

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**SEÇİM SİSTEMLERİNİN YÖNETİMDE İSTİKRAR VE
TEMSİLDE ADALET ÜZERİNDE BELİRLEYİCİLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceren ERTÜRK

Balıkesir, 2017

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

SEÇİM SİSTEMLERİNİN YÖNETİMDE İSTİKRAR VE
TEMSİLDE ADALET ÜZERİNDE BELİRLEYİCİLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceren ERTÜRK

Tez Danışmanı
Prof. Dr. rer. pol. Rıza ARSLAN

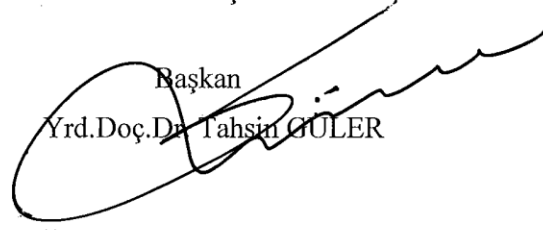
Balıkesir, 2017

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

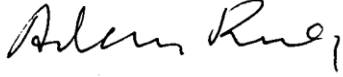
TEZ ONAYI

Enstitümüzün Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda 201412529018 numaralı Ceren ERTÜRK'ün hazırladığı "Seçim Sistemlerinin Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Üzerinde Belirleyiciliği" konulu ~~DOKTORA/YÜKSEK LİSANS~~ tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 10/07/2017 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/~~OY ÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

Başkan
Yrd.Doç.Dr. Tahsin GÜLER

Üye (Danışman)
Prof.Dr.rer.pol. Rıza ARSLAN

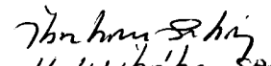
Üye
Yrd.Doç.Dr. Lütfi YALÇIN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

.26.07./2017

Enstitü Müdürü

Doç.Dr. Halil İbrahim SARHAN

ÖNSÖZ

Her ülke kendi önceliklerine göre farklı seçim sistemlerini benimserler. Ancak hangi seçim sistemi benimsenirse benimsensin, seçimlerden sonraki siyasi süreç “yönetimde istikrar/siyasi istikrar” ve/veya “temsilde adalet/adil temsil” ekseninde şekillenmektedir. Çalışmanın hipotezi de tam bu noktaya odaklanmaktadır.

“Seçim Sistemlerinin Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Üzerinde Belirleyiciliği Var mı?” sorusu çalışmanın hipotezini oluşturmaktadır. Hipotezi oluşturan bu konu, çalışma boyunca analiz edilmektedir. Hipotezi ispatlayabilmek için siyasi istikrarı ve temsilde adaleti en iyi şekilde sağlamış demokratik ülkeler referans alınmakta ve bu ülkelerin siyasi istikrarı ve temsilde adaleti sağlama yöntemleri irdelenmektedir.

Çalışmada izlenecek metodoloji, tanımlayıcı (descriptive) ve açıklayıcı (explanatory) yöntemdir. Amaç, “Seçim Sistemlerinin Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Üzerinde Belirleyiciliği Var mı?” sorusuna cevap bulmaktır.

Bu kapsamda bütün yoğunluğuna rağmen bana yardımlarını esirgemeyen, her zaman anlayışlı ve sabırlı olan saygıdeğer tez danışmanım Prof. Dr. rer. pol. Rıza ARSLAN’a teşekkür eder, bu süreçte beni destekleyen herkese şükranlarımı sunarım.

Ceren ERTÜRK

Balıkesir, 2017

ÖZET

SEÇİM SİSTEMLERİNİN YÖNETİMDE İSTİKRAR VE TEMSİLDE ADALET ÜZERİNDE BELİRLEYİCİLİĞİ

ERTÜRK, Ceren

Yüksek Lisans, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. rer. pol. Rıza ARSLAN

2017, 78 Sayfa

Tezin amacı; “Seçim Sistemlerinin Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Üzerinde Belirleyiciliği Var mı?” sorusunun cevabını ortaya çıkarabilmektir. Bu bağlamda çalışmada, siyasi istikrarı ve temsilde adaleti en iyi şekilde sağlamış demokratik ülkeler referans alınmakta ve bu ülkelerin siyasi istikrarı ve temsilde adaleti sağlama yöntemleri irdelenmektedir.

Bu amaçla giriş bölümünde demokrasi açısından seçimler, seçim sistemleri, yönetimde siyasi istikrar ve temsilde adalet ilkeleri irdelenmiştir. Bu kapsamda yönetimde siyasi istikrarın ve temsilde adaletin öneminden bahsedilmiş ve bu ilkeleri sağlama yöntemlerine değinilmiştir. Ayrıca çalışmanın amacı ve metodolojisi de giriş bölümünde ortaya konmuştur.

Çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümleri çalışmanın hipotezini oluşturan siyasi istikrar ve temsilde adalet yaklaşımlarının tartışıldığı bölümlerdir. Bu çerçevede her ülke için farklı derecelerde önem arz eden siyasi istikrar ve temsilde adalet ilkelerinin önemi, etkileri ve farklı ülkelerde (İngiltere, ABD, İsviçre, Hollanda) bunları sağlama yöntemleri detaylı olarak irdelenmiştir.

Dördüncü bölümde ise, Türkiye'nin çok partili hayata geçmesinden son genel seçimlerin yapıldığı 2015 yılına kadar olan zaman dilimi, tablolar eşliğinde, yönetimde istikrar ve temsilde adalet açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde ise hem siyasi istikrarı hem de temsilde adaleti aynı anda sağlayabilen bir seçim sisteminin olmadığı sonucuna varılarak çalışmanın hipotezi olan “Seçim Sistemlerinin Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Üzerinde Belirleyiciliği Var mı?” sorusu olumsuz olarak yanıtlanmıştır. Ancak çalışma

boyunca edinilen bilgiler ışığında, siyasi istikrarın ve temsilde adaletin aynı anda sağlanabilmesinin anayasal düzenlemelerle olabileceği kanaatine varılmıştır. Bu düşüncenin oluşmasında İsviçre’de uygulanan Konkordanz Yönetim Sistemi etkili olmuştur.

Anahtar kelimeler; Siyasi İstikrar, Yönetimde İstikrar, Temsilde Adalet, Çoğunluk Seçim Sistemi, Nispi Temsil Seçim Sistemi, Konkordanz Yönetim Sistemi.

ABSTRACT

DETERMINATION OF ELECTORAL SYSTEMS ON STABILITY IN ADMINISTRATION AND JUSTICE IN REPRESENTATION

ERTÜRK, Ceren

Master's Thesis, Department of Political Science and Public Administration

Adviser: Prof. Dr. rer. pol. Rıza ARSLAN

2017, 78 Pages

The purpose of thesis is to be able to find out answer to the question of “Are the electoral systems determinative on stability in administration and justice in representation?” In this context, democratic countries that provide best justice in representation and political stability are taken as a reference and the methods of those countries in providing justice and political stability are examined.

In the introduction part; elections in terms of democracy, electoral systems, the principles of political stability in administration and justice in representation are emphasized. In this context, the importance of political stability and justice in representation is briefly mentioned and the methods of providing these principles are touched upon slightly. In addition, the purpose and methodology of the study is also introduced in the introduction part.

The political stability and the justice in representation approaches that forms the basis of the hypothesis of the study are discussed in the second and third parts of the study. In this framework, the importance and the effects of the principles of political stability and justice in representation which has become more of an issue in each different country was examined in detail. Furthermore, the ways of enhancing political stability and justice in representation in varied countries (the U.K, the U.S.A, Switzerland, the Netherlands) have been analysed.

As for in the fourth part, the time frame from the change over after the multi-party life of Turkey until the year of 2015 when the last general elections were held was evaluated with charts from the point of stability in administration and justice in representation.

As a result; because of the inability to reach an electoral system that can provide justice and political stability, the answer to the question “Are the electoral systems determinative on stability in administration and justice in representation?” which is the hypothesis of this study is negative.

However, in the light of outcomes, it has been concluded that political stability and justice in representation will be together enhanced by the help of through constitutional arrangements. The Concordance Administration System in Switzerland has been effective in emergence of this idea.

Keywords; Political Stability, Stability In Administration, Justice In Representation, Majority Election System, Proportional Election System, Concordance Administration System.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
1. GİRİŞ	1
2. SİYASİ İSTİKRAR NEDEN ÖNEMLİDİR VE NASIL SAĞLANIR?.....	4
2.1. Siyasi İstikrarı Sağlamanın Önemi.....	4
2.1.1. Siyasi İstikrarın Ekonomi Üzerindeki Etkisi.....	7
2.1.2. Siyasi İstikrarın Sosyal Politikalar Üzerindeki Etkisi.....	10
2.1.3. Siyasi İstikrarın Dış Politika Üzerindeki Etkisi.....	11
2.1.4. Siyasi İstikrarın Yönetim Üzerindeki Etkisi.....	12
2.2. Seçilmiş Bazı Ülkelerde Siyasi İstikrarı Sağlama Yöntemleri.....	13
2.2.1. İngiltere’de Siyasi İstikrarı Sağlama Yöntemi: Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sistemi.....	15
2.2.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) Siyasi İstikrarı Sağlama Yöntemi: Kesin Kuvvetler Ayrılığı.....	18
2.2.3. İsviçre’de Siyasi İstikrarı Sağlama Yöntemi: Konkordanz Yönetim Sistemi.....	20
2.3. Bölümün Değerlendirilmesi ve Diğer Bölüme Geçiş.....	23
3. TEMSİLDE ADALET NEDEN ÖNEMLİDİR VE NASIL SAĞLANIR?.	25
3.1. Temsilde Adaleti Sağlamanın Önemi.....	25
3.1.1. Temsilde Adaletin Seçmenler Üzerindeki Etkisi.....	26
3.1.2. Temsilde Adaletin Meclis Çalışmaları Üzerindeki Etkisi.....	29

3.1.3. Temsilde Adaletin Üretilecek Politikalar Üzerindeki Etkisi.....	34
3.1.4. Temsilde Adaletin Toplum Üzerindeki Etkisi.....	35
3.2. Seçilmiş Bazı Ülkelerde Temsilde Adaleti Sağlama Yöntemleri.....	38
3.2.1. Hollanda'da Temsilde Adaleti Sağlama Yöntemi: Tam Nispi Temsil Seçim Sistemi.....	40
3.2.2. İsviçre'de Temsilde Adaleti Sağlama Yöntemi: Barajsız Nispi Temsil Seçim Sistemi.....	43
3.3. Bölümün Değerlendirilmesi ve Diğer Bölüme Geçiş.....	46
4. YÖNETİMDE İSTİKRAR VE TEMSİLDE ADALET AÇISINDAN TÜRKİYE'NİN KONUMU.....	47
4.1. Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Açısından 1950-1957 Yılları Arasında Türkiye'nin Konumu.....	47
4.2. Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Açısından 1961-1977 Yılları Arasında Türkiye'nin Konumu.....	52
4.3. Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Açısından 1983-1999 Yılları Arasında Türkiye'nin Konumu.....	56
4.4. Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Açısından 2002-2015 Yılları Arasında Türkiye'nin Konumu.....	61
4.5. Bölümün Değerlendirilmesi.....	66
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	67
KAYNAKÇA.....	70

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.	Türkiye’de 1950-1957 Yılları Arasında Yapılan Seçimlerin Temsilde Adalet Açısından Değerlendirilmesi.....	48
Tablo 2.	Türkiye’de 1950-1957 Yılları Arasında Yapılan Seçimlerin Yönetimde İstikrar Açısından Değerlendirilmesi.....	50
Tablo 3.	Türkiye’de 1961-1977 Yılları Arasında Yapılan Seçimlerin Temsilde Adalet Açısından Değerlendirilmesi.....	53
Tablo 4.	Türkiye’de 1961-1977 Yılları Arasında Yapılan Seçimlerin Yönetimde İstikrar Açısından Değerlendirilmesi.....	55
Tablo 5.	Türkiye’de 1983-1999 Yılları Arasında Yapılan Seçimlerin Temsilde Adalet Açısından Değerlendirilmesi.....	58
Tablo 6.	Türkiye’de 1983-1999 Yılları Arasında Yapılan Seçimlerin Yönetimde İstikrar Açısından Değerlendirilmesi.....	60
Tablo 7.	Türkiye’de 2002-2015 Yılları Arasında Yapılan Seçimlerin Temsilde Adalet Açısından Değerlendirilmesi.....	63
Tablo 8.	Türkiye’de 2002-2015 Yılları Arasında Yapılan Seçimlerin Yönetimde İstikrar Açısından Değerlendirilmesi.....	64

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AK Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
AP	: Adalet Partisi
Ar-Ge.	: Araştırma ve Geliştirme
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren
DEHAP	: Demokratik Halk Partisi
DYP	: Doğru Yol Partisi
Edilm.	: Edilmeyen
Hük.	: Hükümet
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
IMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
Kull.	: Kullanan
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
Nis.	: Nispi
RP	: Refah Partisi
Seç.	: Seçim
Seçiml.	: Seçimlere
Sist.	: Sistemi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
Tem.	: Temsil
Topl.	: Toplumsal
UNDP	: The United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu

1. GİRİŞ

Demokratik yaşamın ön koşulu olan seçimler, bireylerin egemenlik yetkilerinin temsilciler aracılığıyla meclise yansımaları sağlayan demokratik uygulamalardır. Seçimler sayesinde bireyler, ülke yönetimine ait kararların kimler tarafından alınacağına yön verirler. Bu anlamda seçmenlerin geleceklerini şekillendirecek olan siyasi kadrolar halk nezdinde belirlenmiş olmaktadır. Ülkeyi yönetecek kadronun belirlenmesinin yanı sıra, iktidardan hesap sorma ya da yaptıklarını onaylama işlemi de ancak demokratik seçimler sayesinde gerçekleşir. Bu noktada yapılan her seçimin demokratik bir seçim anlamına gelmediği, ancak her demokratik sistemde yapılan seçimin, demokrasinin ruhu ile iç içe olmak zorunda olduğu bir gerçektir. Bu gerçeğin tezahürü olan seçimler, iktidarı tayin etmede birinci ve en önemli faktörü oluşturduğundan, demokrasilerin vazgeçilmez unsuru sayılmaktadır.

Halkın tercihlerinin siyasi anlamda ifade edilmesini sağlayan seçimler, birtakım kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Oylama işleminden sonuçların hesaplanıp açıklanmasına kadar devam eden süreç, belli bir tekniğin, kural ve ilkelerin bütünüdür. Bütün bu teknik, kural ve ilkeleri kapsayan süreç ise "seçim sistemi" olarak adlandırılmaktadır (Tosun, 2015: 5).

Ülkeler kendi önceliklerine göre farklı seçim sistemlerini benimsemektedirler. Ancak hangi seçim sistemi benimsenirse benimsensin, seçimlerden sonraki siyasi süreç "yönetimde istikrar/siyasi istikrar" ve/veya "temsilde adalet/adil temsil" ekseninde şekillenmektedir. Çalışmanın hipotezi olan "Seçim Sistemlerinin Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Üzerinde Belirleyiciliği Var mı?" sorusu tam olarak bu noktaya odaklanmaktadır. Çalışmanın hipotezini oluşturan bu konu, çalışma boyunca analiz edilmektedir. Hipotezi cevaplayabilmek için siyasi istikrarı ve temsilde adaleti en iyi şekilde sağlamış demokratik ülkeler referans alınmakta ve bu ülkelerin siyasi istikrarı ve temsilde adaleti sağlama yöntemleri irdelenmektedir.

Bu amaçla tezin ikinci bölümünde, çalışmanın hipotezi olan, "seçim sistemlerinin yönetimde istikrar üzerindeki belirleyiciliği" konusu ele alınmaktadır. Bu bağlamda öncelikle siyasi istikrarın önemi üzerinde durulmakta ve siyasi istikrarın sırasıyla ekonomi, sosyal politikalar, dış politika ve yönetim üzerindeki etkileri irdelenmektedir. Çünkü siyasi istikrar, hükümetin iktidarda kalma süresine bağlı

olarak planlayıp, gerçekleştirdiği veya gerçekleştiremediği kısa ve uzun vadeli hükümet politikalarını doğrudan etkilemektedir. Yani yönetimde kalma süreleri hükümetlerin davranışlarını belirlemektedir. Bu durumda, iktidar uzun süre görevde kalamayacağını hissederse, kısa vadeli politikalara yönelmekte; tüm yasama boyu iktidarda kalacağına inanıyorsa uzun vadeli programlar planlamaktadır. Bu durumda, hükümetlerin yönetimde kalma süresine bağlı olarak, ekonomiyle birlikte ülkenin kalkınması ve sosyal barış da olumlu ya da olumsuz etkilenmektedir (Karahan ve Karagöl, 2014: 1-2).

Çalışmanın devamında farklı ülkelerin (İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve İsviçre) siyasi istikrarı sağlama yöntemleri irdelenmektedir. Örneğin, İngiltere’de siyasi istikrarı sağlama yöntemi olarak Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sistemi tercih edilirken; Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) siyasi istikrarı sağlama yöntemi olarak Kesin Kuvvetler Ayrılığına güvenilmektedir. Çalışmada üçüncü örnek ülke olan İsviçre’nin ise Konkordanz Yönetim Sistemini benimsediği ve bu kapsamda anayasal önlemlere başvurarak siyasi istikrarı ve temsilde adaleti sağlamaya çalıştığı görülmektedir.

Tezin üçüncü bölümünde ise, çalışmanın hipotezi olan “seçim sistemlerinin temsilde adalet üzerindeki belirleyiciliği” konusu analiz edilmektedir. Bu amaçla öncelikle temsilde adaletin önemi üzerinde durulmakta ve temsilde adaletin sırasıyla seçmenler, meclis çalışmaları, üretilecek politikalar ve toplum üzerindeki etkileri irdelenmektedir. Çünkü adil temsil olayı, toplumun çoğunluğunun dışındaki diğer kesimlerin, yani azınlıkların, hükümete, topluma ve ülkeye olan tavır ve düşüncelerini şekillendirmektedir. Adil temsilin olması durumunda, azınlıkların mecliste yer alıp, siyasi ve ekonomik istek ve diğer taleplerini yine kendi seçtikleri temsilcileri aracılığıyla duyurabilmeleri sağlanmakta, birlikte yaşadıkları topluma ve ülkeye entegre olmaları kolaylaşmaktadır. Ayrıca temsilde adalet sayesinde, ülkedeki toplumsal çatışmaların ve kutuplaşmaların önüne geçilebilmekte, anarşi veya illegal terör olaylarının şiddeti azaltılabilmektedir (Muller, Jukam ve Seligson, 1982).

Bölümün devamında, farklı ülkelerdeki (Hollanda ve İsviçre) temsilde adaleti sağlama yöntemleri irdelenmektedir. Bu bağlamda Hollanda’da temsilde adaleti sağlama yöntemi olarak Tam Nispi Temsil Seçim Sistemi ve İsviçre’de temsilde

adaleti sağlama yöntemi olarak barajsız Nispi Temsil Seçim Sistemi uygulandığı görülmüştür.

Tezin son bölümünde, Türkiye’de 1950 yılından 2015 yılına kadar geçen sürede gerçekleştirilen seçimler, yönetimde istikrar ve temsilde adalet kapsamında tablolar yardımıyla analiz edilmektedir. Seçim dönemlerinde temsilde adaletin ya da yönetimde istikrarın sağlanıp, sağlanamadığı irdelenmekte ve bu kapsamda çalışmanın hipotezini oluşturan “*Seçim Sistemlerinin Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Üzerinde Belirleyiciliği Var mı?*” sorusu, dolaylı olarak Türkiye üzerinde de değerlendirilmiş olmaktadır.

Çalışmada izlenecek metodoloji, tanımlayıcı (descriptive) ve açıklayıcı (explanatory) yöntemdir. Amaç, “*Seçim Sistemlerinin Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Üzerinde Belirleyiciliği Var mı?*” sorusuna cevap bulmaktır. Bu nedenle çalışmanın sonuç bölümünde, çalışma boyunca yapılan değerlendirmeler ışığında, tez sorusunun cevabı verilmeye çalışılmış ve çalışma sonucunda edinilen kanaate uygun öneride bulunulmuştur.

2. SİYASİ İSTİKRAR NEDEN ÖNEMLİDİR VE NASIL SAĞLANIR?

Bu bölümde, siyasi istikrarın önemi üzerinde durulmakta ve siyasi istikrarın bir ülkenin ekonomisinde, sosyal politikalarında, dış politikasında ve yönetim üzerinde ne derece etkili olduğundan bahsedilmektedir. Çalışmanın devamında ise, siyasi istikrarı sağlama yöntemleri üzerinde durulmaktadır. Bu noktada referans olarak siyasi istikrarın en iyi şekilde fakat farklı yöntemlerle sağlandığı üç ülke olan İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve İsviçre örnek alınmaktadır. Örnek ülke seçiminde gelişmiş demokratik yönetimler tercih edilmiştir.

2.1. Siyasi İstikrarı Sağlamanın Önemi

Hükümet politikalarının yönünü belirleyen ve bu doğrultuda ülke siyasetini şekillendiren siyasi istikrar, her demokratik ülke için önem teşkil etmektedir. Ancak siyasi istikrara verilen önem, ülkeden ülkeye ve yönetimden yönetime farklılıklar gösterebilmektedir. Bu durumla birlikte, tüm ülkelerde siyasi istikrar, o ülkelerin geleceği açısından önem taşımaktadır. Çünkü siyasi istikrar sayesinde yönetime gelen siyasi partiler, dört yıl boyunca kesintiye uğramadan iktidarda kalabilmekte ve bu dört yıl için öngördükleri ekonomi, sosyal ve dış politikaya ait projelerini hayata geçirebilmektedirler. Ayrıca siyasi istikrar sayesinde projelerini hayata geçirmeye yönelik hukuki düzenlemeleri de yapacak zamana sahip olmaktadır (Arslan R., 2013).

Yönetimde siyasi istikrar, hükümetin iktidarda kalma süresine bağlı olarak planlayıp, gerçekleştirdiği kısa ve uzun vadeli hükümet politikalarıyla doğrudan ilgilidir. Çünkü bulunulan siyasi ortamın belirsizliği ya da kararlılığı hükümetin davranışlarını belirlemektedir. Bu durumun sonucunda iktidar olarak uzun bir süre görevde bulunamayacağını hisseden hükümetler, kısa vadeli politikalara yönelirken; gelecek korkusu yaşamayan hükümetler ise uzun vadeli yatırımlarda bulunmaktadır. Yaşanan bu durum da, ekonomik göstergelere olumlu ya da olumsuz olarak sirayet etmekte ve ülke ekonomisini doğrudan etkilemektedir (Karahana ve Karagöl, 2014: 1-2).

Yönetimde siyasi istikrarın sağlanması, yerli ve yabancı girişimcilerin de o ülkeye yönelik yatırım politikalarını etkilemektedir. Çünkü istikrarlı ve öngörülebilir bir ortam, yerli ve yabancı girişimcileri genelde uzun vadeli yatırımlar yapmaya teşvik eder. Yapılan uzun vadeli yatırımlar, ülkede ek istihdam yaratır. İşsizlik ve işsizliğin beraberinde getirdiği sorunlar azalır. Yabancı girişimcilerin yatırım yapması veya ülkeye yabancı sermayenin çekilmesi uluslararası alanda o ülkenin prestijini artırır. İyi bir prestije sahip olan ülkelere her alanda rağbet artar; uluslararası ticaret ve turizm gelişir, ülkeye döviz girişi artar ve sermaye bollaşır. Sermaye bolluğu yanında cari açık azalmaya başlar ve sonuçta ülke ekonomisi büyür. Büyüyen ekonomi, hükümeti birçok alanda yatırım yapmaya sevk eder. Örneğin, ülkedeki alt yapı ve çevre sorunları giderilmeye çalışılır. Ülkenin gelirlerinin artmasıyla orantılı olarak devletin sosyal politikaları desteklemesi artar. Vatandaşın eğitim, kültür ve sosyal yaşantısına yönelik gerekli olan düzenlemeler ön plana çıkar. Bu durum toplumun refah seviyesini ve huzurunu artırır (Borensztein, Gregorio ve Lee, 1998: 123, 126, 134¹; Feng, 1997: 397-399, 402, 414²).

¹ Orijinal Metin: The main regression results indicate that FDI (foreign direct investment) has a positive overall effect on economic growth (...). The cross-country regressions also show that FDI exerts a positive, though not strong, effect on domestic investment, presumably because the attraction of complementary activities dominates the displacement of domestic competitors. Overall, the results from the regressions displayed in Table 1 show strong complementary effects between FDI and human capital on the growth rate of income. This result is consistent with the idea that the flow of advanced technology brought along by FDI can increase the growth rate of the host economy only by interacting with that country's absorptive capability. The most robust finding of this paper is that the effect of FDI on economic growth is dependent on the level of human capital available in the host economy. There is a strong positive interaction between FDI and the level of educational attainment (our proxy for human capital) (...). We also found some evidence of a crowding-in effect, namely that FDI is complementary to domestic investment.

² Orijinal Metin: In a simultaneous equation model where irregular government change is also entered as an endogenous variable, regular government change may represent political adjustment to market conditions so that the economy will reposition itself for growth. In contrast to the uncertainty caused by regime interruption resulting from irregular government change, major regular government change offers policy adjustment without fundamental change in the political order. In the short run, major regular government change may create uncertainty in some economic areas, and its effect on growth may be ambiguous. In the long run, however, major regular government change reflects a pattern of system adjustability and government accountability in favour of economic performance, and is thus likely to produce higher growth. As also noted, regular government change is likely to have a positive effect on growth, as it tends to represent political and economic adjustments in response to the demands of the society, including economic stimuli. In contrast, irregular government change may exert a negative impact on growth, as it translates a large degree of political uncertainty into the costs of doing business. It follows that democracy enhances growth where it increases the probability of major regular government change, and where it inhibits the probability of irregular government change. Democracy tends to have a positive effect on economic growth by inhibiting extra-constitutional political change and favouring constitutional political change. Democracy provides a stable political environment which reduces unconstitutional government change at the macro level; yet along with regime stability, democracy offers flexibility and the opportunity for substantial political

Yönetimde siyasi istikrarın sağlanamadığı toplumlarda ise, hükümetlerin ömrü kısa olabileceğinden gelecek ile ilgili projeler de kısıtlıdır. Siyasi ortamdaki belirsizlik iktidardaki hükümeti ülkenin gelişimine katkı yapacak uzun vadeli ekonomi, sosyal ve dış politikalar yerine daha kısa vadeli politikalara yönlendirir. Hükümetler yerli ve yabancı girişimcileri cesaretlendiren, dört yıl boyunca garanti vadeden hukuki düzenlemeleri yapmaz. Bu durum yerli ve yabancı girişimcilerin gelecekte kaygı duymasına neden olur. Özellikle sıkça tekrarlanan hükümet değişiklikleri ekonomiyi ve buna bağlı olarak istihdamı fazlasıyla olumsuz etkiler. İstikrarsız ortam nedeniyle yerli ve yabancı girişimcilerin o ülkeye olan yatırım yapma isteği azalır. Girişimciler yatırımları için, uzun vadeli güven veren istikrar sahibi ülkelere yönelirler. Yönetimde siyasi istikrarın sağlanamadığı toplumlarda, ülkede mali sermaye azalır ve beşeri sermaye de ülke dışına kaçar. İşsizlik oranını azaltacak ve yeni istihdam alanlarının oluşmasını sağlayacak projeler engellenmiş olur. Ekonomi küçülür ve iç tasarruf miktarı giderek azalır ve ülke dış borçlanmaya gitmek zorunda kalır. Siyasi istikrarsızlık durumunda ayrıca kamu harcamaları da azalır ve altyapı yatırımları durur. Ekonomik kriz sarmalı devam eder. Bu durum beraberinde kişi başına düşen gelir miktarını da azaltır. Kişi başına düşen gelir miktarının düşmesi ve zaman içerisinde işsizlik oranlarının giderek artması toplum içinde huzursuzluğu artırır (Aisen ve Veiga, 2013: 152-153³; Jong-A-Pin, 2009: 26⁴; Alesina, Özler, Roubini ve

change within the political system. Together with the positive indirect effects on growth of democracy through investment and education, this juxtaposition of macro political certainty and micro political adjustability may be regarded as the ultimate basis for sustainable economic growth and expansion. Investment has also been considered an engine of growth.

³ Orijinal Metin: namely that political instability shortens the horizons of governments, disrupting long term economic policies conducive to a better economic performance... Our results are strikingly conclusive: in line with the results previously documented, political instability reduces GDP growth rates significantly. An additional cabinet change per year (a new premier is named and/or 50% of cabinet posts are occupied by new ministers) reduces the annual real GDP per capita growth rate by 2.39 percentage points...Political instability also affects growth through physical and human capital accumulation...

⁴ Orijinal Metin: Firstly, we find that the instability of the political regime has a negative impact on economic growth. In our view, the instability of the political regime (and not instability within the political regime) comes closest to the concept that scholars have in mind when they refer to the uncertainty that investors face concerning the security of property rights (...). However, in our regressions, we find that even when we control for formal institutions that reflect the security of property rights (rule of law) in countries, the instability of the political regime remains significant. One plausible explanation is that the security of property rights reflects de jure uncertainty, while the instability of the political regime measures de facto uncertainty.

Swagel, 1996: 190⁵; Goodrich, 1992 ve Rodrik, 1991'den aktaran Alesina ve diğerleri, 1996: 191⁶).

Görüldüğü üzere bir ülkede siyasi istikrarın sağlanmasının veya siyasi istikrarsızlığın olmasının birbirine zıt farklı sonuçları bulunmaktadır. Çünkü siyasi istikrarın sağlanıp, sağlanmamasının ekonomi, dış politika, yönetim ve toplum üzerinde birbirinden farklı olumlu veya olumsuz etkileri vardır. Siyasi istikrarın varlığı refah ve huzur ortamının devamını sağlarken; siyasi istikrarsızlık sosyo-ekonomik sorunların artmasına sebebiyet vererek toplumun huzursuz olmasına yol açmakta ve yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir. Bu durumda ya ülkeler büyüyüp, gelişmekte ya da tam tersi küçülüp, üreten değil tüketen toplumlar haline dönüşmektedir. Bu iki zıt durum, siyasi istikrarın ülkeler ve toplumlar için neden son derece önemli olduğunun açıklaması niteliğindedir.

Çalışmanın devamında siyasi istikrarın ekonomi, sosyal politikalar, dış politika ve yönetim üzerindeki etkisi daha detaylı olarak incelenmektedir.

2.1.1. Siyasi İstikrarın Ekonomi Üzerindeki Etkisi

İktidara gelen her siyasi partinin amacı, oluşturacağı kısa ve uzun vadeli ekonomi ve sosyal politikalarla hedefine ulaşmaktır. Dört yıl iktidarda kalacak olan bir siyasi partinin, izleyeceği ekonomi politikalarının temelleri daha tutarlı oluşturulur. Örneğin, hükümetin dört yıl boyunca izleyeceği vergi politikaları, teşvik politikaları, sübvansiyon politikaları, Ar-Ge. politikaları, alt-yapı politikaları ve çevre politikalarıyla izlediği politikalarının sonuçlarını bu süreç zarfında alabilir. Dört yıl sonra alınan sonuçlar iktidar partisinin doğru politikalar uygulayıp uygulamadığını ortaya koyar. Alınan sonuçlar iyi ise, iktidar partisine halk seçimlerde 'devam et' der, yani bu partiyi bir sonraki dört yıl için bir kez daha seçer ve siyasi istikrar devam

⁵ Orijinal Metin: On the one hand, the uncertainty associated with an unstable political environment may reduce private investment and, therefore, growth. On the other hand, poor economic performance may lead to government collapse and political unrest.

⁶ Orijinal Metin: Political instability affects growth because it increases policy uncertainty, which has negative effects on productive economic decisions such as investment and saving. A high probability of a change of government implies uncertain future policies, so that risk-averse economic agents may wait to take productive economic initiatives or might even "exit" the economy by investing abroad. Similarly, foreign investors are likely to prefer a stable political environment.

eder. İzlenen politikalar dört yılın sonunda istenen sonuçları vermemiş ise, iktidar partisi halk tarafından seçilmeyerek cezalandırılır ve yerine programları daha iyi olduğu düşünülen başka partiler iktidara getirilir (Demirgil, 2011: 126-128).

Siyasi istikrarı sağlayan ülkelerde, hükümetin güven verici olması özel veya yabancı girişimciler üzerinde olumlu izlenimler bırakır. Yerli ve yabancı girişimciler hükümetin ekonomik politikalarına göre uzun veya kısa vadeli yatırımlarına karar verirler. Yatırımcılar, iktidar partisinin politikalarını onaylıyorsa ve bu politikaların dört yıl boyunca değişmeyeceğini biliyorsa, daha uzun vadeli yatırımlar yaparlar. Bu yatırımlarla da istihdam yaratılarak işsizlik oranı azalabilir ve üretim artar. Böylece ekonomi gelişerek daha sağlam ve ileri bir seviyeye ulaşır (Çinko, 2009: 121, 127).

Siyasi istikrar sunabilen ülkeler, kısa dönemli politikalar yerine uzun vadeli politikaları tercih ederler. İstikrarlı ülkelerde uzun vadeli plan ve programlar dâhilinde icraatlar daha sağlıklı şekillenir. Ülkede yapılan plan ve programlarla yabancı girişimcinin ilgisi çekilmeye çalışılır ve yabancı sermayenin ülke ekonomisine katkıda bulunması sağlanır. İstikrarlı yönetime sahip sanayi ülkelerinin (Almanya, İngiltere, İsviçre, İsveç, Hollanda gibi) gelişmişlik ve refah seviyelerinin yüksek olması (The United Nations Development Programme [UNDP], 2016: 198) bu durumu doğrular niteliktedir. Bu ülkelerde kişilerin gelir düzeylerinin daha yüksek olduğu ve gelir dağılımının da istikrarlı olmayan ülkeler ile kıyaslandığında daha adil olduğu söylenebilir. Kısaca süreklilik arz eden siyasi istikrarlı ülkelerde, ekonomik istikrarla beraber ekonomik büyüme gerçekleşmekte, istihdam yaratılmakta, işsizlik azalmakta, enflasyon kontrol altında tutulabilmekte ve kişi başına düşen gelir yükselmektedir⁷.

Siyasi istikrarın bulunmadığı ülkelerde ise, yönetime gelecek bir partinin dört yıl boyunca yönetimde kalamamasından ötürü, kısa vadeli hükümetler söz konusu olur. Bu durumda ülkede siyasi istikrardan bahsedilemez. Kısa vadeli iktidarlar özel veya yabancı şirketlerin uzun vadeli yatırımları yerine, kısa vadeli yatırımlara yönelmesine neden olurlar. Kısa vadeli yatırımlar ise hiç bir ülkede, ülke sorunlarını çözememiştir. Kısa süre iktidarda kalacağını düşünen hükümetlerin vergi politikaları,

⁷ Geniş bilgi için bkz. (Asteriou ve Price, 2001), (Alesina ve Perotti, 1996), (Alesina, Özler, Roubini ve Swagel, 1996), (Devereux ve Wen, 1997), (Radu, 2015).

teşvik politikaları, sübvansiyon politikaları, Ar-Ge. politikaları, alt-yapı politikaları ve çevre politikaları da kısa vadeli sonuçlar doğuracak şekilde yapılırlar. İzleyen yıllardaki iktidar partilerinin de benzer şekilde kısa süre iktidarda kalmaları durumunda aynı olumsuz sonuçları elde edecekleri aşikârdır. Bu durumda yerli ve yabancı girişimciler uzun vadeli yatırımlar yerine kısa vadeli yatırımlara yönelirler. Bunun sonucunda mevcut ekonomik krizler devam eder, istihdam yaratılmadığı için işsizlik artabilir ve ülkedeki sosyal huzursuzluk büyür. Kısaca, istikrarlı olmayan siyasi yönetimler ekonomik gelişmelerin hızını azaltır, hükümetin çökeceğine ve siyasi huzursuzluğun baş göstereceğine ilişkin beklentileri artırır (Alesina ve diğerleri, 1996). Siyasi istikrarsızlık ülkede vergi gelirlerinin düşmesinin neticesinde kamu harcamalarının da azalmasına neden olacağından bölgesel kalkınma yatırımları da engellenmiş olur. Siyasi istikrarsızlık nedeniyle mali yönden güçsüz konuma düşecek kamu kurumları sıkı tasarruflarda bulunurlar ve bu durumda ekonomik gelişme ayrıca engellenmiş olur. Siyasi istikrarsızlığın baş gösterdiği ülkelerde devletin kamu harcamalarındaki yatırım ve tüketim kararları istikrarlı seyretmez. Durumu kurtarmak için özel sermaye yatırımlarından ziyade kamu harcamalarının miktarı artar ve bu yatırımlar genellikle kısa vadeli olduğu gibi iç ve dış borçlanmayla sağlanır (Karahan ve Karagöl, 2014: 1-3).

Bu durumda yabancı yatırımcının ülkeden çıkması ve daha istikrarlı pazarlara yönelmesi kaçınılmaz hale gelir. Sermayenin ülkeden çıkması ise sırasıyla mali, ekonomik ve sosyal sorunları büyütür. Ülke dünya ekonomi piyasası içinde istikrarsız ve önemsenmeyen bir ülke konumuna düşer ve yabancı yatırımcıların yatırım yapmaktan çekindiği ya da kısa vadeli yatırımlarla sınırlı kaldığı bir ülkeye dönüşür. Uluslararası yatırım sermayesinin uzun vadede ekonomik büyüme üzerinde önemli olumlu etkisinin olduğu (Levine ve Renelt, 1992: 943)⁸ düşünüldüğünde, siyasi istikrarın önemi daha da artmaktadır. Radu'ya göre de, siyasi istikrar bir ülkenin gelişmesinde ve ekonomik büyümesinde oldukça önemlidir, ancak bunun aynı zamanda sürdürülebilir ve tutarlı olması gerekmektedir (Radu, 2015: 751)⁹.

⁸ Orijinal Metin: We find a positive and robust correlation between growth and the share of investment in GDP, and we also find that the ratio of trade to output is robustly, positively correlated with the investment share.

⁹ Orijinal Metin: We conclude that political stability has an important role in a country's economic growth and that a stable political environment helps in building a coherent and continuous path for sustainable development.

2.1.2. Siyasi İstikrarın Sosyal Politikalar Üzerindeki Etkisi

İktidarda olan hükümet uzun vadede yönetimde olacağını bilincinde olursa, toplumsal çıkarları arttıracak politikalara yönelir. Özellikle izlenecek uzun vadeli ekonomi politikaları ile ülkenin büyümesi ve kalkınması sağlanır ve ekonomik gelişme sosyal politikalar üzerinde olumlu yönde etkili olur. Kısaca üretim ve istihdamın artması devletin doğrudan ve dolaylı vergilerini arttıracığı gibi izlenecek sosyal politikaları da olumlu etkiler (Asteriou ve Price, 2001).

Siyasi istikrarı sağlayan ülkeler, giderek daha nitelikli sosyal projeleri hayata geçirirler. Sosyal projeler kapsamında, ihtiyaç sahibi toplum kesimlerinin ihtiyaçları saptanır, sorunları belirlenir ve bunlara yönelik çözüm yolları geliştirilmeye çalışılır. Kısa vadeli popülist politikalar yerine uzun vadeli ve sonuç getiren daha tutarlı ve ülke çıkarlarını maksimize edecek politikalar tercih edilir. Bu bağlamda sağlanan sosyal destekler ve yardımlar oldukça geniş bir alanda gerçekleştirilir. Böylece sadece zorunlu tüketim mallarının yanında sosyal ve kültürel ihtiyaçlar da tespit edilerek, desteklerin çeşitlenmesi durumu söz konusu olur. Ayrıca bu ülkelerde, uzun vadede sosyal sorunların üstesinden gelebilmek için, çocuklara eğitim desteği verilir, ihtiyaca göre sosyal hizmetler sağlanabilir ve bu yapıcı yaklaşımlar sonucunda vatandaşların hayat kalitesi yükselir. Devamında toplumsal huzur sağlanır (Alesina ve Perotti, 1996).

Siyasi istikrarın bulunmadığı ülkelerde ise, uzun vadeli projelerin hayata geçirilmesi maddi desteğin olmaması nedeniyle mümkün değildir ve bu doğrultuda ülkede ekonomik ve toplumsal anlamda da bir gelişme yaşanmaz. Yönetim tarafından sağlanan sosyal desteklerin olmaması veya sınırlı olması ihtiyaç sahibi grupların daha fazla mağdur konuma düşmelerini ve devletle bütünleşmelerini sınırlar. Bu noktada siyasi istikrarsızlık, toplum içindeki sınıfsal kutuplaşmaların artmasına neden olabilir. Arslan'a göre “..siyasi istikrarsızlığın ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkisi siyasi kutuplaşmanın yüksek olduğu ülkelerde [sosyal krizlerin artmasıyla] daha belirgin olarak ortaya çıkabilmektedir” (Arslan Ü., 2011: 74).

Görüldüğü üzere, siyasi istikrarın tüm devletler açısından önemsenmesinin nedenleri arasında, istikrarın toplumsal ve ekonomik boyuttaki etkileri oldukça önemlidir. İstikrarın sürekli olduğu ülkelerde bireyler, sosyal ve ekonomik imkanların artması

sebebiyle, daha mutlu ve gelecekleriyle ilgili daha umutlu olabilmektedir. Bu durum özellikle iktidarda olan hükümetler için önem taşımaktadır. Çünkü hükümetler istikrar ortamında, demokrasiyi genişletebilecek, ekonomik büyümeyi destekleyecek politikalar üretebilecek ve toplum bireylerinin gelir seviyelerini artıracaktır (Miljkovic ve Rimal, 2008: 2461)¹⁰. Bu çerçevede siyasi istikrarın olduğu ülkelerin, hem ekonomik hem de sosyal anlamda daha kolay geliştiği ve dönüştüğü söylenebilir.

2.1.3. Siyasi İstikrarın Dış Politika Üzerindeki Etkisi

İktidardaki hükümetin diğer ülkelerle sağlıklı ilişkiler kurması ve devam ettirebilmesi ne kadar süre iktidarda kalacağı ile ilişkilidir. İstikrarlı ülkelere hükümetlerin seçtikleri süre boyunca yönetimde kalmaları ekonomi ve sosyal politikalarda olduğu gibi dış politikada da kendini gösterir.

Siyasi istikrarı sağlayan ülkeler, kısa vadeli dış politikalar yerine uzun vadeli politikaları tercih ederler. Bu durum devletlerarası ilişkilere olumlu yansır. Çünkü her dış partner, karşısında sürekli değişmeyen temsilciler ve politikalar ister. Bu sayede belli bir çizgide ilerleyen sağlıklı ilişkiler gerçekleştirilebilir. Bununla birlikte siyasi istikrar ülkelerin güvenilirlik derecesini veya ne derece güvenilir dış partnerler olduklarını da gösterir. Çünkü siyasi istikrarın olduğu ülkeler, şiddet ve terör olaylarının en az yaşandığı ülkelerdir. Bu nedenle bu ülkelerde ticaret, seyahat veya turistik amaçlı yolculuklar daha yaygın hale gelir. Çünkü siyasi istikrar güvenli seyahati mümkün kılar. Böylece istikrar sahibi bir ülkenin uluslararası alanda daha çok reklamı yapılabilir ve bu sayede dünyadaki tanınmışlığı ve itibarı artar. Devamında diğer ülkelerin de siyasi istikrar sahibi olan ülkeye güveni giderek artacağından, karşılıklı güven ilişkisine dayalı olarak, diğer ülkelerle vizelerin

¹⁰ Orijinal Metin: Political instability represented by irregular or regular government changes always indicates certain level of dissatisfaction among people in a country with their economic or social status, current policies, or future prospects. If socio-economic conditions in a country are perceived by the (majority of) population as good, changes are not likely to take place. That is why economic and social policies are so critically important to incumbent governments as tools to stay in power. Governments can make policy changes in order to enhance economic growth, income levels or distribution. That is why we believe that causality runs from economic growth to political instability and not the vice versa.

kaldırılması, ticaretin ve yatırımların artırılması gibi durumlar daha mümkün hale gelir. Bu durumda dış politikaya olumlu olarak yansır.

Siyasi istikrarın bulunmadığı ülkelerde ise, kısa vadeli hükümetlerin izlediği dış politikalar aceleye getirilmiş ve tutarsız olacağından, bu politikalar yabancı ülkeler nezdinde anlamsız olabilir. Dış politika partnerleri sürekli değişen iktidarlar yüzünden sağlıklı uluslararası ilişkiler geliştiremezler. Çünkü yönetimde sürekli değişim, dış politika temsilcilerinin farklı politikalarıyla mevcut olur (Arslan Ü., 2011: 74). Kısa süreli iktidar değişiklikleri, dış politikada farklı politikalara neden olacağından, yabancı ülkeler her seferinde farklı kişilerle ve uygulamalarla muhatap olmak durumunda kalırlar. Bu durum, dış politikanın iyi ve sağlıklı bir şekilde gelişebilmesinin önündeki engellerden birini oluşturur. Süresi dolan hükümetlerin dört yıl sonra seçimleri kaybetmesi ve yerine seçimle başka bir partinin dört yıl için iktidar olması ise dış ülkeler nezdinde siyasi istikrarsızlık anlamına gelmez.

2.1.4. Siyasi İstikrarın Yönetim Üzerindeki Etkisi

Siyasi istikrarın istenmesinin bir diğer nedeni de iktidara gelen hükümetlerin kesintiye uğramadan seçildikleri süre boyunca yönetimde kalmaları ve bunun sonucunda uzun vadeli, ileriye dönük projeler ve programlar geliştirip uygulayabilmeleridir.

Siyasi istikrarı sağlayan ülkelerde, istikrarlı bir şekilde dört yıl yönetimde olmak ülke sorunlarının çözümüne ilişkin yerinde ve zamanında kararlar alabilmeyi ve sorunlu konulara sağlıklı müdahalede bulunabilmeyi mümkün kılmaktadır. Çünkü ülkenin ve toplumun geleceğinin şekillenmesi, uzun vadeli politikaların planlanıp hayata geçirilebilmesine bağlıdır. Bu iktidarda olanın sadece iktidarı devam ettirebilme isteğinden ve bu nedenle siyasi istikrarı önemsemesinden farklı bir şeydir. Siyasi istikrar süreci ülkedeki tüm vatandaşları ve onların her yönüyle geleceğini de belirleyen ve ilgilendiren bir süreci ifade etmektedir. Görüldüğü gibi siyasi istikrar sadece istikrarlı yönetimler açısından önem taşımamaktadır. Bununla birlikte toplumlar ve toplumların sorunlarının çözülmesi açısından da elzem olmaktadır (Aytaç, 2014: 18).

Siyasi istikrarın bulunmadığı ülkelerde ise, ülkenin yönetiminden sorumlu kişiler geleceğe şüpheyle bakarlar. Bunun sonucunda siyasiler, ülkenin faydasına olabilecek uzun dönemli projeler üretme ve yatırımlar yapma girişiminde bulunmazlar. Çünkü dört yıl boyunca iktidarda olabileceklerinden emin değillerdir. Sorunlara kısa vadeli çözümler üretme eğiliminde olurlar. Böyle bir durum da ülkenin ekonomik büyümesini ve gelişmesini olumsuz yönde etkiler (Devereux ve Wen, 1997). Aynı durum dış politikaya da yansır. Ülkelerin dışişleri temsilcilerinin sürekli değişmesi, uluslararası alanda o ülkenin saygınlığını yitirmesine sebep olabilir.

Görüldüğü üzere siyasi istikrarın bulunduğu ve bulunmadığı ülkelerde, birbirine oldukça zıt olan sosyal ve siyasi yaşam biçimleri ortaya çıkmaktadır. Bu durum siyasi istikrar yaklaşımının ülkelerin geleceğini etkileyen önemli bir ilke olduğunu ortaya koymaktadır. Uzun süreli istikrarı arzulayan ülkeler içinse, siyasi istikrarın nasıl sağlanacağı sorusu, merak konusudur. Çalışmanın devamında bu soruya yanıt oluşturabilecek siyasi istikrarı sağlamanın yöntemleri irdelenecektir.

2.2. Seçilmiş Bazı Ülkelerde Siyasi İstikrarı Sağlama Yöntemleri

Demokratik ülkelerde yönetimde siyasi istikrarı sağlayabilmek için farklı yöntemlere başvurulur. Bu yöntemleri belirlerken her ülke, kendi tarihi geçmişini, siyasi ve sosyal kültür yapısını göz önünde bulundurur. Çünkü bir ülkede benimsenen yöntemler, o ülkenin siyasi kültürü, demokrasi anlayışı ve siyasi özgürlük seviyesi ile ilgili bilgileri içerir (Tosun, 2015: 3).

Bilindiği gibi her ülkenin kuruluşu, bağımsızlığını kazanış şekli, geçirmiş olduğu demokratik süreç ve bütün bunların devlet ve toplum yapısına yansımaları birbirinden farklıdır. Bazı ülkeler krallıkla yönetilirken, zaman içinde anayasaları olan monarşilere dönüşmüş, diğerleri krallıklara son verip halkın kendi yönetimlerini oluşturmasını, yani Cumhuriyetle demokrasiyi benimsemişlerdir. Demokrasiyi benimsemiş ülkeler (istisnai olarak İsviçre'nin derin vadilerinde uygulanan doğrudan demokrasi hariç) temsili demokrasinin farklı versiyonlarını uygulamaktadırlar. Bu farklılıklar, ülkelerin siyasi istikrarı sağlama yöntemlerini de çeşitlendirmiştir. Yani yönetimde siyasi istikrarı sağlayabilmenin farklı ülkelerde farklı yöntemleri

bulunmaktadır. Tercih edilen bu yöntemlerden biri, seçim sistemidir. Örneğin; İngiltere’de uygulanan “Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sistemi” siyasi istikrarı sağlamanın bir yöntemidir. İngiltere’de uygulanan Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sistemi sayesinde, çoğu zaman iktidara tek bir parti gelmekte ve hükümet çoğunluğu sağlayan parti tarafından kurulmaktadır. Azınlıkta kalan parti ise, muhalefeti oluşturmaktadır. Böylece sisteme iki partili bir yapı hâkim olmakta, hükümetin düşürülmesi ise, azınlıkta kalan muhalefet tarafından mümkün olamamaktadır. Siyasi istikrarı sağlamak için seçim sistemi dışında da yöntemler mevcuttur. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) uygulanan “Başkanlık Yönetim Sistemi” siyasi istikrarı sağlayan diğer bir yöntemdir. Başkanlık Yönetim Sisteminde hükümetin doğrudan halk tarafından seçilmesi ve anayasal olarak meclis tarafından gensoru veya güvensizlik oylarıyla düşürülebilmesi siyasi istikrarı sağlayan diğer bir yöntemdir. Siyasi istikrarı sağlayan diğer bir yöntem ise, İsviçre’deki “Konkordanz Yönetim Sistemi”dir. Konkordanz Yönetim Sisteminde, halkın meclisi seçmesi ve meclise giren dört büyük partinin anayasal bir zorunluluk olarak hükümeti ortak oluşturması ve hükümet üyelerinin yemin edip göreve başladıktan sonra da anayasal olarak meclisçe istifa ettirilememeleri sebebiyle siyasi istikrar garantilenmektedir (Arslan R., 2013).

Dolayısıyla farklı siyasi kültürlere sahip toplumlarda, siyasi istikrarı sağlayan farklı yöntemler mevcut olabilmektedir. Siyasi istikrara önem veren ülkeler kendi siyasi yapılarına uygun, gerekli anayasal düzenlemelerini yaparak yönetimde istikrarı sağlamaya çalışmaktadırlar. Çalışmanın devamında siyasi istikrarı farklı yöntemlerle sağlayan ülkelerden olan İngiltere, Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sistemi ve ABD Başkanlık Yönetim Sistemi ile İsviçre ise Konkordanz Yönetim Sistemi ile aşağıda sırasıyla irdelenmektedir.

2.2.1. İngiltere’de Siyasi İstikrarı Sağlama Yöntemi: Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sistemi

İngiltere’de uygulanmakta olan parlamenter yönetim sistemi¹¹ *Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sistemini* tercih etmiştir (www.electoral-reform.org.uk)¹². “*First Past-The Post System*” (www.gov.uk)¹³ olarak da adlandırılan bu sistemde, seçim bölgelerinde çoğunluk oylarını alan adayın ya da partinin seçimi kazanması söz konusudur (www.aboutmyvote.co.uk)¹⁴.

İngiltere’de yasama organı iki kanatlıdır. İlk kanat olan Avam Kamarası’nın üyeleri 1911 yılından bu yana, her beş yılda bir, halk tarafından doğrudan seçilmektedir (Arslan R., 2013: 42). İkinci kanat olan Lordlar Kamarası¹⁵ ise daha farklı şekilde oluşur. Halkın meclisi ise Avam Kamarasıdır. Avam Kamarası seçimlerinde Avam Kamarasındaki milletvekili sayısı oranında seçim bölgesi oluşturulur. Yani İngiltere 650 ayrı seçim bölgesine bölünür ve her bölgeden sadece bir meclis üyesi seçilir. İngiltere’den 533, İskoçya’dan 59, Galler’den 40 ve Kuzey İrlanda’dan 18 üye. Avam Kamarası seçimleri 5 yılda bir yapılır. Seçimlere çok sayıda parti katılır. Siyasi partiler her bir seçim bölgesi için adaylarını belirler. Yapılan seçim çalışmalarının ardından seçmenler sandık başına gider ve tercihlerini yaparlar. Her bölgede sandıklar açılıp oylar sayıldıktan sonra o bölgede en çok oyu almış olan aday seçilmiş kabul edilir. Adayın almış olduğu oy oranı önemli değildir (www.parliament.uk)¹⁶. Adayların seçimlerde aday olabilmek için ise şu şartları yerine getirmesi gerekir (www.parliament.uk):

¹¹ Geniş bilgi için bkz. (Duverger, 1986).

¹² Geniş bilgi için bkz. (www.electoral-reform.org.uk).

¹³ Orijinal Metin: MPs are elected using the First Past the Post system.

¹⁴ Orijinal Metin: 'First-past-the-post' system, which means the candidate with the most votes is elected.

¹⁵ İngiltere’de Avam Kamarası seçimleri ile Lordlar Kamarası seçimleri birbirinden farklı oylama yöntemleriyle yapılır. Lordlar Kamarasının üyelerini Kraliçe, Başbakanın tavsiyesi üzerine atar. Geniş bilgi için bkz. (Duverger, 1986: 78). Ayrıca bkz. (www.aboutmyvote.co.uk).

¹⁶ Orijinal Metin: The UK is currently divided into 650 areas called parliamentary constituencies, each of which is represented by one MP in the House of Commons. A general election is an opportunity for people in every part of the UK to choose their MP - the person who will represent their local area (constituency) in the House of Commons for up to five years. There is normally a choice of several candidates in each constituency, some of which are the local candidates for national political parties. People can only vote for one of the candidates and the candidate that receives most votes becomes their MP.

a) En az 18 yaşında olmak.

b) İngiliz vatandaşı olmak, İrlanda Cumhuriyeti vatandaşı olmak, *Commonwealth* üyesi bir ülkenin vatandaşı olmak ("*Malta ve Kıbrıs da dâhil*") (www.electoralcommission.org.uk)¹⁷ veya İngiltere'de sürekli kalma iznine sahip olmak.

c) Asker, polis, hâkim ve memur olmamak.

d) Lordlar Kamarası üyesi olmamak.

e) Borçlanma veya iflas sebebiyle İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda'da herhangi bir ceza almamış olmak.

f) Aday olmanın ciddiye alınmasını sağlamak için 500 Sterlin depozito yatırmış olmak (www.parliament.uk)¹⁸.

Seçimleri kazanabilmek için aday olunan seçim bölgesinde en fazla oyu almak yeterlidir ve yüzde ellinin üzerinde oy alma zorunluluğu yoktur (<http://votingcounts.org.uk>)¹⁹.

¹⁷ Orijinal Metin: Citizens of other countries (including EU member states other than the UK, Republic of Ireland, Cyprus and Malta) are not eligible to become a Member of the UK Parliament.

¹⁸ Orijinal Metin: In UK Parliamentary elections all candidates must be 18 years old or over and either:

a British citizen

a citizen of the Republic of Ireland

a citizen of a commonwealth country who does not require leave to enter or remain in the UK, or has indefinite leave to remain in the UK

Certain groups of people are not allowed to stand, these include:

members of the police forces

members of the armed forces

civil servants, judges and peers who sit and can vote in the House of Lords

people who are subject to a bankruptcy restrictions order or a debt relief restrictions order in England, Wales or Northern Ireland

people who have been adjudged bankrupt in Northern Ireland

people who have had their estate confiscated (sequestered) in Scotland.

You will need to become a validly nominated candidate, which means your name will appear on a ballot paper. To do this you need to submit a completed set of nomination forms along with a deposit of £500 to the (Acting) Returning Officer before 4pm on the deadline day for nominations.

¹⁹ Orijinal Metin: The winning candidate *does not* need to achieve a majority of votes (50%+1) in their constituency.

Bu seçim sisteminin uygulanması nedeniyle Avam Kamarasına en fazla üç, genellikle de iki büyük parti girebilmektedir. Bu büyük partiler geçmişte genellikle Muhafazakâr Parti ve İşçi Partisi olmuşlardır. Bazen de Liberal Parti üçüncü parti olarak meclise girebilmektedir (Arslan R., 2013: 45). İngiltere’de iktidar olma, yani hükümeti kurma görevi Muhafazakâr Parti ile İşçi Partisi arasında sürekli el değiştirmektedir. Bu durum belirtildiği gibi Çoğunluk Seçim Sisteminin uygulanmasından kaynaklanmaktadır²⁰. Hükümet genellikle Avam Kamarasında çoğunluğu oluşturan iktidar partisi tarafından kurulmaktadır (www.parliament.uk)²¹ ve nadiren koalisyonlar oluşturulur. Muhalefet konumundaki parti ise Avam Kamarasında “*Gölge Kabine*” kurarak hükümeti denetlemeye çalışır (Arslan R., 2009)²².

İngiltere’de, büyük partilerin adaylarının daha fazla propaganda imkânlarına sahip olması nedeniyle, küçük parti adaylarının seçilmeleri zordur. Seçmenler de oyları boşa gitmesin diye stratejik oy kullanmaya zorlanır ve büyük parti adaylarından birine destek (oy) vermek mecburiyetinde kalır (Arslan R., 2013: 44). Tek Turlu Dar Bölge Çoğunluk Seçim Sisteminin benimsendiği İngiltere’de seçmenlerin, daha çok ikna oldukları partilere değil de, kazanma ihtimali daha yüksek olan büyük partilere yönelindikleri söylenebilir (<http://votingcounts.org.uk>)²³. Bu durum da beraberinde iki partili bir meclisi zorunlu kılar ve bir partinin tek başına iktidara gelmesini kolaylaştırır. Bu seçim sisteminden beklenen de, çoğunluğu oluşturacak ve böylece siyasi istikrarı sağlayabilecek hükümetin iktidara gelmesine yardımcı olmaktır.

Sartori’ye göre Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sisteminin amacı “*..sadece bir meclis seçmek değil, aynı zamanda (zımnen dahi olsa) bir hükümet seçmektir*” (Sartori, 1997: 17). Bu noktada İngiltere’de siyasi istikrar Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sistemi ile sağlanırken, temsilde adalet ilkesine gereken önem verilmemektedir.

²⁰ Geniş bilgi için bkz. (Lijphart, 1986).

²¹ Orijinal Metin: Each constituency in the UK elects one Member of Parliament (MP) to a seat in the House of Commons. Usually the political party that wins the most seats in the House of Commons forms the Government.

²² Geniş bilgi için bkz. (Arslan R., 2009).

²³ Orijinal Metin: As FPTP requires concentrated and broad support, it usually produces a two-party system in which each party take turns over enjoying a majority of votes and governance. This limited vote also encourages tactical voting, in which a voter votes for another party (usually one of the main parties in the two-party system) in order to defeat the voter’s unfavoured candidate who may still win.

Anlaşıldığı üzere, İngiltere de siyasi istikrarı sağlayabilmek için, Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sistemi tercih edilmektedir. Bu yöntemle iki partili bir yapı desteklenmektedir. Seçimlerden sonra bu partilerden birinin azınlıkta kalması muhalefeti, diğerinin ise çoğunluğu oluşturarak tek parti iktidarına yol açması beklenmektedir. Bu durumda iktidara gelen parti kendi siyasi, ekonomik ve sosyal politikalarını uygulayabilmekte ve gerekli yasal düzenlemeleri kolayca meclisten geçirebilmektedir. Böylece iktidara gelen hükümet uzun vadeli plan ve programlara yönelebilmekte, hem iç hem de dış politikada istikrar sağlanabilmektedir.

2.2.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde Siyasi İstikrarı Sağlama Yöntemi: Kesin Kuvvetler Ayrılığı

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) uygulanan başkanlık yönetim sistemi Montesquieu'nun kesin kuvvetler ayrılığı teorisine dayanmaktadır. Bu teoriye göre ülkeyi yönetecek olan anayasal organların birbirlerinden tamamen ayrı olmaları ve birbirlerini denetleyip dengelemeleri gerekmektedir. Organlar arasında organik bir bağlantı da olmamalıdır (Montesquieu, 1998: 57-70, 252-267). Yani yasama organı üyeleri yürütme organında görev alamamalıdır. Bu düzenlemeye göre yasama organı (meclis/kongre) yürütme organını güvensizlik oyu vererek veya gensoru vererek düşüremez ve yürütme organı da yasama organını fesih edemez. Bu durumda halk tarafından ayrı ayrı seçilen anayasal organlar tüm yasama dönemi boyunca, yönetimde kalmakta ve anayasal görevlerini yerine getirmekten başka görevleri olmamaktadır.

Başkanlık yönetim sisteminin uygulandığı Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) başkanlık seçimleri dört yılda bir yapılmaktadır (www.usa.gov). Bir kişinin başkan adayı olabilmesi içinse ABD Anayasasında 3 özellik belirtilmiştir. Anayasaya göre, bir başkan adayı:

a) 35 yaşını doldurmuş olmalı.

b) Doğuştan ABD vatandaşı olmalı.

c) En az 14 yıl süreyle ABD'de yaşamış olmalıdır (www.whitehouse.gov)²⁴.

Başkanlık için yapılan seçimler sürecinde Başkan adayları kendi Başkan yardımcılarını (*Vice President*) seçmekte ve böylece seçim kampanyalarını yürütmektedirler. Başkan seçilen kişi, yürütme organının (hükümetin) başı ve cumhurbaşkanı sıfatlarını kendisinde taşımaktadır. ABD anayasasına göre dört yıllığına seçilen Başkanın ikinci kez seçilme hakkı da vardır. Başkan Yardımcısı ise, başkanın hizmet veremeyecek duruma gelmesi halinde başkanın yerini alarak, yürütme (yedek başkan) görevini yerine getirmektedir (www.usa.gov)²⁵.

Başkanlık yönetim sisteminde meclis seçimleri ile başkanlık seçimleri farklı zamanlarda yapılmaktadır. Yani yasama ve yürütme organları ayrı ayrı yapılan seçimlerde doğrudan halk tarafından belirlenmektedir (www.whitehouse.gov)²⁶. Her iki anayasal organın farklı zamanlarda ve halk tarafından seçilmesi, yasama ve yürütmenin birbirlerini feshetmelerine anayasal olarak imkân vermemekte ve bunların birbirlerini denetlemeleri ve dengelemelerini öngörmektedir. Yargı organı olarak, Anayasa mahkemesi olan *Supreme Court*'un ise, tüm sisteme, anayasal çerçevede kalarak, bekçilik yapması görevi verilmiştir (www.usa.gov)²⁷.

²⁴ Orijinal Metin: The Constitution lists only three qualifications for the Presidency — the President must be 35 years of age, be a natural born citizen, and must have lived in the United States for at least 14 years.

²⁵ Orijinal Metin: President - The president leads the country. He/she is the head of state, leader of the federal government, and commander-in-chief of the United States Armed Forces. The president serves a four-year term and can be elected no more than two times.

Vice President - The vice president supports the president. If the president is unable to serve, the vice president becomes president. He/she can serve an unlimited number of four-year terms.

²⁶ Orijinal Metin: Federal elections occur every two years, on the first Tuesday after the first Monday in November. Every member of the House of Representatives and about one-third of the Senate is up for reelection in any given election year. A presidential election is held every fourth year.

²⁷ Orijinal Metin: The judicial branch interprets the meaning of laws, applies laws to individual cases, and decides if laws violate the Constitution. The judicial branch is comprised of the Supreme Court and other federal courts. The Supreme Court is:

The highest court in the country

The head of the judicial branch of the federal government

Responsible for deciding whether laws violate the Constitution

Anlaşıldığı üzere, kesin kuvvetler ayrılığı teorisine dayanan başkanlık yönetim sisteminde, başkanın halk tarafından doğrudan seçilmesi ve ardından gensoru ve güvenoyuna maruz kalmadan dört yıl boyunca Başkanın görevde kalması (impeachment davaları hariç), ülkeyi yönetebilmesi bu yönetim sisteminde siyasi istikrarı garanti eden bir yöntemdir. Başka bir ifadeyle, yasama ve yürütme organlarının ayrı ayrı seçimlerle doğrudan halk tarafından belirlenmesi, bu iki anayasal organın birbirlerini fesih etmelerine anayasal olarak izin verilmemesi ve bunların birbirlerini denetlemelerinin ve dengelemelerinin öngörülmesiyle beraber Anayasa mahkemesi olan *Supreme Court*'un da tüm sisteme, anayasal çerçevede kalarak, bekçilik yapması görevinin verilmesi ABD'de siyasi istikrarı garantilenmektedir.

2.2.3. İsviçre'de Siyasi İstikrarı Sağlama Yöntemi: Konkordanz Yönetim Sistemi

“İktidarın yerinden yönetim esasına bağlı olarak, merkezi hükümetle yirmi altı Kanton hükümeti arasında paylaşılan ve federal bir devlet” (Lijphart, 1986: 30) olan İsviçre'de Konkordanz Yönetim Sistemi uygulanmaktadır. Bu yönetim sisteminde yönetme yetkileri federal/merkez, kantonal ve yerel/belediye düzeyi arasında paylaşılmıştır²⁸ (www.admin.ch/gov)²⁹. Dolayısıyla vatandaşlar federal düzeyde, kantonal düzeyde ve yerel düzeyde olmak üzere 3 farklı düzeyde seçimler yapabilmekte veya oylamalara katılabilmektedirler (www.admin.ch/gov)³⁰.

İsviçre'de, federal düzeyde, yasama organı iki meclislidir: Ulusal Konsey ve Kantonal Konsey. Ulusal Konseye dört yıllığına, her kantonun nüfus yoğunluklarına göre, toplam 200 vekil seçilirken, Kantonal Konsey'e her tam kantondan iki ve her

²⁸ Federal Devlet olarak da icraatta bulunan Federasyon, Federal Anayasanın belirlediği görevleri yerine getirmektedir. Ülkenin savunulması ve karayolları ile düzenlemeler bu görevler arasındadır. Kantonlar ise, sağlık hizmetleri, emniyetin sağlanması ve eğitim gibi konularla ilgilenir. Bu hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla da kanton halkından vergi toplamaktadır. Belediyeler ise, nüfus işleri dâhil eğitim gibi bazı hizmetlerden sorumludur (www.sem.admin.ch).

²⁹ Orijinal Metin: Swiss politics is played out at three levels, the Confederation, the cantons and the communes. Each has the autonomy to decide on certain matters, in accordance with the principle of subsidiarity: a decision is made at a higher level only when it is beyond the powers of the lower level to do so.

³⁰ Orijinal Metin: The People are the highest political authority in the Swiss state. This fundamental principle characterises the entire Swiss political system. Swiss citizens can bring their opinions to bear at federal, cantonal and communal levels. Ayrıca bkz. (Arslan R., 2013).

altı yarım kantondan birer üye seçilerek toplam 46 üye seçilmektedir (www.admin.ch/gov)³¹. Ulusal Konsey ve Kantonal Konsey seçimlerinden sonra her iki meclisin birlikte toplanmasıyla Federal Meclis (*The Federal Assembly*) oluşmaktadır (Swiss Federal Chancellery, 2017: 40)³². Federal Meclis, İsviçre'nin yedi (7) bakandan oluşan yürütme organını/hükümetini (*Bundesrat*) seçme yetkisine sahiptir. Yedi hükümet üyesi bakan (*Bundesrat*), Federal Meclis'e girebilmiş ilk dört büyük siyasi partinin göstereceği adaylar arasından dört yıl için seçilmektedir. İlk üç büyük parti ikiye ve dördüncü parti bir üyesini seçtirip, bakan yaptırabilir. Yedi bakan tek tek oylanarak³³ seçilmekte ve yemin etmelerinin ardından atanmaktadırlar. Bu nedenle yedi bakan eşit statüye ve eşit yetkilere sahiptir (www.admin.ch/gov)³⁴. Ayrıca hükümete meclis dışından birileri aday gösterilerek seçilebilir, yani bakan olabilmek için meclise girmiş olma zorunluluğu yoktur (www.ch.ch/en)³⁵. İsviçre Federal hükümeti, siyasi partilerin koalisyonu üzerine inşa edilmez ancak koalisyon sözleşmesi çerçevesinde hareket eden bir organdır (Uhlmann ve Braun, 2009: 209)³⁶. *Bundesrat*³⁷ üyelerinden her biri birer yıl Federal Meclisçe seçilerek Cumhurbaşkanı ve Başbakan görevlerini yerine getirmektedir. Ancak cumhurbaşkanı ve başbakan olarak bir yıllığına görevlendirilen kişi diğer Federal Hükümet üyeleri ile aynı eşit

³¹ Orijinal Metin: The Swiss parliament has two chambers: the National Council and the Council of States. The National Council has 200 members elected by eligible Swiss voters in their canton of residence under federal rules for a four-year term. The number of seats allocated to each canton is based on their relative populations. The Council of States has 46 members elected by Swiss voters for a four-year term of office according to cantonal rules.

³² Orijinal Metin: Art 148: Status 1. Subject to the rights of the People and the Cantons, the Federal Assembly is the supreme authority of the Confederation. 2. The Federal Assembly comprises two chambers, the National Council and the Council of States; both chambers shall be of equal standing.

³³ Geniş bilgi için bkz. (Arslan R., 2013: 311).

³⁴ Orijinal Metin: The Swiss government - the executive - is made up of the seven members of the Federal Council, each of whom has the same status, rights and obligation, who are elected by the United Federal Assembly for a four-year term of office. Each member of the Federal Council heads one of the seven departments of the Federal Administration. Ayrıca bkz. (Arslan R., 2013: 310).

³⁵ Orijinal Metin: Any Swiss citizen with the right to vote is eligible to stand for election to the Federal Council, and does not necessarily have to be an official candidate or to be a member of the Swiss parliament.

³⁶ Orijinal Metin: It has the particularity, though, that its government, the "federal council", is not built on a coalition of parties that act on the base of a coalition contract.

³⁷ Seçimle belirlenen ve Federal Hükümet üyesi olan Bundesratlar, Federal Meclis üyelerinin aksine devletten maaş almakta ve başka bir işte çalışmamaktadırlar aynı zamanda meclis içinden seçilen kişilerin milletvekillikleri düşmekte, böylece yürütmeye tabi olan bir kişinin yasamayla olan ilişkisi kesilmektedir. Geniş bilgi için bkz. (Arslan R., 2013: 313).

Aynı zamanda Konsey üyesi olan bu yedi kişinin her biri farklı bir bakanlıktan sorumlu olmakta ve tabi olduğu bakanlığın günlük rutin işlerini yerine getirmektedir. Bununla birlikte hükümeti temsil eden konsey üyeleri gündemi de belirlemektedir. Veto haklarının olmamasına rağmen, kanun tasarıları oluşturabilen konsey üyeleri, böylece istedikleri kanun tasarılarını meclisin de gündemine alabilmektedirler. Geniş bilgi için bkz. (Uhlmann ve Braun, 2009: 209-210).

yetkilere sahiptir, yani onların başkanı konumuna yükselmez³⁸. Bu kişi “eşitler arasında birinci” olarak ya da “*primus inter pares*” olarak adlandırılmaktadır (www.admin.ch/gov)³⁹. İsviçre’de cumhurbaşkanı seçilmek bir konsey üyesinin siyasal etki ve iktidarına fazla bir şey eklememektedir (Lijphart, 1986: 79).

Konkordanz Yönetim Sisteminde bakanlar, seçilip, yemin ettikten ve atandıktan sonraki dört yıl boyunca meclisçe güvensizlik oyu veya gensoru verilerek düşürülemezler. Böylece siyasi istikrar, anayasal düzenleme ile dört yıl boyunca garantilenmiş olmaktadır. Hükümet de meclisi fesih etme yetkisine sahip değildir. Ayrıca Federal Mecliste Türkiye’de tanıdık olduğumuz keskin azınlık – çoğunluk, iktidar – muhalefet durumu yoktur. Bunun yerine konsensüs vardır ve yapıcı politikalar üretilmektedir (Arslan R., 2013: 282). Kritik kararlarda ise referandum yoluyla halkın düşüncesi sorulur ve referandum sonuçları bağlayıcı olur. Referandumlar sayesinde seçilmiş temsilciler seçmenlerinden uzaklaşmaz ve böylece tüm toplumun görüşleri önemsenerak kararlar verilir (Federal Chancellery, 2017: 16)⁴⁰. Çünkü İsviçre’de dört farklı halk bir arada yaşamakta (Almanlar, Fransızlar, İtalyanlar ve Reto Romanikler) ve her millet kendi dilini konuşmaktadır. Bu yüzden İsviçre’de dört farklı resmi dil vardır (Swiss Federal Chancellery, 2017: 21)⁴¹;

³⁸ Belli bir kişinin yürütme grubundan ayrı olarak eşit yetkilerle, Cumhurbaşkanı ve Başbakan seçilmesinin temelinde, bir kişinin yürütme fonksiyonlarıyla ilgili olağan faaliyetleri düzenlemesine, eşgüdüm içinde bu faaliyetleri ve organizasyonları koordine etmesine, en önemlisi de ülkeyi diğer ülkeler nezdinde temsil edecek konumun varlığına duyulan ihtiyaçtan kaynaklandığı söylenebilir. Geniş bilgi için bkz. (Arslan R., 2013: 309).

³⁹ Orijinal Metin: The president is elected for a one-year term of office and is regarded during that time as ‘Primus inter pares’, or first among equals.

⁴⁰ Orijinal Metin: The Constitution and laws A vote must be held on any amendment to the Constitution (mandatory referendum). Amendments to the Constitution require the consent of a majority of the People and of the cantons (double majority). On the other hand, a vote is only held on a revised or new law if a referendum is demanded. The new law is accepted if a majority of the electorate vote in favour of it (simple majority).

⁴¹ Orijinal Metin: Art 70: Languages 1. The official languages of the Confederation are German, French and Italian. Romansh is also an official language of the Confederation when communicating with persons who speak Romansh. 2. The Cantons shall decide on their official languages. In order to preserve harmony between linguistic communities, the Cantons shall respect the traditional territorial distribution of languages and take account of indigenous linguistic minorities. 3. The Confederation and the Cantons shall encourage understanding and exchange between the linguistic communities. 4. The Confederation shall support the plurilingual Cantons in the fulfilment of their special duties. 5. The Confederation shall support measures by the Cantons of Graubünden and Ticino to preserve and promote the Romansh and the Italian languages.

www.swissinfo.ch⁴²). İsviçre bu farklılıkları zenginlik olarak görmüş ve bu farklılıkları bir arada tutabilmek için,

“ulus-devlet formülü yerine daha farklı bir demokratik yapılanma, yani uzlaşma kültürü geliştirmiştir. Geliştirilen bu yönetim sisteminde müzakere-, veya konsensüs demokrasisi geçerli olduğundan kazanan ve kaybeden taraf yoktur. Dört yılda bir iktidar-muhalefet nöbet değişimi yaşanmaz, daha doğrusu sadece çoğunluğun kararları geçerli olmaz. Böylece birbirlerinden farklı dört olgu bir arada tutulabilmektedir. Bu durum İsviçre’ye siyasi istikrar kazandırmaktadır” (Arslan R., 2013: 282).

Bu nedenle İsviçre siyasi sahnesi, istikrar ile karakterizedir. Son zamanlarda, dört parti İsviçre’deki ulusal siyasete hâkim olmuş ve böylece on yıllardır hükümet de yerinde kalabilmiştir (www.admin.ch/gov)⁴³. Bu yüzden İsviçre’deki yönetim sistemine ‘sihirli formül’ benzetmesi yapanlar da vardır (www.admin.ch/gov)⁴⁴.

2.3. Bölümün Değerlendirilmesi ve Diğer Bölüme Geçiş

İkinci bölümde hipotezi oluşturan, “seçim sistemlerinin yönetimde istikrar üzerindeki belirleyiciliği” konusu ele alınmıştır. Bu bağlamda siyasi istikrarın önemi üzerinde durulmuş ve sırasıyla siyasi istikrarın ekonomi, sosyal politikalar, dış politika ve yönetim üzerindeki etkileri irdelenmiştir.

Bölümün devamında ise, farklı ülkelerin (İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve İsviçre) siyasi istikrarı sağlama yöntemlerinden bahsedilmiştir. Bu bağlamda İngiltere’de siyasi istikrarı sağlama yöntemi olarak Tek Turlu Çoğunluk Seçim

⁴² Orijinal Metin: Switzerland has four national languages: French, German, Italian and Romansh. German (both High German and Swiss German) is spoken by about 63% of the population, French by about 23%, and Italian by about 8%. Romansh is spoken by less than 1% of the total population. The Swiss constitution recognises the rights of the various language groups to communicate in their own language. German, French, and Italian are full official languages of the Confederation – all laws and official documents have to be available in them – and Romansh is a “partial” official language for the purpose of communication with Romansh speakers.

⁴³ Orijinal Metin: The Swiss political scene is characterised by stability. In recent times, four parties have dominated national politics and have held seats in the government for decades.

⁴⁴ Orijinal Metin: In 1959, the four parties (FDP, CVP, SP and SVP) agreed to form a government with two Radicals, two Christian Democrats, two Social Democrats and one member of the People's Party (an arrangement known as the ‘magic formula’ 2:2:2:1). This ratio remained unchanged for 44 years. In 2003, the SVP gained a further seat at the expense of the CVP. However, in 2008, the two SVP members elected, Eveline Widmer-Schlumpf and Samuel Schmid, moved to the newly-formed Conservative Democratic Party (BDP). After Samuel Schmid stood down in 2009, he was replaced in the Federal Council by the SVP candidate Ueli Maurer. Since then, the formula has been 2:2:1:1:1 (2 SP, 2 FDP, 1 CVP, 1 BDP, 1 SVP).

Sistemi, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) siyasi istikrarı sağlama yöntemi olarak Kesin Kuvvetler Ayrılığını öngören Başkanlık Yönetim Sistemi, üçüncü örnek ülke olan İsviçre'nin ise siyasi istikrarı sağlama yöntemi olarak Konkordanz Yönetim Sistemi incelenmiştir.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda ise, siyasi istikrarı sağlamanın birbirinden farklı yöntemlerinin mevcut olduğu anlaşılmıştır. Çünkü siyasi istikrar, İngiltere'deki Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sistemiyle sağlanabileceği gibi, ABD'deki Kesin Kuvvetler Ayrılığı yöntemiyle de sağlanabilmektedir. İsviçre'deki Konkordanz Yönetim Sistemi ise, siyasi istikrarı temsilde adalet ile sağlayan bir yönetim sistemidir. Bu bağlamda seçim sistemlerinin siyasi istikrarı sağlama konusunda tek belirleyici etken olmadığı kanaatine varılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, temsilde adaletin önemi ve adil temsili sağlama yöntemleri üzerinde durulacaktır.

3. TEMSİLDE ADALET NEDEN ÖNEMLİDİR VE NASIL SAĞLANIR?

Bu bölümde demokrasinin ve bu anlamda siyasal özgürlüklerin bir gereği olan temsilde adalet yaklaşımının önemi üzerinde durulmakta, adil temsilin seçmenler, meclis çalışmaları ve politikalar ile tüm toplum üzerindeki etkisi irdelenmektedir. Çalışmanın devamında ise, temsilde adaleti nasıl sağlayabiliriz sorusunun cevabı, adil temsili farklı yöntemlerle en iyi şekilde sağlayan iki ülke olan Hollanda ve İsviçre örneği üzerinden incelenmektedir. Referans ülkelerin seçiminde gelişmiş demokratik yönetimler tercih edilmiştir.

3.1. Temsilde Adaleti Sağlamanın Önemi

Demokratik bir ülkede siyasi istikrar kadar temsilde adalet konusu da önem arz etmektedir. Özellikle birden fazla etnik, dini veya ideolojik grubu bünyesinde barındıran ülkelerin, toplumsal bütünleşmeyi sağlamaları ve mecliste çoğunluğun azınlık tarafından denetlenebilmesi ve dizginlenebilmesi açısından adil temsil büyük önem taşımaktadır.

Temsilde adaletin uygulandığı demokratik yönetimlerde, sadece çoğunluğun yönetimi yerine tüm kesimlerin iktidarı paylaşımları mümkün olmaktadır. Bu durum temsilde adalet yaklaşımını demokrasiler için önemli hale getirmektedir. Çünkü *"demokrasiler çoğunluğun azınlık üzerindeki otoritesini veya diktatörlüğünü reddeden"* (Arslan R., 2016: 42) bir sistemdir. Bu nedenle adaletli temsil, demokratik hayatın gelişmesini destekleyen önemli bir parametre haline gelmektedir.

Temsilde adalet yaklaşımı, ülke içerisindeki azınlıkların siyasi tercihlerinin adil bir biçimde mecliste yer alabilmesi ve bu kişilerin istekleri doğrultusunda hem kendi milletvekilleriyle temsil edilebilme imkânını bulması hem de yönetimde söz sahibi olabilmesi bakımından toplumu oluşturan tüm kesimler üzerinde oldukça önemli etkiye sahiptir. Çünkü toplumda geçerli olan temsilde adalet ilkesi, o toplumdaki azınlıkta olan kesimlerin demokratik ve siyasal özgürlüklerini garanti altına

almaktadır. Bu bağlamda temsilde adaletin uygulandığı demokratik yönetimlerde azınlıkta olanların da yönetimde söz hakları bulunmaktadır. Bu yaklaşım çoğunluğun yanında azınlığın da mecliste temsil edilmesini sağladığı gibi devamında adil ve barışçı bir toplumsal yapıyı da mümkün kılması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca çoğunlukla birlikte azınlığı oluşturan grupların adil temsili sayesinde, azınlıkların yaşadıkları ülkeye olan bağlılıklarının ve aidiyetlerinin gerçekleştirilmesi desteklenmektedir. Ülkenin geleceğini ve parçalanmasını tehdit edebilecek olan uzun vadeli anarşi ve terör sorunlarının ortaya çıkması böylece önlenebilir hale gelmektedir (Muller ve diğerleri, 1982).

Adil temsil ve özgür seçim ortamı aynı zamanda seçimlerin meşruiyeti açısından da önem taşımaktadır (Zhanarstanova ve Nechayeva, 2016: 77)⁴⁵. Bu noktada İlhan Kaya'nın söylemiyle, sandığın meşruiyeti bir anlamda seçmen tercihlerinin adil bir şekilde sandığa yansıtılmasına bağlıdır (Kaya, 2015: 8). Temsilde adaleti öngörmeyen uygulamalar ise, süreç içinde, yönetimde meşruiyet sorununu ortaya çıkarmaktadır.

Görüldüğü üzere temsilde adaletin uygulandığı ve uygulanmadığı yönetimlerde, sonuç itibarıyla farklı durumlar ortaya çıkmaktadır. Çünkü temsilde adalet yaklaşımı, siyasi sürecin işleyişini ve bu süreçte yer alan tüm öğeleri etkileyen bir uygulamadır. Çalışmanın devamında temsilde adalet yaklaşımının benimsenip, benimsenmemesi sonucu ortaya çıkan birbirinden farklı durumlar; demokratik siyasi hayatın olmazsa olmazları arasında olan seçmenler, siyasi sürecin işleyişini ve yönünü belirleyen meclis çalışmaları ve politikalar ile tüm bunların topluma olan olumlu ve olumsuz etkileri açısından irdelenecektir.

3.1.1. Temsilde Adaletin Seçmenler Üzerindeki Etkisi

Bireyler kendi çıkarlarının yönetimde temsil edilebilmesi için oy verme davranışında bulunurlar. Adil temsil ise, seçmenler tarafından kullanılan bu oyların, orantılı bir şekilde karşılığını bulması ve temsiline sağlanmasıdır. Özellikle bu durum ülke içindeki azınlık seçmenler açısından hayati önem taşımaktadır. Çünkü adil temsil

⁴⁵ Orijinal Metin: (...) representatives of ethnic groups can serve as a model of their rights' protection for other ethnic minorities; and it leads to more justice and legitimacy of the political system.

“..toplumdaki değişik görüşleri siyasal sisteme yansıtarak” (Bulut, 2015: 2) “çeşitli toplumsal katmanların, sınıfların ve grupların seslerini duyurabilmelerine, haklarını arayabilmelerine ve kendilerini temsil edebilmelerine” (Öztekin, 2003: 198) imkân sağlamaktadır. Böylece toplum içerisindeki tüm farklı seçmen grupları, demokratik bir şekilde yönetimde söz sahibi olabilmekte ve iktidarı kendi istek ve çıkarları doğrultusunda yönlendirebilme, denetleme ve dengeleme gücüne kavuşabilmektedirler.

Adil temsil durumunun olduğu bir ülkede seçmenler, “oyum boşa gidecek” kaygısı duymamakta ve “stratejik oy” (Kselman ve Niu, 2010: 227)⁴⁶ kullanma eğiliminden vazgeçmektedirler. Bu noktada siyasi özgürlüğün aktif göstergesi olan oy verme davranışı daha özgür ve adil bir ortamda gerçekleşmekte, yapılan seçimlere seçmenlerin daha fazla ilgi göstermesi mümkün hale gelmektedir. Devlete küsme ya da oy vermeden kaçınarak sivil itaatsizlik durumunda bulunma durumları daha az yaşanmaktadır. Çünkü kişilerin seçme özgürlüğüne sistem tarafından herhangi bir müdahale gerçekleşmemekte ve bu anlamda bireylerin özgürlükleri kısıtlanmamış olmaktadır. Bu durum daha demokratik ve özgür toplumsal yapıyı mümkün hale getirmektedir. Seçmenler siyasetten uzaklaşmayarak, politikanın içinde her daim var olmakta ve kendilerini yönetimin bir parçası gibi hissetmektedirler (Pantoja ve Segura, 2003: 450)⁴⁷. Böylece toplumdaki her kesim, yönetim sürecinde yer almakta, istek ve çıkarlarını daha rahat dile getirebilmektedir. Bu durum ise, ülkedeki azınlıkların kendini o ülke için daha değerli hissetmesine yardımcı olmakta ve toplumsal uyum ve barış ortamını sürdürülebilir kılmaktadır.

Adil temsil durumunun olmadığı bir ülkede seçmenler, stratejik oy kullanmaya yönelmektedirler. Seçmenler oy vermeyi tercih edecekleri bir siyasi partinin muhtemelen meclis dışında kalacağını düşünerek ikinci seçenek olarak meclise girebilecek bir başka siyasi partiye oy vermektedirler (Blais, Labbé-St-Vincent, Laslier, Sauger ve Straeten, 2011: 639)⁴⁸. Böylece seçmen istemediği halde

⁴⁶ *Strategic voting*, choosing a candidate or policy alternative ranked lower than first in one’s preference ordering due to the fact that this most preferred option has little to no chance of winning.

⁴⁷ Orijinal Metin: In short, the more layers of co-ethnic representation enjoyed by the respondent, the less likely that respondent is to offer alienated attitudes toward government.

⁴⁸ Orijinal Metin: The best outcome, for each voter, the one that yields the highest reward, is the election of the candidate who is closest to his or her own position. But a voter may come to the conclusion that the closest candidate has no chance of winning and that the contest is between the second closest candidate (his or her second preference) and the most distant (his or her worst option).

yönlendirilmiş olmakta ve bu şekilde seçme özgürlüğü ve egemenlik yetkisi sınırlanmaktadır. Özellikle Çoğunluk Seçim Sisteminde ve baraj uygulamalı Nispi Temsil Seçim Sisteminde bu durum daha açık görülmektedir.

Böyle bir ortamda temsil gücüne ulaşamamış seçmenler, yapılan seçimlerin adil olmadığını ve tüm toplumun görüşlerini gerçek anlamda yansıtmadığını düşünür. Bu durum demokrasiye olan inancı ve güveni zedeleyerek o toplumda, demokratik siyasi kültürün oluşmasını engeller. Özellikle bu seçmenler, toplum içerisindeki etnik, dini ya da siyasi azınlık bir grubun mensuplarıysa, temsil edilmeme durumunu kendilerine karşı var olan bir önyargı ve istenmeme sebebi olarak görürler. Böylece kendilerini sistem tarafından ötekileştirilmiş ve dışlanmış hissederek, politikadan uzaklaşmaya başlarlar. Çünkü kararları alma ve uygulama aşamasında temsilcilerinin olmaması kendilerini politik anlamda dışlanmış hissetmelerine neden olur. Bu konumda azınlıkların sivil toplum örgütlerinde veya dernek ve vakıflarda örgütlenmeleri de bu psikolojik yalnız kalmışlığı gideremez. Çünkü ancak aktif siyasal katılım ve mecliste adil bir şekilde yer alabilmek bu kesimlere eşit oldukları hissini kazandırır (Finifter, 1970: 390, 400, 401)⁴⁹. Dışlanmışlık hissi bu kesimlerde vatandaşlık bilincini geriletir. Temsil edilmeyen kişiler süreç içerisinde çoğunluğu oluşturan topluma dâhil olmamaya, içlerine kapanmaya başlarlar. Temsil şansı bulamayan bu kesimlerin, yaşadıkları ülkeye olan bağlılıkları zaman içerisinde zayıflar ya da en başından itibaren hiç oluşmaz ve çoğunluğu oluşturan topluma karşı aidiyet duygusu gelişmez. Devamında bu seçmenler ya demokrasiye/seçimlere olan inancını kaybederek oy verme davranışında bulunmazlar veya kendilerine tanınmayan yönetim yetkisini zorla/yasal olmayan bir şekilde elde etme girişiminde bulunurlar (Pantoja ve Segura, 2003: 455-456⁵⁰; Muller ve diğerleri, 1982).

The model proposed above assumes that the voter considers not only the benefits linked to the election of the various candidates but also their viability.

⁴⁹ Orijinal Metin: "Political powerlessness" may be defined as an individual's feeling that he cannot affect the actions of the government. (...). The native-born, in general, feel less powerless than the foreign-born. (...). However, membership in general voluntary organizations alone, without participation in the political process itself, does not substantially reduce feelings of political powerlessness.

⁵⁰ Orijinal Metin: Results from our data analysis were generally supportive. We find that descriptive representation has a negative, significant, and important effect on political alienation. Descriptively represented Latino citizens are less likely to articulate feelings of political alienation. Furthermore, that effect increases as the frequency of descriptive representation increases. Citizens with more than one co-ethnic representative show an even lower propensity toward alienation from government.

Ayrıca cinsiyet, ırk, dil, din ve sosyal statü ayrımı yapılmadan milletvekili olmak isteyen her bireye eşit muamelede bulunmak da adil bir temsilin tamamlayıcı bir boyutunu oluşturmaktadır⁵¹. Çünkü farklı ırk, dil ve dine mensup azınlıklar kendi içinden çıkacak olan milletvekilleriyle temsil edilmeyi önemsemektedirler (Pitkin, 1972'den aktaran Zingher ve Farrer, 2016: 691⁵²; www.prezi.com⁵³; Preuhs, 2007). Bu noktada adil temsil gereğince, bu kişilere hiçbir ayırım gözetmeksizin, milletvekili seçilebilme ve kendi halkını temsil edebilme imkânının da verilmesi gerekmektedir.

3.1.2. Temsilde Adaletin Meclis Çalışmaları Üzerindeki Etkisi

“Temsilde adalet” ancak tüm seçmen oylarının mecliste orantılı bir şekilde karşılığını bulmasıyla mümkündür. Seçmen tercihlerinin orantılı olarak meclise yansması sandalye dağılımının da orantılı olmasını sağlamaktadır. Temsilde orantısızlık ise temsilde adaletsizlikle beraber bazı kesimlerin siyasal özgürlüklerinin kısıtlanması (Tosun, 2015: 14-15) ve böylece meclis çatısı altında temsilci bulunduramamasıyla ilgili bir durumu ortaya çıkarmaktadır.

Adil temsil sayesinde azınlıkta olan gruplar kendi seçtikleri milletvekilleriyle ya da kurdukları siyasi partilerle mecliste temsil imkânına kavuşurlar. Böylece azınlık durumunda olanların da istek ve çıkarları seçtikleri temsilciler ve partileri aracılığıyla mecliste gündeme getirilir. Meclis çalışmalarında ve toplantılarında azınlıkların ihtiyaçları ve sorunları kendi temsilcileri aracılığıyla dile getirilir. Bu sayede azınlıkların sorunlarının dile getirilmesi ve bu kesimlere hizmet üretilmesi sağlanabilir ve bu kişilerin sorunlarını gidermeyi hedefleyen kanun teklifleri verilebilir. Meclis oturumlarında bu bağlamda tartışmalar yapılabilir ve çalışma komisyonları kurulabilir. Hazırlanacak kanun tasarıları ve önerileri azınlıkların hassasiyetlerini kapsayacak şekilde düzenlenir. Böylece meclis çalışmalarını sürdüren çoğunluğun yanında farklı azınlıkları temsil eden gruplar da yer alır. Böylece yapılacak düzenlemelerde tüm toplum kesimlerinin hassasiyetleri dikkate

⁵¹ Her bir vatandaşın diğerleriyle eşit ve yasal bir şekilde siyasal gücünü kullanabilmesi “siyasal liberalizmin” de özünü oluşturmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. (Rawls, 2007).

⁵² Orijinal Metin: There is a considerable amount of evidence that there is a tighter connection between the electors and the elected when they both share the same ethnic background.

⁵³ Orijinal Metin: Determined that particularly minority groups tend to perceive a higher amount of congruence between their beliefs and a candidate's, simply based on race.

alınarak meclis çalışmaları gerçekleştirilir. Devlet harcamaları da buna göre düzenlenir. Ülkenin refahı çerçevesinde azınlıklara yönelik sosyal ve ekonomik harcamalar da bu harcamalar kapsamına alınır. Aksi takdirde azınlıkların seslerinin duyulması mümkün olmaz (Preuhs, 2007: 279, 287)⁵⁴.

Adil temsil sayesinde azınlıkların ihtiyaçlarını ve sorunlarını meclis oturumlarında temsilcileri aracılığıyla dile getirmesi sonucu, Avrupa Konseyi'nin (1999) öngördüğü hak ve özgürlükler (ana dilde eğitim alma/almama hakkı, kendi dinlerinde eğitim alma/almama hakkı, dinsel ayinlerini kendi ibadethanelerinde serbestçe yerine getirme hakkı, mahkemelerde kendi dillerinde savunma hakkı, kutsal sayılan günlerde izin hakkı, istenilen dilde yazılı veya sesli yayın hakkı, bazı durumlarda kendi gelenek ve göreneklerine uygun uzlaşma hakkı, serbestçe kendi kültürlerini yaşama hakkı, kendi adını ve soyadını kullanma hakkı vb.)⁵⁵ mecliste gündeme gelir. Devamında bu hak ve özgürlükler anayasal zemine bile kavuşabilir. Bunun için gerekli “*yasal ve diğer tedbirler alınır. Ulusal politikalar ve programlar, devletler arasında yapılan işbirliği ve yardım programları azınlıklara mensup olan kişilerin meşru menfaatlerini dikkate alarak planlanır ve uygulanır*” (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 1993: 212).

Adil temsil durumunun olmaması demekse, her kesimin mecliste orantılı bir şekilde yer bulamaması ve dolayısıyla bu kesimlerin istek ve taleplerinin siyasi arenada yer alamaması demektir. Bu durum meclis çalışmaları üzerinde de etkilidir. Adil temsil sonucu oluşmamış meclislerin oturumlarında, azınlıkların hassasiyetleri dile getirilemez. Yasalaştırılmak istenen kanun tasarıları ve teklifleri de azınlıklar göz önünde bulundurularak düzenlenmez. Bu durumda oy kullandığı halde, oyları sonuç getirmeyen seçmenler hayal kırıklığına uğrar ve aynı zamanda temsil edilmedikleri meclisin çıkaracağı kanun ve düzenlemelere de yabancı olurlar. Sonuçta bu kanun ve düzenlemeleri benimsemez ve içselleştirmezler. Zamanla bu vatandaşlar adalete olan

⁵⁴ Orijinal Metin: The shared experiences of minority group members translate into a unique ability of minority lawmakers to represent the interests of constituents from their respective racial or ethnic group. A minority voice in representative bodies, in turn, provides a mechanism for interest representation that would not otherwise be available. (...) There is, however, evidence that increasing minority representation can lead to policy responsiveness. (...) As the analysis revealed, incorporation of Latino descriptive representatives in state legislatures leads to relative increases in welfare expenditure effort, welfare generosity, and welfare benefits in the states.

⁵⁵ Detaylı bilgi için bkz. (Avrupa Konseyi, 1999).

inançlarını yitirip stratejik oy kullanmak, politikadan uzaklaşmak ya da illegal yollara başvurmak mecburiyetinde kalırlar.

Mecliste temsil edilmeyen kesim çoğunluktan farklı ideolojileri destekleyen kişilerse (siyasi azınlık), bu konumunda olanlar tercih ettikleri bir siyasi partiye oy verip de temsil şansını yakalayamadıklarında, "..devre dışı kalmakta, adaletli bir şekilde temsil edilemediği duygusuna kapılabilmekte ve sonuç itibariyle bu siyasi partiyi destekleyen toplumsal kesim siyasi hayatın dışına itilmektedir" (Arslan R., 2016: 202). Böylece siyasi hayatın dışına itilen bu kesimlerin destekledikleri ideolojiler de sistem dışında kalmaktadır. Ülkede sadece çoğunluğu oluşturan kesimlerin ideolojisi ve görüşleri yönetime hakim olmakta ve diğer düşünce ve görüşlere ise politika üretiminde, yani mecliste farklı bir bakış açısının bulunması noktasında yer verilmemektedir. Bunun sonucuda siyasi azınlıklar kendi içinde gruplaşmakta ve rejimin dışında kalmaya mahkum olmaktadır. Bu kişiler, kendi çıkarlarına cevap vermeyen yasa ve düzenlemelere ya da hükümetin uygulamalarına destek çıkmazlar. Böylece siyasi azınlıklar toplumun öteki kesimini oluşturmaya başlarlar. Bu durumda toplum içindeki etnik, dini ve ideolojik kutuplaşma ve ayrışma artar. Siyasi azınlıklar içinde yaşadıkları ülkenin demokratik uygulamalarından memnun olmadıklarında veya uygulanan sisteme olan inançlarını yitirdiklerinde ise yasal olmayan faaliyetlerde bulunarak ayrışmaya ve kendi temsil gücünü zor veya şiddet kullanarak yerleştirmeye başvururlar. Böylece dışlanmış azınlıkların içinden bazıları dönüşerek anarşi ve terör grupları haline gelebilirler.

Temsil edilmeyen kesim farklı bir ırk ise (etnik azınlık), çoğunluktan farklı ırka ya da etnisiteye mensup üyeler mecliste veya hükümette yer almak istemelerine rağmen bu isteklerini sistem kaynaklı sıkıntılardan dolayı gerçekleştiriyorlarsa, bu kişiler kendi istek ve görüşlerini yöneticilere iletebilme ve ihtiyaçlarına yönelik politikalar üretilmesini talep edebilme imkanını da bulamazlar. Dolayısıyla bu kişilerin siyasi, sosyal ve ekonomik hayattaki gelişimleri devlet tarafından desteklenmez. Hatta bazı durumlarda bu kişileri dikkate alan düzenlemelerin olmamasından dolayı olumsuzluklar yaşanabilir. Bu noktada bazı durumlarda azınlıklar ikinci sınıf vatandaş muamelesi dahi görebilirler. Özellikle etnik kesimlerin, yaşadıkları ülkenin resmi dilini bilmemesi durumunda birçok sorun ortaya çıkar. Böyle bir durumda farklı etnik kesime ait bireyler kendilerini istedikleri gibi ifade edemez ve

gerçekleştirmek istedikleri faaliyetlerde bulunamazlar. En basit bir şekilde resmi bir kuruma istek ve şikayetlerini belirtecek bir dilekçe dahi yazmakta ya da bilgi edinmede zorlanırlar. Oysa ülkede yaşayan tüm kesimlerin temsilini önemseyen İsviçre gibi ülkelerde böyle bir sorun ortaya çıkmamaktadır. Çünkü İsviçre’de toplumu meydana getiren dört farklı ırkın kullandığı, dört farklı dil, resmi dil olarak kullanılmaktadır. Kimse farklı bir dili kullanıyor diye hor görülmemektedir (Swiss Federal Chancellery, 2017: 11)⁵⁶. Ayrıca ülkenin devlet personel rejimi düzenlemesi de kimseyi mağdur etmemektedir. Örneğin, azınlıklar istihdam edilirken farklı oldukları veya farklı dili kullandıkları için resmi işlemler dahil hiçbir şekilde sorunla karşılaşmamaktadırlar. Bununla birlikte azınlıkların kendi okullarını kurmaları ve çocuklarını bu okullara göndermeleri de problem teşkil etmemektedir. Tüm bu sorunların yaşanmamasını İsviçre’deki tüm kesimlerin haklarını dile getirecek temsilcilerin mecliste yer alması ve gücü uyum içinde birlikte kullanmaları sağlamaktadır (www.admin.ch)⁵⁷. Bu nedenle İsviçre devleti azınlıklara yönelik politika üretme çabasında değildir. Çünkü yönetenler zaten toplumun tüm kesimlerinin temsilcilerinden oluşmakta ve hiçbir ayırım yapmadan aynı hizmeti tüm toplum kesimlerine sunmak zorundadır (Swiss Federal Chancellery, 2017: 45)⁵⁸. Böyle bir yönetim sayesinde bölgeler arasında gelişmişlik seviyeleri bakımından da farklılıklar ortaya çıkmamaktadır. Bu durumda toplumu meydana getiren tüm bireylerin adalete ve demokrasiye olan inancı artarak, bireylerin demokratik siyasi kültür seviyeleri de gelişmektedir.

⁵⁶ Orijinal Metin: Article 18: Freedom of Language The freedom of language is guaranteed.

⁵⁷ Orijinal Metin: The Federal Chancellery (FCh) is the Federal Council’s staff office and acts as the interface between the government, administration, parliament and the public. It is responsible for preparing and running the Federal Council meetings and for doing the necessary follow-up work. It coordinates communications to the media and public about government decisions and opinions. The FCh ensures that the citizens can exercise their political rights and that federal elections and popular votes are held correctly. It publishes official texts and provides language services. The ‘External Studies’ database contains studies, reports and evaluations commissioned from external organisations by the federal administration after 1 January 2010. The individual documents are filed with a summary of the content in four languages and tagged with keywords. For Switzerland, with its four national languages and its highly diverse geographical landscapes, federalism makes an important contribution to social cohesion. In addition to the tasks assigned to the communes by the Confederation and their respective cantons (e.g. maintaining a register of residents or organising a civil defence unit), the communes have their own responsibilities, for example: schools and welfare provision, energy supplies, roads, local planning, local taxation.

⁵⁸ Orijinal Metin: Art 175: In electing the Federal Council, care must be taken to ensure that the various geographical and language regions of the country are appropriately represented.

Temsil edilmeyen kesim farklı bir dine mensup üyelerse (dini azınlık), bu kişilerde temsil edilememe durumunda bazı zorluklarla karşılaşılır. Farklı dini azınlıklar kendi ibadethanelerinde ibadette bulunmak, dinsel ayinlerini/törenlerini serbestçe yapabilmek ya da kendi dinlerinin kutsal saydığı günlerde (dini bayramların olduğu günler/ibadet günleri) izinli olmak isteyebilirler veya kendi gelenek ve göreneklerine göre kendi çocuklarını yetiştirmek talebinde bulunabilirler. Ancak bu istekleri hükümetten talep edecek bir temsilcinin veya temsilcilerin mecliste yer almaması bu tür istekleri karşılıksız bırakır. Çünkü meclislerin ve hükümet üyelerinin bu talepler doğrultusunda düzenleme yapması için, bu konuya dikkatlerinin çekilmesi gerekmektedir. Tüm bu istek ve taleplerin meclis gündemine taşınması ise, mecliste temsilci bulundurulabilmesiyle daha mümkün hale gelmektedir. Bu noktada dini azınlıkların da mecliste çoğunluğun görüşünü etkileyebilecek duruma gelmesi için, dini azınlıkların temsilcilerinin mecliste etkileyici bir konumda bulunması gereklidir. Bu da ancak temsilde adalet ilkesinin sağlanmasıyla mümkündür.

Adaletin sağlanması ise ancak kişilerin hangi ırka, siyasi gruba ve inanç grubuna ait olurlarsa olsunlar partilerini kurup veya bağımsız bir şekilde adaylarını açıklamaları ve seçim günü aldıkları oy oranlarıyla orantılı olarak mecliste temsil gücüne ulaşmalarıyla mümkün olmaktadır. Bununla birlikte mecliste temsil imkânına ulaşabilmiş azınlıkta kalan grupların, karar alma aşamalarında yönetimi denetleme, dizginleme gücüne de sahip olması da önem taşımaktadır. Özellikle bu durum, parlamenter yönetim sisteminde, hükümet oluşturma aşamasında daha önemli hale gelmektedir. Meclise girebilmiş her bir siyasi parti gücü oranında hükümette yer alabilmek veya hükümetin seçilme sürecinde etkin olabilmek için mücadele ederek, temsil ettiği seçmen tercihlerinin adaletli bir şekilde siyasi sürece yansıtılmış olmaktadır. Aristoteles'e göre de en iyi yönetim şekli, bir ülkedeki tüm farklı toplum kesimlerinin yönetime dâhil edilmesinden geçmektedir (Aristoteles, 2000: 187)⁵⁹. Bu şekilde her bir grup kendi siyasi partisini kurup, örgütlenip mecliste temsil şansı yakalayabilmektedir. Bu da çok partili bir sistemin oluşmasına ve çoğulcu demokrasi anlayışının gelişmesine yardımcı olmaktadır. Temsilde adalet uygulandığında birden fazla partinin meclise girmesi kolaylaşmakta ve siyasi sürecin tek düze ilerlemesi

⁵⁹ Aristoteles'e göre, bir ülkede yaşayan tüm yurttaşların desteğini alan bir anayasayla (Karma Anayasa) yapılan yönetim, en iyi yönetim şeklidir. Karma anayasa hakkında daha detaylı bilgi için bkz. (Aristoteles, 2000).

önlenecek, politik arena çeşitlenmektedir. Teziç'e göre de, “*meclis, toplum yapısının bir çeşit aynası olduğu oranda, hayat kuşkusuz daha sağlıklı bir gelişme gösterecektir*” (Teziç, 1976: 127).

3.1.3. Temsilde Adaletin Üretilecek Politikalar Üzerindeki Etkisi

İyi bir yönetim ancak, yönetilen toplumun yapısına, istek ve ihtiyaçlarına göre şekillenen ve uygulanan politikalar sonucu sağlanmaktadır. Bu noktada yönetilen toplumun, yönetenlerce iyi tanınması ve ihtiyaçlarının net bir şekilde tespit edilmesi gerekir. Özellikle toplumun birden fazla halk tarafından oluşturduğu ülkelerde, devlet toplumun bu özelliklerini göz ardı etmemelidir. Uygulanmak istenen politikalar ülkede bulunan tüm kesimlere göre şekillenmeli ve her grubun istek ve ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Bu nedenle farklı toplum kesimlerinin mecliste temsil edilmesi ve kendi istekleri ve görüşleri doğrultusunda düşüncelerini belirtmesi gerekmektedir. Yani kararların oluşum ve uygulanması aşamasında söz sahibi olmaları ve yönetenleri yönlendirebilmeleri gerekir (www.congress.gov)⁶⁰. Bu noktada, temsilde adaletin önemi daha çok ön plana çıkmaktadır.

Adil bir temsil sayesinde, azınlıklar milletvekillerini belirleyip seçebilmekte, istek ve ihtiyaçlarını iktidardaki yöneticilerden daha kolay talep edebilmektedir. Böylece ülkedeki politikalar hem çoğunluğun hem de azınlıkların çıkarları doğrultusunda şekillenmekte ve uygulanmaktadır (Zhanarstanovaa ve Nechayevaa, 2016: 77)⁶¹. Politikalar hazırlanırken “azınlık oranına bakılmadan tüm toplum kesimlerinin hassasiyetleri dikkate alınır” (Arslan R., 2013: 301). Böylece yapılan politikalar herkesi kapsadığından toplumun tüm üyeleri tarafından destek görür. Hükümet politikalarına karşı yapılan protestoların ve propagandaların sayısı azalır. Bireyler daha uzlaşmacı ve hoşgörülü olmaya başlarlar. Ülke içinde bütünlük ve beraberlik duygusu oluşmaya başlar.

⁶⁰ Orijinal Metin: Alexander Hamilton, The Federalist: no. 35:It is said to be necessary, that all classes of citizens should have some of their own number in there presentative body, in order that their feelings and interests may be the better understood and attended to.

⁶¹ Orijinal Metin:On the one hand, descriptive representation has advantages for ethnic groups, as they may experience greater confidence in delegates who resemble the indifferentissues (E.g., ethnicity orgender); representatives of ethnic groups can serve as a model of their rights' protection for other ethnic minorities; and it leads to more justice and legitimacy of the political system.

Temsilde adalet ilkesinin uygulanmadığı bir ülkede ise, temsil edilmeyen kesimler, oluşan meclisi ve o meclisin çıkarmış olduğu kanunları ve politikaları benimsemezler. Bu düzenlemeleri uygulama, hayata geçirme taraftarı olmazlar. Bu nedenle kanun ve politika yapma sürecinde mecliste yer almamaları nedeniyle önemsenmeyen seçmenler veya mecliste yer almalarına rağmen yasama sürecine dâhil edilmedikleri ya da etkili olmadıkları nedeniyle bu süreçten dışlanan kesimler, kanunların ve politikaların uygulanması aşamasında birtakım zorluklar çıkarabilir. Kanun ve politikaların bu kesimlerin aleyhine olması durumunda ise bu kişiler devlete ve kurumlara karşı direnç dahi gösterebilir. Bu nedenle meclis "dışında kalan kesimlerin, temsilde adalet ilkesi hiçe sayıldığından, meclise sahip çıkmamaları veya meclisin çıkarmış olacağı kanunlara ilgisiz ve uzak kalmaları yadigarımadır" (Arslan R., 2016: 195).

3.1.4. Temsilde Adaletin Toplum Üzerindeki Etkisi

Siyasi istikrar kadar temsilde adalet konusu da devletler için önem taşımaktadır. Özellikle birden fazla etnik ve ideolojik grubu bünyesinde barındıran ülkelerin toplumsal bütünleşmelerinin sağlanması oldukça önemlidir. Bu noktada temsilde adalet yaklaşımı, toplumların geleceği için bir çözüm olarak ön plana çıkmaktadır.

Adil temsil, özellikle türdeşlikten ve homojenlikten yoksun toplumlarda huzurun ve refahın devamının sağlanması hususunda önem arz etmektedir (Zhanarstanovaa ve Nechayevaa, 2016: 77)⁶². Çünkü adaletli temsilin olduğu toplumlarda etnik kökene, mezhep aidiyetine, diline ve ideolojik farklılıklarına bakılmaksızın her bireye egemenlik yetkisini istediği gibi kullanabilme imkânı tanınmaktadır. Toplumdaki her birey kendi özgür iradesiyle seçtiği milletvekilleri aracılığıyla temsil edilmektedir. Bu nedenle toplumun tüm kesimi azınlık gruplar dâhil, kendini dışlanmış ve ötekileştirilmiş hissetmemektedir. Dolayısıyla toplumsal uyum ve bir arada yaşama isteği ile toplumdaki uzlaşma kültürü de artmaktadır. Zamanla hoşgörü ve diyalog ortamı toplumun tamamına hâkim olmaktadır. Böylece toplumsal kutuplaşma ve ayrışma yerine, ülkede toplumsal iç barış sağlanmaktadır. Tüm kesimlerin yasama ve

⁶² Orijinal Metin:By virtue of political representation different groups can participate in the political life of the country, including various ethnic groups. There presentation of the latter is of big importance, as most of modern democracies are ethnically heterogeneous.

hatta yürütme sürecine dâhil edilmesi, mevcut yönetimlere ve rejime karşı aşırılıkları önlemektedir. Bu sayede toplumsal bütünleşme ve dayanışma isteği de artmaktadır. Bu nedenle adil temsilin olduğu bir toplumda “çok sayıda kişinin eşit payları olduğu bir yerde daha çok doyum vardır” (Aristoteles, 2000: 155) sözü karşılığını bulmaktadır.

Temsilde adaletin uygulanmaması durumunda ise, zaman içerisinde, farklı siyasi, dini ya da etnik gruplar arasında dışlanmışlık hissi oluşmaktadır. Bu durum toplum içinde huzursuzluğa ve parçalanmışlığa yol açabilmektedir. Devamında bu grupların söz sahibi olabilmek adına yasal olmayan/illegal yollara başvurması söz konusu olabilmekte ve bu durum belirli ölçüde yönetimi de-stabilize edebilmektedir. Bu nedenle özellikle farklı etnik köken, mezhep, dil ve ideolojik farklılıklara sahip toplumlarda temsilde adalet sağlanmalıdır (Zhanarstanovaa ve Nechayevaa, 2016: 78)⁶³.

Kendini çoğunluktan farklı gören her grubun temsil olanağını elde edememesi, kendilerini daha da farklı görmelerine ve yaşadıkları toplumdan kopmalarına neden olmaktadır. Bu noktada temsil edilmeyen azınlıkların toplumun diğer üyeleriyle bütünleşemediği ya da bütünleşmek istemediği durumlar ortaya çıkmaktadır (Finifter, 1970: 405)⁶⁴. Bu durum ayrılıkçı hareketleri tetiklemekte ve toplumsal barışın ortadan kalkmasına neden olarak, zamanla iç savaşa dahi yol açabilmektedir. Böyle bir durum 2010 yılında Kırgızistan’da yaşanmıştır. Kırgızistan’da yaşanan iç çatışmaların temelinde güçsüz ekonomi, ulus-devlet olmanın zorlukları ve çoğunluktan farklı gruplara adil temsil şansının verilmemesi bulunmaktadır (Zhanarstanovaa ve Nechayevaa, 2016: 78)⁶⁵. Görüldüğü gibi iç savaşların olduğu ülkelerde, temelde eşitsizlik ve eşit temsil edilememe durumu yaygındır. İnsanlar haklı olarak eşit tutulabilmek ve eşit temsil edilmek için mücadele etmektedirler. Dolayısıyla bir toplumun üyeleri temsildeki adalete önem verdikleri ölçüde, bu temel

⁶³ Orijinal Metin: Under representation of such groups in the political life of a country can lead to tragic consequences(...). These events show that the issue of ethnic representation deserves special attention, where a specific role belongs to principles of political representation.

⁶⁴ Orijinal Metin: Individuals with high powerlessness scores are unlikely to participate in community activities.

⁶⁵ Orijinal Metin: Under representation of such groups in the political life of a country can lead to tragic consequences. This is what happened, for instance, in Kyrgyzstan in 2010. It is considered that the cause of mass conflicts there, in addition to weak economy, was the strengthening of the role of the state-nation and weak political representation of non-titular groups in the country.

ilkeye göre o devletin kararlarına, düzenlemelerine ve uygulamalarına uygun davranıp davranmayacağına karar vermektedir (Aristoteles, 2000: 142).

Bu nedenle toplumsal istikrarı önemseyen ülkelerde toplumsal huzursuzluğa, ayrışmaya, hatta iç savaşa bile yol açabilen tehditleri ortadan kaldırmak için adil temsili gerçekleştirmek ve dolayısıyla demokratik bir yönetimi benimsemek gerekir. Farklı etnik köken, mezhep, dil ve ideolojik farklılıklardan yola çıkarak olmasa bile Aristoteles'e göre de, toplumu oluşturan her sınıfın yönetime dâhil edilmesi siyasi istikrarı garantilemektedir (Aristoteles, 2000). TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun yayınladığı Ulusal veya Etnik, Dinsel veya Dilsel Azınlıklara Mensup Olan Kişilerin Haklarına Dair Bildiri'ye göre de (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 1993: 210):

“Ulusal veya etnik, dinsel veya dilsel azınlıklara mensup kişilerin haklarının korunmasının ve geliştirilmesinin, içinde yaşadıkları Devletin siyasal ve sosyal istikrarına katkıda bulunacağını ve bir bütün olarak toplumsal gelişme içinde ve hukukun üstünlüğüne dayanan demokratik bir yapıda bütünleyici bir parça olarak ulusal veya etnik, dinsel veya dilsel azınlıklara mensup olan kişilerin haklarını sürekli bir biçimde geliştirmenin ve gerçekleştirmenin halklar ile Devletler arasında dostluğu ve işbirliğini güçlendirmeye katkıda bulunacağı” vurgulanmaktadır.

Anlaşıldığı üzere temsilde adaletin olduğu ve olmadığı durumlarda, birbirine oldukça zıt olan sosyal ve siyasi yaşam biçimleri ortaya çıkmaktadır. Bu durum adil temsil yaklaşımının ülkelerin ve toplumların bugünü ve yarını da etkileyen önemli bir ilke olduğunu ortaya koymaktadır. Temsilde adaletin önemini bilen ülkeler içinse, adil temsilin nasıl sağlanacağı sorusu merak konusudur.

Çalışmanın devamında bu soruya yanıt oluşturabilecek temsilde adaleti sağlamanın yöntemleri irdelenecektir.

3.2. Seçilmiş Bazı Ülkelerde Temsilde Adaleti Sağlama Yöntemleri

Temsilde adaletin sağlanması, seçimlerde farklı toplum kesimlerinin oluşturdukları siyasi partilerin veya belirlemiş oldukları bağımsız adayların aldıkları oy oranlarıyla orantılı olarak mecliste ve daha sonraki aşamada oluşturulabilecek koalisyonlarda (hükümette) temsil imkânına kavuşmasıyla mümkündür. Bir başka ifadeyle temsilde adaletin sağlanması, toplumdaki tüm farklı kesimlerin temsilcilerine, aldıkları oy oranları ölçüsünde meclise girebilme imkânının verilmesi ve bunun yanı sıra meclise girebilmiş bu partilere ya da bağımsız adaylara tüm yasama dönemi boyunca yönetimde yer alma/söz sahibi olma ve yönetimi denetleme, dizginleme olanaklarının da tanınmasıdır. Ancak bu şekilde seçmen tercihleri adaletli bir şekilde siyasi sürece yansımaktadır.

Seçmen tercihleri adaletli bir şekilde siyasi sürece yansıtan yöntem ise, milletvekillerinin aldıkları oy oranları ölçüsünde mecliste yer alabilmesine imkân veren, tam veya barajsız olarak adlandırılan Nispi Temsil Seçim Sistemidir, yani baraj öngörmeyen seçim sistemidir (Arslan R., 2016: 194). Çünkü tam veya barajsız Nispi Temsil Seçim sistemi, seçim sonucunda sandıkta elde edilen oy oranlarının, toplumdaki çeşitli kesimlerin toplam içindeki oranları ile orantılı olmasını ve bu oyların meclise aynı oranda yansımını sağlamaktadır. *Lijphart*'ın da ifadesiyle “..nispi temsil sisteminin başlıca amacı parlamentodaki sandalyeleri partilerin aldıkları oylar oranında dağıtmaya çalışmaktır” (Lijphart, 1986: 30).

Bu nedenle temsilde adaleti sağlayan yöntem, tam veya barajsız olarak adlandırılan Nispi Temsil Seçim Sistemidir. Dar Bölgeli Çoğunluk Seçim Sistemi ile barajlı Nispi Temsil Seçim Sistemi ise, seçmenlerin oylarını meclise orantılı olarak yansıtmasını, yani alınan oy oranı ile kazanılan sandalye oranı arasındaki orantsızlığın büyük partiler lehine olması sebebiyle adaletli temsili ortadan kaldıran, bunun yerine siyasi istikrara önem veren seçim sistemleridir (Arslan R., 2016: 195, 207).

Bu nedenle her ülke, benimseyeceği seçim sistemine karar verirken temsilde adaleti mi yoksa siyasi istikrarı mı önemseyeceğini göz önünde bulundurur. Bazı ülkeler kendi önceliklerine göre bu iki ilkedan birine daha çok değer verirken, bazı ülkelerse bu iki temel ilke arasında diğerini dışlamadan bir uyum gerçekleştirmeye çalışırlar. Yapılan tercihler, ülkelerin seçim kanunlarının ana hatlarını belirler (Tuncer, 2006). Bu

çerçevede eğer “..ülke yöneticileri *siyasi istikrara önem veriyorlarsa Çoğunluk Seçim Sistemini, temsilde adalete önem veriyorlarsa Tam Nispi Temsil Seçim Sistemini benimserler*” (Arslan R., 2016: 194).

Temsilde adalete önem vererek, adil temsili sağlamak amacıyla Tam Nispi Temsil Seçim Sistemini benimseyen ülkelerden birisi Hollanda’dır. Hollanda’nın yasama organında iki meclis bulunmaktadır. Temsilciler Meclisi (2. Meclis) ve Senato (1. Meclis) olarak adlandırılan bu meclislerden Temsilciler Meclisinin üyeleri doğrudan dört yılda bir halk tarafından, Tam Nispi Temsil Seçim Sistemine göre seçilmektedir. Bu seçim sistemi sayesinde Hollanda’da küçük partiler bile mecliste temsil imkânına kavuşmaktadır. Böylece ülkedeki farklı siyasi tercihlerin mecliste adil temsili sağlanmaktadır (www.houseofrepresentatives.nl)⁶⁶.

İsviçre ise benimsediği barajsız Nispi Temsil Seçim Sistemi yöntemiyle adil temsilin sağlandığı diğer bir ülkedir. Konkordanz Yönetim Sisteminde uygulanan barajsız Nispi Temsil Seçim Sistemi ile gerçekleştirilen seçimlerle, İsviçre meclisi toplumun her kesiminin tercihlerini yansıtan temsilcilerle oluşmaktadır (www.ch.ch/en)⁶⁷. Böylece çok sayıda siyasi partinin ve dolayısıyla çok sayıda siyasi tercihlerin meclise girmesi sağlanmaktadır. Seçim sonuçlarına göre en yüksek oyu almış olan ilk dört partinin temsilcileri ise, hükümeti oluşturmaktadır. Oluşturulan hükümet içerisinde yer alan her bakan, alacağı kararlarında diğer bakanlarla uzlaşma içinde olmak zorundadır (www.admin.ch/gov)⁶⁸. Başka bir ifadeyle İsviçre’de yürütme organının gücü, partiler arasında paylaştırılmakta ve bu gücün kullanımı da uzlaşmaya dayandırılmaktadır. Bu nedenle İsviçre’deki toplumun farklı kesimlerinin temsilcileri, yönetimde aktif olarak yer almakta, kanun ve politika yapma sürecinde

⁶⁶ Orijinal Metin: The Parliament of the Netherlands is called the States General and is bicameral, i.e. it consists of two chambers: the House of Representatives (Tweede Kamer der Staten-Generaal in Dutch) and the Senate (Eerste Kamer der Staten-Generaal). General elections for the House of Representatives are held at least every four years. The way in which the members of the House of Representatives are elected is called the electoral system. Since 1917, the Netherlands has had an electoral system of proportional representation. The more people who cast their votes for a party, the more MPs this party will have in the House of Representatives. This system makes it possible for many smaller political parties to be represented in Parliament as well. The composition of the House of Representatives largely represents the different political preferences in the country.

⁶⁷ Orijinal Metin: Since 1919, elections to the National Council have been held based on a system of proportional representation. The seats are distributed among the parties in proportion to the number of votes received. Then the candidates with the most votes receive the seats achieved by their party.

⁶⁸ Orijinal Metin: The Swiss government - the executive - is made up of the seven members of the Federal Council, each of whom has the same status, rights and obligation, who are elected by the United Federal Assembly for a four-year term of office. Each member of the Federal Council heads one of the seven departments of the Federal Administration.

tam etkin olmaktadır. Böylece her kesimin taleplerine yönelik yapılan düzenlemeler, kanun ve politikalar hükümet ve toplum tarafından uyum içerisinde hayata geçirilmektedir.

Çalışmanın devamında tüm toplumsal kesimlerin adil temsilini sağlayan bir yöntem olan Tam Nispi Temsil Seçim Sistemi Hollanda örneği üzerinden; Konkordanz Yönetim Sisteminde uygulanan barajsız Nispi Temsil Seçim Sistemi ise İsviçre örneği üzerinden irdelenecektir.

3.2.1. Hollanda’da Temsilde Adaleti Sağlama Yöntemi: Tam Nispi Temsil Seçim Sistemi

19. yüzyılın ortalarından itibaren uygulanmaya konan barajsız Nispi Temsil Seçim Sistemi Avrupa ülkelerinde yayılan demokratikleşme hareketlerinin sonucunda, seçme yetkilerinin tabana genişletilmesiyle, tercih edilen bir seçim sistemi olmuştur. Nispi Temsil Seçim Sistemi etnik, dilsel ve dinsel anlamda azınlıkta olan kesimlerin de mecliste temsil edilmelerini sağlayan ve azınlık sorunlarının çözüme kavuşturulabilmesini amaçlayan bir seçim sistemidir (Türk, 2006: 95).

Çoğunluk Seçim Sisteminin eksikliklerini gidermek ve yaşanan adaletsiz temsili ortadan kaldırmak amacıyla oluşturulmuş olan tam veya barajsız Nispi Temsil Seçim Sistemi, temsilde adaleti ön planda tutan düzenlemeleri içermektedir. Bu nedenle bu seçim sistemi Çoğunluk Seçim Sisteminde temsil edilemeyen kesimlere hitap etmektedir. Sartori de (1997: 84) Nispi Temsil Seçim Sisteminin “.. *tek ve hâkim bir kaygıyı ..*” içerdiğini ve “.. *ona öncelik verdiğini ..*” belirterek, bu kaygının “.. *oyların orantılı olarak sandalyelere eşit biçimde tahsisi ..*” yani temsilde adalet olduğunu ifade etmektedir.

Nispi Temsil Seçim Sisteminde partiler seçmenlere, açık ya da kapalı uçlu olarak hazırlanan aday-isim listeleri sunmaktadır. Seçmenler ise, her partinin çıkarılacak milletvekili sayısı kadar belirlemiş olduğu bu aday-isim listelerine oy vermektedir. Kapalı liste uygulamasında seçmenler, listedeki isimlerin sırasını değiştiremezken,

açık listelerde seçmenler aday isimlerinin sırasını değiştirebilmektedirler. Bu yöntem ise “*panachage*”⁶⁹ denmektedir (Sartori, 1997: 22, 27).

Nispi Temsil Seçim Sistemi, Çoğunluk Seçim Sisteminin aksine seçmenlerin tercihlerinin mecliste daha iyi ve adil temsil edilmesini sağlayan (Zhanarstanovaa ve Nechayevaa, 2016: 78)⁷⁰ ve barajsız olması nedeniyle küçük partilerin meclise girebilmesi noktasında partilere ve bağımsız adaylara daha fazla imkân tanıyan bir seçim sistemidir. Bu seçim sisteminde partiler veya bağımsız adaylar aldıkları oy oranları ölçüsünde temsil edilme hakkına sahip olmaktadır. Alınan oy oranından çok daha az veya daha fazla sandalyeye sahip olabilme durumu Çoğunluk Seçim Sistemine göre daha düşüktür (Sartori, 1997). Çünkü “*Nispi Temsil Seçim Sisteminin amacı, her partiye sayısal (numerique) gücü ile orantılı olarak temsil edilme olanağını vermekle birlikte toplumdaki bütün siyasi eğilimlerin, önemleri ya da güçleri ölçüsünde parlamentoda temsil edilmelerini sağlayarak, seçim adaletini gerçekleştirerek, ülkenin siyasi fizyonomisinin bir tür gerçek fotoğrafını yansıtmaktır*” (Teziç, 2003: 284). Lijphart’a göre de “... *nispi temsil sisteminin başlıca amacı parlamentodaki sandalyeleri partilerin aldıkları oylar oranında dağıtmaya çalışmaktır*” (Lijphart, 1986: 30). Heywood’a göre ise, “*Nispi temsil ilkesi, partilerin seçim başarılarıyla doğrudan oranslı olarak mecliste veya parlamentoda temsil edilmesi; yani mecliste sahip oldukları sandalye sayısıyla seçimlerde elde ettikleri oy sayısının birbirine eşit olması gerektiği ilkesidir*” (Heywood, 2007: 336).

Bu nedenle Tam Nispi Temsil Seçim Sistemi, özellikle azınlık teşkil eden küçük gruplar için avantaj oluşturmaktadır. Bu seçim sistemi birbirinden farklı her etnik, dini ve siyasi grubun parti kurarak, mecliste temsil edilmesine imkân sağlamaktadır. Bu yüzden özellikle bünyesinde azınlıkları barındıran ülkeler için, adil temsile ulaşma noktasında tercih edilmesi gereken bir sistemdir (Türk, 2006: 95). Meclise birçok partinin girebiliyor olması çok partili bir sistemin siyasi sürece etkin olmasını sağlamaktadır. Böylece çoğunluğun yönetimi değil, çoğulcu grupların yönetimi söz konusu olmaktadır (Lijphart, 1986: 131). Bu yüzden birbirinden farklı görüşlerin

⁶⁹ Bu uygulamanın Türkçe’de tam anlamıyla karşılaman bir kelime/kelimeler bulunmadığı için, Türkçe karşılığı belirtilmemiştir.

⁷⁰ Orijinal Metin: It is considered that the proportional representation (PR) system, in contrast to the majority one, better represents interests of different social groups.

temsiline olanak tanıyan bu seçim sisteminin, bu anlamda liberal çoğulcu demokrasi anlayışına daha uygun olduğu görülmektedir (Heywood, 2007: 336). Cotteret ve Emeri'ye göre de “*Aristo'dan başlayarak, parlamentonun toplumsal bütünüün tüm fiziksel, ideolojik, ekonomik nüanslarını ifade eden, temsil edilenlerin iyi bir indirgemesi, bir mikro-kozmos olduğunu düşünen tüm liberal düşünürlerde bu fikri (Nispi Temsil Seçim Sistemi) benimsemişlerdir*” (Cotteret ve Emeri, 1975: 60).

Kısaca çok partili bir sistemin gelişmesine imkân tanıyan Tam Nispi Temsil Seçim Sistemi, toplumdaki her siyasi görüşün bir parti çatısı altında bir araya gelmesine ve görüşlerini siyasi arenada ifade edebilmelerine imkân tanımaktadır. Bu nedenle türdeş olmayan, birbirinden farklı kesimlerin bir arada yaşadığı toplumlarda, her kesimin istek ve tercihlerinin yönetim sistemine yansıtılmasında Tam Nispi Temsil Seçim Sistemi önemli bir faktördür. Tüm kesimlerin yönetimde pay sahibi olması ile toplumsal bütünleşmeye de katkı sağlanmaktadır. Bu durumu “.. *güç toplumların gemilerini kurtarmalarında ve bir arada kalmalarında*” Nispi Temsil Seçim Sisteminin yardımcı olabileceğini söyleyen ve “*başka bir deyişle Nispi Temsil Seçim Sistemi olmazsa, güç toplumlar imkansız toplumlar haline pek ala gelebilir*” diyen Sartori de (1997: 87) belirtmektedir.

Hollanda da farklı kesimlerin bir arada yaşadığı bir ülkedir (www.nationsonline.org)⁷¹. Bu nedenle toplumsal bütünleşmenin ve uyumun sağlanması ülkenin bugünü ve yarını için önem teşkil etmektedir. Çünkü “.. *bir devlet için en büyük kötülüğün bölünme, birken çok olma; en büyük iyiliğin de bütün kalma, tek olması ..*” (Platon, 2015: 166) dolayısıyla toplumsal bütünleşmenin sağlanması devletler için önem taşımaktadır. Ayrıca Hollanda yönetimi için farklı kesimlerin temsili de ayrı bir öneme sahiptir. Bu durum Hollanda'nın milletvekili seçimlerinde Tam Nispi Temsil Seçim Sistemini tercih etmesinden anlaşılmaktadır (www.houseofrepresentatives.nl)⁷². Çünkü ülkelerin tercih ettikleri seçim sistemleri

⁷¹ Orijinal Metin: Ethnic groups: Predominantly Dutch; largest minority communities are Moroccans, Turks, Surinamese. Religions: Roman Catholic (31%), Protestant (21%), Muslim (5,5%), other (2,5%), none (40%). Language: Dutch; English widely spoken Literacy: 99%.

⁷² Orijinal Metin: Since 1917, the Netherlands has had an electoral system of proportional representation.

temsilde adaleti önemseyip önemsemediğine işaret eden bir uygulamayı yansıtmaktadır (Zhanarstanovaa ve Nechayevaa, 2016: 78)⁷³.

Hollanda'da yasama organı Temsilciler Meclisi (2. Meclis) ve Senato (1. Meclis) diye isimlendirilen iki meclisten oluşmaktadır. Dört yılda bir doğrudan halkın seçtiği temsilcilerden oluşan meclis, Temsilciler Meclisi'dir. Hollanda'da Temsilciler Meclisi'nin üyeleri 1917 yılından beri, Tam Nispi Temsil Seçim Sistemine göre belirlenmektedir. Bu seçim sisteminin sayesinde Hollanda'da bir parti ne kadar çok oy alırsa, o kadar çok milletvekili meclise gönderebilmektedir. Alınan oy oranı ile kazanılan sandalye sayısı arasında tam bir orantı vardır. Bu durum, Hollanda Meclisinde sadece büyük partilerin temsiline değil, aynı zamanda küçük partilerin temsiline de olanak sağlamaktadır. Bu nedenle Hollanda Meclisi, ülkedeki farklı siyasi tercihleri en adil ve geniş şekilde temsil eden bir meclis olma özelliğini taşımaktadır (www.houseofrepresentatives.nl)⁷⁴. Çünkü Tam Nispi Temsil Seçim Sisteminde, az miktarda oy alan bir parti ya da aday dahi mecliste yer alabilmektedir. Bu da ülkede yer alan en küçük azınlığın bile temsil edilmesini oldukça kolaylaştırmakta ve toplumsal bütünleşmeye katkıda bulunmaktadır.

3.2.2. İsviçre'de Temsilde Adaleti Sağlama Yöntemi: Barajsız Nispi Temsil Seçim Sistemi

İsviçre'de, temsilde adaleti sağlama yöntemi olarak, barajsız Nispi Temsil Seçim Sistemi uygulanmaktadır (Federal Constitution, 1999: 51)⁷⁵. Çünkü barajsız Nispi Temsil Seçim Sistemi, *“eşitlik ilkesine öncelik tanıyarak seçimde kullanılan her oyun parlamentoya yansımısını amaçlamaktadır. Diğer bir ifadeyle temsilde adalet*

⁷³ Orijinal Metin: The first such factor that affects the level of political representation is a *type of electoral system*.

⁷⁴ Orijinal Metin: The Parliament of the Netherlands is called the States General and is bicameral, i.e. it consists of two chambers: the House of Representatives (Tweede Kamer der Staten-Generaal in Dutch) and the Senate (Eerste Kamer der Staten-Generaal). General elections for the House of Representatives are held at least every four years. The way in which the members of the House of Representatives are elected is called the electoral system. Since 1917, the Netherlands has had an electoral system of proportional representation. The more people who cast their votes for a party, the more MPs this party will have in the House of Representatives. This system makes it possible for many smaller political parties to be represented in Parliament as well. The composition of the House of Representatives largely represents the different political preferences in the country.

⁷⁵ Orijinal Metin: Article 149: The representatives are elected directly by the People according to a system of proportional representation.

ilkesinden hareket etmektedir” (Ündücü Arıkoğlu, 2011: 221). Bununla birlikte “Nispi temsil sisteminin amacı, her parti ya da gruba siyasal gücü ile orantılı temsil edilme olanağı vermektir. Nispi temsil, hak eşitliğini sağlamaya çalışarak adalet ilkesini yerine getirmektedir” (Çam, 2002: 497).

Barajsız Nispi Temsil Seçim Sistemine göre temsilciler aldıkları oy oranları ölçüsünde mecliste yer alabilmektedir. Böylece en küçük parti bile İsviçre’de meclise girme imkânına kavuşmaktadır (Federal Chancellery, 2017: 25)⁷⁶. Uygulanan bu yöntemde esas olan, farklı kesimlerin meclis çatısı altında bir araya gelip, yönetimi ve yöneticileri etkileyebilmesi, bir başka ifadeyle denetleyip, dizginleyebilmesidir. Bu kesimlerin yöneten pozisyonuna gelmesine (hükümette yer almasına) imkân tanımaktır. Tüm kesimlerin oranları ölçüsünde meclise girmeleri ve o aşamadan sonra da yönetim sürecinde etkin olmaları istenmektedir. Çünkü adil temsil, toplumu oluşturan tüm farklı kesimlere mecliste yer alma imkânının sunulmasıyla birlikte mecliste yer alan bu kişi/parti ya da gruplara yönetenleri etkileme, denetleme ve dizginleme olanaklarının da verilmesidir.

Temsilde adalet yaklaşımının asıl fikrini, tam anlamıyla karşılayan yöntem, İsviçre’de uygulanan barajsız Nispi Temsil Seçim Sisteminde mevcuttur. Bu seçim sistemi ile İsviçre’de yaşayan herkes dört yılda bir istedikleri temsilciyi seçebilmekte ve Ulusal Meclise gönderebilmektedirler (Federal Constitution, 1999: 51)⁷⁷.

Kısaca bu yönetim sisteminde meclis seçimlerinde barajsız Nispi Temsil Seçim Sistemi uygulanmakta ve bu sayede çok sayıda siyasi partinin meclise girmesi sağlanmaktadır. En fazla oyu almış dört büyük parti ise hükümeti oluşturmaktadır. Yani hem toplumun her kesimi, temsilcilerini kendi özgür iradeleriyle seçmekte ve meclise göndermekte hem de seçilen temsilcilerin aynı zamanda yönetim üzerinde etkin olmaları sağlanmaktadır. Hükümeti oluştururken, ilk üç büyük parti 2 bakanla, dördüncü parti ise 1 bakanla temsil edilmektedir. Seçilen bakanlar Federal Mecliste ayrı ayrı ve her biri bir hükümetmiş gibi seçilmektedir (Federal Chancellery, 2017:

⁷⁶ Orijinal Metin: Elections to the National Council take place in autumn every four years according to harmonised national rules under a system of proportional representation. Under proportional representation, seats are allocated according to the number of votes received by the parties and then to the best-placed candidates in those parties. This system enables even small parties to enter Parliament.

⁷⁷ Orijinal Metin: Article 149: The representatives are elected directly by the People according to a system of proportional representation. A general election is held every four years.

9)⁷⁸. Seçilen bakanlar hükümet olmakta ve dört yıl boyunca gensoru veya güvensizlik oyu ile düşürülemezdir (Arslan R., 2013: 311). Oluşturulan 7 kişilik hükümette yer alan her bakan, diğer bakanlarla eşit yetkilere ve statüye sahiptir. Ayrıca her bir bakan başında bulunduğu bakanlığı ancak diğer bakanlarla uzlaşma içinde kararlar alarak yönetebilmektedir (*Kollegial Prensibi*) (www.admin.ch)⁷⁹. Federal Meclisçe tasdik edilen bakanlardan her biri bir yıl devlet başkanı görevini üstlenmek zorundadır. Devlet başkanı seçilen kişi, diğer bakanlarla yine eşit yetkilere sahiptir ve onların üstü veya amiri değildir. Tüm Federal Hükümet üyeleri eşit yetkilere sahiptir, yani devlet başkanı da “*eşitler arasında birinci*” olarak ya da “*primus inter pares*” olarak yer almaktadır (www.admin.ch/gov).

İsviçre’de hükümet dört yıl boyunca görevde kaldığından siyasi istikrar garanti edilmiş olmaktadır. Ayrıca tüm toplumsal kesimlerin hem mecliste hem de hükümette oyları oranında temsil edilmeleri temsilde adaleti de sağlamaktadır. Görüldüğü üzere Konkordanz Yönetim Sisteminde uygulanan barajsız Nispi Temsil Seçim Sistemi hem siyasi istikrarı hem de temsilde adaleti sağlamaktadır. Bu sayede barajsız Nispi Temsil Seçim Sistemi ile seçmenler tercihlerini özgür iradeleriyle yapabilmekte ve böylece mecliste adil bir şekilde temsil edilebilmektedirler.

Böylece İsviçre’deki tüm kesimlerin iradeleri adil bir şekilde karşılığını hem mecliste hem de hükümette bulabilmektedir. Toplumdaki her kesimin temsil ve yönetme gücüne ulaşmasıyla farklı grupların dışlanıp yönetime ve siyasi sisteme düşman olmaları da engellenmektedir. Bu grupların topluma ve yönetime kazandırılmaları daha mümkün hale gelmektedir. Türk’e göre de, “*..değişik görüşlerin düzenin dışına itilmeksizin yasal zeminlerde temsil ..*” edilmesini sağlamak ve bunun sonucunda ortaya çıkan “*.. çoğulculuk bir ulusal bütünleşmenin de yolu ..*” (Türk, 2006: 95) olabilmektedir.

⁷⁸ Orijinal Metin: The government was formed from representatives of the parties with the most votes: 2 FDP, 2 CVP, 2 SP, 1 SVP. This ‘magic formula’ remained in place until 2003.

⁷⁹ Orijinal Metin: Collegiality and Consensus: The Federal Constitution states that “The Federal Council reaches its decisions as a collegial body”. Each member of the Federal Council has equal status within the collegial body. The President of the Swiss Confederation chairs the meetings but does not have any special rights. Consensus is sought in the decision-making process; an actual vote is rarely held. All members of the Federal Council must represent the government’s decisions to the public, even if they personally are of a different opinion or the decisions contradict their party’s line.

Görüldüğü üzere temsilde adaleti sağlayabilmek için barajsız Nispi Temsil Sistemi yeterli olmaktadır.

3.3. Bölümün Değerlendirilmesi ve Diğer Bölüme Geçiş

Üçüncü bölümde, çalışma hipotezi olan “seçim sisteminin temsilde adalet üzerindeki belirleyiciliği” konusu analiz edilmiştir. Bu amaçla öncelikle temsilde adaletin önemi üzerinde durulmuş devamında temsilde adaletin seçmenler, meclis çalışmaları, üretilecek politikalar ve toplum üzerindeki etkileri irdelenmiştir.

Bölümün devamında, farklı ülkelerdeki (Hollanda ve İsviçre) temsilde adaleti sağlama yöntemleri ele alınmıştır. Bu bağlamda Hollanda’da temsilde adaleti sağlama yöntemi olarak Tam Nispi Temsil Seçim Sistemi; İsviçre’de ise temsilde adaleti sağlama yöntemi olarak barajsız Nispi Temsil Seçim Sistemi irdelenmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, Türkiye’de 1950 yılından 2015 yılına kadar geçen sürede gerçekleştirilen seçimlerin, yönetimde istikrar ve temsilde adalet kapsamında tablolar yardımıyla analizi yapılacaktır.

4. YÖNETİMDE İSTİKRAR VE TEMSİLDE ADALET AÇISINDAN TÜRKİYE’NİN KONUMU

Bu bölümde, Türkiye’de 1950 yılından 2015 yılına kadar geçen sürede gerçekleştirilen seçimler, yönetimde istikrar ve temsilde adalet kapsamında analiz edilmektedir. Bu amaçla, her seçim döneminde temsilde adaletin ya da yönetimde istikrarın sağlanıp, sağlanamadığı tablolar yardımıyla irdelenmektedir. Bu çerçevede seçim sistemlerinin yönetimde istikrar ve adil temsil üzerindeki etkisi Türkiye örneği üzerinden tekrar değerlendirilmektedir.

4.1. Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Açısından 1950-1957 Yılları Arasında Türkiye’nin Konumu

Türkiye’de ilk çok partili seçimler 1950, 1954 ve 1957 yıllarında gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu seçimlerde 5545 sayılı “*Milletvekili Seçim Kanunu*” na göre, Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sistemi uygulanmıştır⁸⁰. Bu uygulamayla Türkiye’deki tüm iller seçim çevresi olarak belirlenmiştir. Her ilde en fazla oyu alan parti listesi o seçim çevresindeki tüm milletvekilliklerini kazanmıştır. Uygulanan bu seçim sisteminin adil temsil ve yönetimde istikrar üzerindeki etkisi çalışmanın devamında incelenmektedir.

⁸⁰ 16 Şubat 1950 tarih ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu Madde 1 — Milletvekili seçimi tek derecelidir ve ekseriyet usulüne göre genel eşit, gizli oyla yapılır. Oy serbest ve şahsidir. Oyların sayılması ve ayrılması açıktır. Madde 2— Seçim çevresi Milletvekili seçiminde her il bir seçim çevresidir.

Tablo 1. Türkiye’de 1950-1957 Yılları Arasında Yapılan Seçimlerin Temsilde Adalet Açısından Değerlendirilmesi

		<u>1950</u>	<u>1954</u>	<u>1957</u>
T	Seçim sistemi	Çoğunluk Seçim Sistemi (Tek Turlu)	Çoğunluk Seçim Sistemi (Tek Turlu)	Çoğunluk Seçim Sistemi (Tek Turlu)
E	Kayıtlı Seçmen Sayısı	8.905.743	10.262.063	12.078.623
M	Oy Kull. Seçmen Sayısı	7.953.085	9.095.617	9.250.949
S	Seçiml. Katılım Oranı %	% 89,3	% 88,6	% 76,6
İ	Milletvekili Tam Sayısı	487	541	610
L	Seçime Giren Partilerin Aldıkları Oy oranları ve Kazandıkları Milletvekili Sayıları	1- DP: % 55,2 (416) 2- CHP: % 39,6 (69) 3- MP: % 4,6 (1) 4- Bağımszl.: % 0,6 (1)	1- DP: % 58,4 (503) 2- CHP: % 35,1 (31) 3- CMP: % 5,3 (5) 4- Köylü P.: % 0,6 (0) 5- İP: % 0 (0) 6- Bağımszl.: % 0,6 (2)	1- DP: % 48,6 (424) 2- CHP: % 41,4 (178) 3- CMP: % 6,5 (4) 4- HP: % 3,5 (4) 5- Vatan P.: % 0 (0) 6- Bağımszl.: % 0 (0)
D				
A				
L				
E				
T				
	Temsil Edilm. Oy %	0, % 0	51.845, % 0,6	2.313, % 0

- Bağımsızlar (Bağımszl.)
 - Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
 - Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP)
 - Demokrat Parti (DP)
 - Hürriyet Partisi (HP)

- İşçi Partisi (İP)
 - Köylü Partisi (Köylü P.)
 - Millet Partisi (MP)
 - Vatan Partisi (Vatan P.)

Kaynak: Tablo <http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/1950-1977-MVSecimleri/Turkiye.pdf> adresinden alınan verilerle hazırlanmıştır.

Tablo 1’de Türkiye’de 1950, 1954 ve 1957 yıllarında yapılan seçimlere giren partilerle bu partilerin almış oldukları oy oranları ve kazandıkları milletvekili sayıları birlikte verilmiştir.

Tabloda görüldüğü üzere, Türkiye’de 1950, 1954 ve 1957 yıllarında gerçekleşen seçimlerde, alınan oy oranları ile kazanılan milletvekili sayıları arasında oldukça fazla orantısızlık bulunmaktadır. İlk sıradaki Demokrat Parti, aldığı oydan daha fazla temsil gücüne ulaşırken, az oy alan diğer partiler ise, aldıkları oy oranlarından daha az temsil gücüne ulaşmışlardır. Bu durum her üç seçim döneminde de yaşanmıştır. Özellikle 1957 yılında Demokrat Parti % 48,6 oy oranıyla 424 milletvekili çıkarabilirken, Cumhuriyet Halk Partisinin % 41,4 oy oranıyla 178 milletvekili çıkarabilmesi orantısız temsili fazlasıyla gözler önüne sermektedir. 1954 yılında ise % 57,6 oranında oy alan Demokrat Parti, meclisteki sandalyelerin % 92,8’ini kazanmıştır. Bu durum alınan oy oranı ile kazanılan sandalye oranı arasındaki farkın büyük olması sebebiyle adil temsil düşüncesini yansıtmamıştır (Tosun, 2015: 23).

Bununla birlikte 1950, 1954 ve 1957 yıllarında tercih edilen Çoğunluk Seçim Sisteminin, büyük partileri desteklemesi halk arasında stratejik oy kullanmaya yol açmıştır. Böylece seçmenler büyük partilere yönelmiş ve bu yıllarda temsil edilemeyen oy miktarı yok denecek kadar az olmuştur. Bulut’a göre de, 1950, 1954 ve 1957 yıllarında yapılan ve Demokrat Parti lehine sonuçlar veren seçimler, “Çoğunluk Seçim Sisteminin temsilde adalet bakımından sorunlu yanlarını ortaya koymuştur” (Bulut, 2015: 3). Bu noktada 1950, 1954 ve 1957 yıllarında yapılan seçimlerin Türkiye’de temsilde adaleti sağlamadığı söylenebilir.

İngiltere’de, 07 Mayıs 2015 tarihinde, Çoğunluk Seçim Sistemine göre yapılan seçimlerde de Türkiye’dekine benzer adaletsiz temsile yol açan sonuçlar elde edilmiştir. 2015 seçimlerinde oyların % 36,9’unu alan Muhafazakâr Parti mecliste yer alan 650 sandalyenin % 50,9’unu alarak 331 sandalyeye sahip olmuştur. İkinci sırada yer alan İşçi Partisi ise aldığı % 30,4 oy oranıyla meclisteki sandalyelerin sadece % 35,6’sını alarak 232 milletvekiline sahip olabilmıştır (www.theguardian.com).

Görüldüğü üzere, oy oranları büyüdükçe oy oranlarından daha fazla temsile yol açan Çoğunluk Seçim Sistemi, büyük partiler lehine sonuç veren bir seçim sistemidir. Böylece mecliste çoğunluğu tek bir parti sağlamakta ve çoğu zaman aynı parti hükümeti kurmakla görevlendirilmektedir. Hükümeti kuran partinin mecliste de çoğunluğu sağlayan parti olması nedeniyle, hükümetin dört yıl boyunca, gensoru ve güvensizlik oylarıyla düşürülmesi zorlaşmaktadır. Bu sayede başka beklenmedik etkenler olmadıkça (darbe, savaş, doğal afetler gibi) hükümet krizleri de yaşanmamakta ve yönetimde istikrar sağlanabilmektedir. Çalışmanın devamında Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sistemine göre Türkiye’de 1950, 1954 ve 1957 yıllarında yapılan seçimler yönetimde istikrar açısından incelenmektedir.

Tablo 2. Türkiye’de 1950-1957 Yılları Arasında Yapılan Seçimlerin Yönetimde İstikrar Açısından Değerlendirilmesi

	1950	1954	1957
Seçim Sistemi	Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sistemi	Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sistemi	Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sistemi
Y Ö N E T İ M D E İ S T İ K R A R	Hükümet Türü I. Menderes Hükümeti (22.05.1950) (09.03.1951)	Tek parti III. Menderes Hükümeti (17.05.1954) (09.12.1955)	Tek parti V. Menderes Hükümeti (25.11.1957) (27.05.1960)
	II. Menderes Hükümeti (09.03.1951) (17.05.1954)	IV. Menderes Hükümeti (09.12.1955) (25.11.1957)	I. Gürsel Hükümeti (30.05.1960) (05.01.1961)
			II. Gürsel Hükümeti (05.01.1961) (27.10.1961)
	Hükümet Sayısı ve Ömrü	2 Hükümet: 1- 291 gün 2- 1165 gün	3 Hükümet: 1- 915 gün 2- 220 gün 3- 295 gün

Kaynak: Tablo https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_CabinetHistory.aspx adresinden alınan verilerle hazırlanmıştır.

Tablo 2’de, Türkiye’de 1950, 1954 ve 1957 yıllarında yapılan seçimlerde kurulan hükümetlerin sayıları ve ne kadar süreyle yönetimde kaldıkları belirtilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde uygulanan Çoğunluk Seçim Sistemi sonucunda, istenen şekilde, tek parti (Demokrat Parti) çoğunluğu sağlamış ve yönetime gelmiştir. Ancak hem meclisin çoğunluğunda hem de hükümette aynı parti olmasına rağmen, bazı beklenmedik siyasi sorunlar veya krizler ortaya çıkmıştır. Mecliste sayıca yeterli çoğunluğa sahip olunmasına rağmen bazı sorunların ortaya çıkmasının nedeni olarak, çok partili hayata yeni geçilmesinden dolayı demokratik siyasi kültürün tam olarak yerleşmemiş olması gösterilebilir. Yönetimde sorunların ortaya çıkmasındaki bir diğer neden olarak, tercih edilen Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sistemi nedeniyle muhalefetin almış olduğu oy oranından daha az oranda temsil gücüne ulaşması ve bunun sonucunda da mecliste etkin muhalefet yapamaması ve hükümeti denetleyip kontrol edememesi gösterilebilir. Sonuç itibarıyla hükümetin etkin bir şekilde denetlenememesi, süreç içerisinde, bazı siyasi krizlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. İlk başta tam olarak anlaşılmayan nedenlerden dolayı iktidar partisi olan Demokrat Parti içinde de, krizler oluşmuş ve bu durum hükümet istifalarına neden olmuştur. Böylece yasama dönemleri içerisinde istifa eden ve tekrar kurulan hükümet sayıları artmıştır. Detaylı incelendiğinde ise, bu krizlere hükümet içindeki anlaşmazlıkların neden olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin 1951 yılında dönemin Başbakanı Adnan Menderes ile yine dönemin Tarım Bakanı Nihat Eğriboz arasında yaşanan tarım politikasına dair anlaşmazlık, Bakan Eğriboz'un Menderes tarafından istifaya zorlanmasına sebep olmuştur. Ancak Bakan Eğriboz'un bu isteği geri çevirmesi üzerine, Menderes istifa etmiş ve I. Menderes Hükümeti bu şekilde sona ermiştir. II. Menderes Hükümeti ise, dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın hükümeti kurmakla tekrar Menderesi görevlendirmesiyle başlamış, oluşturulan yeni hükümette ise Tarım Bakanı Nihat Eğriboz'a yer verilmemiştir. 1955 yılında ise, bakanların yolsuzluk iddiasıyla meclis tarafından yapılan tezahüratlarla istifaya çağırılması sonucu, adı yolsuzluk iddialarına karışan bakanlar zorla istifa ettirilmiştir. Bunun üzerine Menderes tekrar istifa ederek yeni bir hükümeti, yani IV. Menderes Hükümetini kurmuştur (Yücel, 2001: 87, 118, 119).

Hükümet içindeki sorunlar dışında ayrıca 1955 yılında yaşanan 6-7 Eylül Olayları⁸¹, 1957 seçimlerinin ardından Uşak, Çanakkale, Kayseri, Konya, İstanbul, Ankara ve Topkapı'da yaşanan olaylar ve 1960 yılında parti içindeki muhaliflerin Tahkikat

⁸¹ Geniş bilgi için bkz. (Yücel, 2001: 109-110).

Komyonu'nun kurulmasına tepki göstermesi gibi gerginlikler⁸² de siyasi istikrarı olumsuz etkilemiştir. Anlaşılacağı üzere tek parti iktidarlarında bile -parti içindeki çekişmelerden veya yolsuzlukların ortaya çıkmasından dolayı- siyasi istikrarsızlıklar yaşanabilmektedir. Siyasi istikrarsızlıklar ekonomik gelişmelerde de kendisini olumsuz hissettirmiştir. 1954 ve 1958 yıllarında yaşanan ekonomik krizler, dış borçlanmanın ve cari açığın büyümesine neden olmuştur. Hükümet ise ancak 1958 yılında ekonomik istikrarı sağlayacak bazı tedbirlere kağıt üzerinde de olsa yönelmeye başlamıştır⁸³. Ancak darbeye doğru giden süreç Menderes'in erken seçim söylemlerine rağmen önlenememiş ve 27 Mayıs 1960 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilk askeri darbesi gerçekleşmiştir. 1960 yılında gerçekleşen askeri darbe sonucunda V. Menderes Hükümeti lağvedilerek I. Gürsel Hükümeti kurulmuştur (Yücel, 2001: 138-163). Öztekin 1950-1960 yıllarında yaşanan bu durumu *“uygulanan çoğunluk sistemi, gerçekten temsili demokrasiyi büyük ölçüde engellemiş, alınan oylar parlamentoya katlanarak yansımış, bunun sonucu oligarşik dediğimiz bir grubun etkin olduğu keyfi yönetim, kısa zamanda keyfi uygulamalara başlayarak ülke 27 Mayıs 1960 bunalımına gelmiştir”* diyerek özetlemiştir (Öztekin, 2003: 196).

4.2. Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Açısından 1961-1977 Yılları Arasında Türkiye'nin Konumu

1950, 1954 ve 1957 yıllarında uygulanan Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sisteminin temsilde adalet düşüncesini amaçlamaması, zaman içerisinde, uygulanan bu seçim sistemine yönelik eleştirileri artırmıştır. Artan eleştiriler uygulanan Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sisteminin tekrar gözden geçirilmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda, 25 Mayıs 1961 tarihinde, *“Milletvekili Seçimi Kanunu”* nda değişikliğe gidilmiştir. Değişen bu kanuna göre, milletvekili seçimlerinde Nispi Temsil Seçim Sistemi yürürlüğe girmiştir⁸⁴. Uygulanan yeni seçim sisteminin adil temsil ve yönetimde istikrar üzerindeki etkisi çalışmanın devamında incelenmektedir.

⁸² Geniş bilgi için bkz. (Yücel, 2001: 138-146).

⁸³ Geniş bilgi için bkz. (Arslan R. ve Sürekçi, 2009).

⁸⁴ 25 Mayıs 1961 tarih ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu Madde 1- Milletvekili seçimi, tek derecelidir. Seçim, nispi temsil usulüne göre, genel, eşit ve gizli oyla, bütün yurttaki aynı günde yapılır.

Tablo 3. Türkiye’de 1961-1977 Yılları Arasında Yapılan Seçimlerin Temsilde Adalet Açısından Değerlendirilmesi

		<u>1961</u>	<u>1965</u>	<u>1969</u>	<u>1973</u>	<u>1977</u>
T E M S İ L D E A D A L E T	Seçim sistemi	Nispi Temsil Seçim Sist.	Nispi Temsil Seçim Sist.	Nispi Temsil Seçim Sist. (barajsız)	Nispi Temsil Seçim Sist. (barajsız)	Nispi Temsil Seçim Sist. (barajsız)
	Kayıtlı Seçmen Sayısı	12.925.395	13.679.753	14.788.552	16.798.164	21.207.303
	Oy Kull. Seçmen Sayısı	10.522.716	9.748.678	9.516.035	11.223.843	15.358.210
	Seçiml. Katılım Oranı %	% 81,4	% 71,3	% 64,3	% 66,8	% 72,4
	Milletvekili Tam Sayısı	450	450	450	450	450
	Seçime Giren Partilerin Aldıkları Oy oranları ve Kazandıkları Milletvekili Sayıları	1- AP: % 34,8 (158) 2-CHP: % 36,7 (173) 3- CKMP: % 14 (54) 4- YTP: % 13,7 (65) 5- Bağımszl.: % 0,8 (0)	1- AP: % 52,9 (240) 2- CHP: % 28,7 (134) 3- CKMP: % 2,2 (11) 4- YTP: % 3,7 (19) 5- MP: % 6,3 (31) 6- TİP: % 3 (14) 7- Bağımszl.: % 3,2 (1)	1- AP: % 46,6 (256) 2- CHP: % 27,4 (143) 3- YTP: % 2,2 (6) 4- MP: % 3,2 (6) 5- TİP: % 2,7 (2) 6- BP: % 2,8 (8) 7- GP: % 6,6 (15) 8- MHP: % 3 (1) 9- Bağımszl.: % 5,6 (13)	1- AP: % 29,8 (149) 2-CHP: % 33,3 (185) 3- CGP: % 5,3 (13) 4- Dem. P.: % 11,9 (45) 5- MP: % 0,6 (0) 6- MSP: % 11,8 (48) 7- TBP: % 1,1 (1) 8- MHP: % 3,4 (3) 9- Bağımszl.: % 2,8 (6)	1- AP: % 36,9 (189) 2- CHP: % 41,4 (213) 3- CGP: % 1,9 (3) 4- Dem. P.: % 1,8 (1) 5- MSP: % 8,6 (24) 6- TBP: % 0,4 (0) 7- MHP: % 6,4 (16) 8- TİP: % 0,1 (0) 9- Bağımszl.: % 2,5 (4)
Temsil Edilm. Oy %	81.732, % 0,8	0, % 0	0, % 0	62.377, % 0,6	79.105, % 0,5	

-Adalet Partisi (AP)

-Birlik Partisi (BP)

-Bağımsızlar (Bağımszl.)

-Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

-Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi

(CKMP)

-Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP)

-Güven Partisi (GP)

-Demokratik Parti (Dem. P.)

-Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)

-Millet Partisi (MP)

-Milli Selamet Partisi (MSP)

-Türkiye İşçi Partisi (TİP)

-Türkiye Birlik Partisi (TBP)

-Yeni Türkiye Partisi (YTP)

Kaynak: Tablo, <http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/1950-1977-MVSecimleri/Turkiye.pdf> adresinden alınan verilerle hazırlanmıştır.

Tablo 3'e bakıldığında temsilde adaleti sağlama niyetiyle terkedilen Çoğunluk Seçim Sisteminin yerine getirilen Nispi Temsil Seçim Sistemi sayesinde, adil temsil lehine büyük farklılıklar yaşanmış olduğu görülmektedir. Bu farkın daha çok, alınan oy oranı ile kazanılan milletvekili sayısı arasında gerçekleşmiş olduğu göze çarpmaktadır. Bu anlamda 1961-1977 yılları arasında yapılan seçimlerde, alınan oy oranı ile kazanılan temsilci sayısı arasında adil bir dağılımın gerçekleştiği söylenebilir. Özellikle barajın uygulanmadığı yıllarda her parti gücü oranında temsil edilme şansını yakalamıştır. Bu durum ilk sıradaki partiyle ikinci sıradaki partinin (AP ve CHP) adil bir şekilde mecliste yer alabilmelerini sağlamıştır. Örneğin, 1977 seçimlerinde ilk sıradaki Cumhuriyet Halk Partisi % 41,4 oy oranıyla 213 milletvekiline sahip olurken, ikinci sıradaki Adalet Partisi ise oldukça makul bir şekilde % 36,9 oy oranıyla 189 milletvekili çıkarmıştır. Aynı adil durum seçime girip, mecliste yer alabilen partiler ve bağımsız adaylar açısından incelendiğinde de değişmemiştir. Barajsız uygulanan Nispi Temsil Seçim Sistemi, daha fazla siyasi partiye ve bağımsız adaya meclise girebilme imkanı sağlamıştır. Bu anlamda tercih edilen seçim sisteminin 1961 ve 1977 yılları arasında adil temsil düşüncesini yansıtmış olduğu söylenebilir. Çalışmanın devamında Nispi Temsil Seçim Sistemine göre Türkiye'de 1961 ve 1977 yılları arasında yapılan seçimler yönetimde istikrar açısından analiz edilmektedir.

Tablo 4 analiz edildiğinde (sonraki sayfada), 1961-1977 yılları arasında yapılan seçimlerde uygulanan Nispi Temsil Seçim Sistemi sonucunda bazı yıllarda tek partili hükümetler yönetime gelmişken, bazı yıllarda da koalisyon hükümetleri oluşturulmuştur. Bu durum Nispi Temsil Seçim Sisteminin çok partili siyasi hayatı desteklemesi anlamına gelmektedir. Çünkü Nispi Temsil Seçim Sistemi, her partiye aldığı oy oranıyla doğru orantılı temsil imkânı sağlayan ve bu nedenle de küçük partilerin de mecliste adil bir şekilde yer bulmasını sağlayan bir seçim sistemidir. Bu noktada parlamentoya girebilen birçok partinin olması, iki partinin değil çok partili bir sistemin siyasi sürece etkin olmasını sağlamaktadır. Böylece özellikle barajsız Nispi Temsil Seçim Sistemini uygulayan ülkelerde çoğunluğun yönetimi değil, çoğulcu grupların yönetimi söz konusu olmaktadır (Duverger, 1986). Ancak bu durum demokratik siyasi kültürün ve bunun bir belirtisi olan uzlaşma kültürünün tam benimsenmediği toplumlarda yönetimde istikrar açısından sıkıntılı durumların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Türkiye'de de 1961, 1969, 1973 ve 1977 yıllarında

yaşanan hükümet krizleri ve aynı yasama dönemi içerisinde birden fazla farklı hükümetlerin kurulması bu nedendir. 1965 yılında ise, Türkiye’de istisnai bir durum gerçekleşmiştir. Bu kapsamda 1965-1969 yılları arasında hem temsilde adaletin hem de yönetimde istikrar düşüncesinin birlikte sağlanabildiği söylenebilir.

Tablo 4. Türkiye’de 1961-1977 Yılları Arasında Yapılan Seçimlerin Yönetimde İstikrar Açısından Değerlendirilmesi

	<u>1961</u>	<u>1965</u>	<u>1969</u>	<u>1973</u>	<u>1977</u>
Seçim Sist.	Nispi Temsil Seçim Sistemi	Nispi Temsil Seçim Sistemi	Nispi Temsil Seçim Sistemi (barajsız)	Nispi Temsil Seçim Sistemi (barajsız)	Nispi Temsil Seçim Sistemi (barajsız)
Hük. Türü	Koalisyon	Tek parti	Tekparti	Koalisyon	Koalisyon
YÖNETİM DÖNEMİ	VIII. İnönü Hükümeti (20.11.1961) (25.06.1962)	I. Demirel Hükümeti (27.10.1965) (03.11.1969)	II. Demirel Hükümeti (03.11.1969) (06.03.1970)	Melen Hükümeti (22.05.1972) (15.04.1973)	I. Ecevit Hükümeti (26.01.1974) (17.11.1974)
İSTİKRAR	IX. İnönü Hükümeti (25.06.1962) (25.12.1963)		III. Demirel Hükümeti (06.03.1970) (26.03.1971)	Talu Hükümeti (15.04.1973) (26.01.1974)	II. Ecevit Hükümeti (21.06.1977) (21.07.1977)
İSTİKRAR	X. İnönü Hükümeti (25.12.1963) (20.02.1965)		I. Erim Hükümeti (26.03.1971) (11.12.1971)	IV. Demirel Hükümeti (31.03.1975) (21.06.1977)	III. Ecevit Hükümeti (05.01.1978) (12.11.1979)
İSTİKRAR	Ürgüplü Hükümeti (20.02.1965) (27.10.1965)		II. Erim Hükümeti (11.12.1971) (22.05.1972)		VI. Demirel Hükümeti (12.11.1979) (12.09.1980)
					Ulus Hükümeti (21.09.1980) (13.12.1983)
Hük. Sayısı ve Ömrü	4 hükümet: 1- 217 gün 2- 548 gün 3- 423 gün 4- 249 gün	1 hükümet: 1- 1468 gün	6 hükümet: 1- 123 gün 2- 385 gün 3- 260 gün 4- 163 gün 5- 328 gün 6- 286 gün	3 hükümet: 1- 294 gün 2- 134 gün 3- 813 gün	5 hükümet: 1- 30 gün 2- 168 gün 3- 676 gün 4- 305 gün 5- 1178 gün

Kaynak: Tablo https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_CabinetHistory.aspx adresinden alınan verilerle hazırlanmıştır.

Örneğin Türkiye’de 1969 yılından 1973 yılına kadar dört yıllık dönemde, altı hükümet kurulmuştur. 1977 yılından 1983 yılına kadar olan altı yılda ise beş hükümet değişikliği yaşanmıştır. Bu durum kurulan hükümetlerin ömürlerinin oldukça kısa olduğunu göstermektedir. Oysa yönetimde istikrar, seçilen hükümetin tüm yasama dönemi boyunca halkın da rızasıyla görevde kalabilmesidir. Bu nedenle söz konusu yıllarda (1961, 1969, 1973 ve 1977) Türkiye’de yönetimde istikrarın tam olarak sağlanamadığı söylenebilir.

Bu süreçte yaşanan istikrarsızlığın diğer belirtileri kendini, ekonomide ve sosyal hayatta da göstermiştir. Özellikle 1970’lerde yaşanan ekonomik krizler ve IMF bağlantılı geliştirilen istikrar programlarıyla (1978 ve 1979 İstikrar Programları) 24 Ocak 1980 yılında alınan ekonomik istikrar kararları ekonomide yaşanan olumsuzlukların sonucunda alınmıştır (Şahin, 2014: 179-189). Yine bu dönemde ülke içinde sağ ve sol görüşlü kesimler arasında yaşanan gerginlikler ve çatışmalar sosyal hayatta da birçok olumsuzluğun yaşanmasına neden olmuştur (Kongar, 2004: 167-174). Böylece *“aynı dönemde dünya ülkelerinin yaşadığı ekonomik krizin Türkiye’ye de yansması ve o sırada başta bulunan hükümetin, hem bu ekonomik sorunlara hem de bundan kaynaklanan siyasal ve sosyal olaylara çözüm getirememesi”* (Sezen, 2000: 259) 12 Eylül 1980 yılında gerçekleştirilen Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin ikinci askeri darbesine zemin hazırlamıştır. Bu durum Türk siyasi hayatını daha da zora sokmuştur.

4.3. Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Açısından 1983-1999 Yılları Arasında Türkiye'nin Konumu

1961 ve 1977 yılları arasında barajsız Nispi Temsil Seçim Sistemiyle yapılan seçimlerle meclise birden fazla partinin girmeye başlaması, bu duruma hiçte alışık olmayan Türkiye’yi istikrar konusunda endişelendirmiştir. Bu nedenle de mecliste oluşabilecek *“parçalanmışlığı”* engellemek için, baraj uygulamasına gidilmiştir. Baraj uygulamasına göre, ülke genelinde, siyasi partilerin yüzde on’u geçmeleri durumunda mecliste yer almalarına izin verilecekti. Kullanılan geçerli oylardan yüzde on’un altında kalan partiler ise hiçbir şekilde milletvekili çıkaramayacaktı. Bu uygulamayla baraj öngören Nispi Temsil Seçim Sistemi Türk siyasi hayatına

girmiştir⁸⁵. 1983 ve 1999 yılları arasında uygulanan bu seçim sisteminin adil temsil ve yönetimde istikrar üzerindeki etkisi çalışmanın devamında incelenmektedir.

Tablo 5'e göre (sonraki sayfada), 1983-1999 yılları arasında uygulanan barajlı Nispi Temsil Seçim Sistemi, partilerin almış oldukları oy oranları ile kazanmış oldukları sandalye oranları açısından barajsız olarak uygulanan Nispi Temsil Seçim Sistemine nazaran orantısızlıklar ortaya çıkarmıştır. Örneğin 1983 yılında Anavatan Partisi geçerli oyların % 45'ini almasına rağmen, % 52,7 'lik temsil gücüne ulaşmıştır. 1987 yılında ise, Anavatan Partisi % 36,3 oy oranıyla 292 milletvekili çıkartırken, onun neredeyse yarısı kadar oy alan Doğru Yol Partisi % 19,1 oy oranıyla 59 milletvekiline sahip olmuştur. Adil olmayan bu durum temsil edilmeyen oy oranları açısından da aynı sonucu ortaya çıkarmıştır. Özellikle 1987, 1995 ve 1999 yıllarında bu fazladan oran % 19,8, % 14,5 ve % 18,2'ye kadar yükselmiştir. Seçime giren parti sayısı ile meclise girebilen parti sayısı incelendiğinde ise, bazı yıllarda % 50'den fazla azalma tespit edilmiştir. Örneğin 1999 yılında 20 parti (bağımsız adaylar hariç) seçime girmesine rağmen, meclise sadece yüzde on barajını geçebilen 5 parti katılabılmıştır. Bu nedenlerle 1983-1999 yılları arasında uygulanan barajlı Nispi Temsil Seçim Sisteminin adil temsil düşüncesini yansıtmadığı söylenebilir. Bununla birlikte seçim barajlarının temsilde adalet amacına yönelik olmadığı da söylenebilir.

⁸⁵ 10 Haziran 1983 tarih ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu Madde 33 — Genel seçimlerde ülke genelinde, ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde, geçerli oyların % 10'unu geçmeyen partiler milletvekili çıkaramazlar. Bir siyasi parti listesinde yer almış bağımsız adayların seçilebilmesi de listesinde yer aldığı siyasi partinin ülke genelinde ve ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde yüzde onluk barajı aşması ile mümkündür. İl seçim kurulları, yukarıdaki maddeye göre, birleştirme tutanağını düzenledikten sonra sonuçları en seri şekilde telgrafla, ayrıca telefon veya telsizle Yüksek Seçim Kuruluna bildirirler. Yüksek Seçim Kurulu, bütün illerden bu şekilde alınan bilgilere göre, Türkiye genelinde geçerli oyların toplamını yapar ve her siyasi partinin aldığı geçerli oy toplamını genel geçerli oy toplamına bölerek, siyasi partilerin ülke genelinde aldığı oy yüzdesini hesaplar ve yüzde onluk barajı aşan siyasi partilerin isimlerini il seçim kurullarına bildirir ve ilan eder. Bu ilandan sonra, bir veya bir kaç seçim çevresinde, seçimin iptaline karar verilmesi ülke genelinde alınan oy yüzdesinin yeniden tespitini gerektirmez.

Tablo 5. Türkiye’de 1983-1999 Yılları Arasında Yapılan Seçimlerin Temsilde Adalet Açısından Değerlendirilmesi

		1983	1987	1991	1995	1999
T	Seçim sistemi	Nispi Temsil Seçim Sist. (barajlı)	Nispi Temsil Seçim Sist. (barajlı)	Nispi Temsil Seçim Sist. (barajlı)	Nispi Temsil Seçim Sist. (barajlı)	Nispi Temsil Seçim Sist. (barajlı)
E	Kayıtlı Seçmen Sayısı	19.767.366	23.376.926	29.979.123	34.155.981	37.495.217
M	Oy Kull. Seçmen Sayısı	18.238.362	24.603.541	25.157.089	29.101.469	32.656.070
S	Seçiml. Katılım Oranı %	% 92,3	% 93,3	% 83,9	% 85,2	% 87,1
S	Milletvekili Tam Sayısı	399	450	450	550	550
i	Seçime Giren Partilerin Aldıkları Oy Oranları ve Kazandıkları Milletvekili Sayıları	1- ANAP: % 45,1 (211) 2- HP: % 30,5 (117) 3- MDP: % 23,3 (71) 4- Bağımszl.: % 1,1 (0)	1- ANAP: % 36,3 (292) 2- DSP: % 8,5 (0) 3- DYP: % 19,1 (59) 4- IDP: % 0,8 (0) 5- MÇP: % 2,9 (0) 6- RP: % 7,2 (0) 7- SHP: % 24,8 (99) 8- Bağımszl.: % 0,4 (0)	1- ANAP: % 24 (115) 2- DSP: % 10,8 (7) 3- DYP: % 27 (178) 4- RP: % 16,9 (62) 5- SHP: % 20,8 (88) 6- SP: % 0,4 (0) 7- Bağımszl.: % 0,1 (0)	1- ANAP: % 19,6 (132) 2- DSP: % 14,6 (76) 3- DYP: % 19,2 (135) 4- RP: % 21,4 (158) 5- CHP: % 10,7 (49) 6- HADEP: % 4,2 (0) 7- İP: % 0,2 (0) 8- MHP: % 8,2 (0) 9- MP: % 0,5 (0) 10- YDH: % 0,5 (0) 11-YDP: % 0,3 (0) 12-YENİ P.: % 0,1 (0) 13-Bağımszl.: % 0,5 (0)	1- ANAP: % 13,2 (86) 2- DSP: % 22,2 (136) 3- DYP: % 12 (85) 4- BBP: % 1,5 (0) 5- CHP: % 8,7 (0) 6- HADEP: % 4,7 (0) 7- İP: % 0,2 (0) 8- MHP: % 18 (129) 9- MP: % 0,3 (0) 10- FP: % 15,4 (111) 11- YDP: % 0,1 (0) 12- DBP: % 0,1 (0) 13- DEPAR: % 0 (0) 14- DP: % 0,3 (0) 15- DTP: % 0,6 (0) 16- EMEP: % 0,2 (0) 17- BP: % 0,2 (0) 18- LDP: % 0,4 (0) 19- ÖDP: % 0,8 (0) 20- SİP: % 0,1 (0) 21- Bağımszl.: % 0,9 (3)
A	Temsil Edilm. Oy %	195.588, % 1,1	4.749.232, % 19,8	141.090, % 0,5	4.062.145, % 14,5	5.714.251, % 18,2

- Anavatan Partisi (ANAP)	- Demokrasi ve Barış Partisi (DBP)	- Fazilet Partisi (FP)	- Millet Partisi (MP)	- Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)
- Bağımsızlar (Bağımszl.)	- Demokratik Sol Parti (DSP)	- Halkçı Parti (HP)	- Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP)	- Sosyalist İktidar Partisi (SİP)
- Barış Partisi (BP)	- Demokrat Parti (DP)	- Halkın Demokrasi Partisi (HADEP)	- Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP)	- Sosyalist Parti (SP)
- Büyük Birlik Partisi (BBP)	- Demokrat Türkiye Partisi (DTP)	- İslahatçı Demokrasi Partisi (IDP)	- Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	- Yeniden Doğuş Partisi (YDP)
- Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	- Doğru Yol Partisi (DYP)	- İşçi Partisi (İP)	- Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP)	- Yeni Demokrasi Hareketi (YDH)
- Değişen Türkiye Partisi (DEPAR)	- Emek Partisi (EMEP)	- Liberal Demokrat Parti (LDP)	- Refah Partisi (RP)	- Yeni Parti (YENİ P.)

Kaynak: Tablo <http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/1983-2007-MVSecimleri/Turkiye.pdf> adresinden alınan verilerle hazırlanmıştır.

Tablo 6'da (sonraki sayfada) baraj uygulamalı Nispi Temsil Seçim Sistemine göre Türkiye'de 1983-1999 yılları arasında yapılan seçimlerle ilgili yönetimde istikrar açısından bazı bilgiler verilmektedir. Yönetimde istikrar endişesiyle Nispi Temsil Seçim Sistemine eklenen yüksek oranlı barajlara rağmen, 1983 ve 1999 yılları arasında mecliste istenmeyen parçalı siyasi yapı tekrar baş göstermiştir. Özellikle 1991, 1995 ve 1999 yıllarında tekrar koalisyon hükümetleri iktidara gelmiştir. 1987, 1991, 1995 yıllarındaysa, aynı yasama dönemi içerisinde birden fazla hükümet değişikliği yaşanmıştır. Bu durum hükümetlerin görevde kalma sürelerinin oldukça kısa olduğunu göstermektedir. Örneğin 1991 yılındaki II. Çiller Hükümeti sadece 25 gün görev yapmıştır. 1995 yılındaki II. Yılmaz Hükümeti ise üç ay görevde kalmıştır. Değişken olan ve bu nedenle de güven vermeyen siyasi ortam, ekonomiyi de olumsuz etkilemiştir. Bu yıllarda Türkiye tarihinin en yüksek enflasyon oranları ortaya çıkmıştır⁸⁶. 1994 ve 2001 yılında ise, tekrar eden ekonomik krizler yaşanmıştır (Şahin, 2014: 195, 206). Ayrıca bu yıllarda siyasi çalkantılarda devam etmiştir; örneğin Gazi Mahallesi olayları, Susurluk olayı, Sivas Katliamı gibi olaylarla birlikte ortaya çıkan 28 Şubat süreci siyaseti ve sosyal hayatı daha da zora sokmuştur (www.cnnturk.com). Bütün bu olumsuz gelişmeler neticesinde 1987-1999 yılları arasında Türkiye'de yönetimde siyasi istikrarın tam olarak sağlanamadığı söylenebilir. Sadece 1983-1987 yılları arasında, I. Özal Hükümeti döneminde, dört yıl boyunca iktidarda kalınması ve erken seçime gidilmemesi gibi nedenlerle, bu yıllarda yönetimde istikrarın sağlandığı söylenebilir.

⁸⁶ Geniş bilgi için bkz. (evds.tcmb.gov.tr).

Tablo 6. Türkiye’de 1983-1999 Yılları Arasında Yapılan Seçimlerin Yönetimde İstikrar Açısından Değerlendirilmesi

	<u>1983</u>	<u>1987</u>	<u>1991</u>	<u>1995</u>	<u>1999</u>
Seçim sistemi	Nispi Temsil Seçim Sistemi (barajlı)	Nispi Temsil Seçim Sistemi (barajlı)	Nispi Temsil Seçim Sistemi (barajlı)	Nispi Temsil Seçim Sistemi (barajlı)	Nispi Temsil Seçim Sistemi (barajlı)
Y Ö N E T İ M D E	Tek parti	Tek parti	Koalisyon	Koalisyon	Koalisyon
İ S T İ K R A R	I. Özal Hükümeti (13.12.1983) (21.12.1987)	II. Özal Hükümeti (21.12.1987) (09.11.1989)	VII. Demirel Hükümeti (20.11.1991) (16.05.1993)	II. Yılmaz Hükümeti (06.03.1996) (28.06.1996)	V. Ecevit Hükümeti (28.05.1999) (19.11.2002)
		Akbulut Hükümeti (09.11.1989) (23.06.1991)	I. Çiller Hükümeti (25.06.1993) (05.10.1995)	Erbakan Hükümeti (28.06.1996) (30.06.1997)	
		I. Yılmaz Hükümeti (23.06.1991) (20.11.1991)	II. Çiller Hükümeti (05.10.1995) (30.10.1995)	III. Yılmaz Hükümeti (30.06.1997) (11.01.1999)	
			III. Çiller Hükümeti (30.10.1995) (06.03.1996)	IV. Ecevit Hükümeti (11.01.1999) (28.05.1999)	
Hükümet Sayısı ve Ömrü	1 hükümet: 1- 1469 gün	3 hükümet: 1- 689 gün 2- 591 gün 3- 150 gün	4 hükümet: 1- 543 gün 2- 832 gün 3- 25 gün 4- 128 gün	4 hükümet: 1- 114 gün 2- 367 gün 3- 560 gün 4- 137 gün	1 hükümet: 1- 1270 gün

Kaynak: Tablo https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_CabinetHistory.aspx adresinden alınan verilerle hazırlanmıştır.

4.4. Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Açısından 2002-2015 Yılları Arasında Türkiye'nin Konumu

Türkiye’de 10 Haziran 1983 tarih ve 2839 sayılı “*Milletvekili Seçimi Kanunu*”⁸⁷ ile yürürlüğe giren, yüzde on (%10) barajlı Nispi Temsil Seçim Sistemi uygulamasına 2002, 2007, 2011 ve 2015 seçimlerinde de devam edilmiştir. 2002 ve 2015 yılları arasında uygulanan bu seçim sisteminin adil temsil ve yönetimde istikrar üzerindeki etkisi çalışmanın devamında, Tablo 7 ve Tablo 8’de irdelenmektedir.

Öncelikle Tablo 7’ye göre (sonraki sayfada) 2002-2015 yılları arasında uygulanan yüzde on barajlı Nispi Temsil Seçim Sisteminin daha öncesinde olduğu gibi büyük partilerin lehine işlemiş olduğu söylenebilir. Bu süreçte seçimlere çok sayıda partinin katılmasına rağmen, meclise genelde üç ya da dört parti girebilmiştir. 2002 yılında sadece iki partinin (AK Parti ve CHP) mecliste yer aldığı görülmektedir. Meclis dışında kalan partilerin sayısına ve oy oranlarına bakıldığında ise bu partilerin barajı aşamadıkları görülmektedir. Bu durum yüzde on barajlı Nispi Temsil Seçim Sisteminin, seçmenleri stratejik oy kullanmaya yönlendirdiğinin bir işareti sayılabilir. Özellikle 2002 yılında DYP’nin % 9,5, MHP’nin % 8,4, DEHAP’ın % 6,2 ve ANAP’ın ise % 5,1 oy oranlarıyla meclis dışında kalması, daha sonraki seçimlerde, seçmenlerin tercihlerini büyük partilerden yana koymasına neden olabilmış ve bazı parti seçmenlerinin de (ANAP ve DYP ve RP seçmenleri) AK Parti’ye yönelmeleri ile sonuçlanmıştır. Yüzde onluk barajı geçemeyen partilerin meclise girememesi oyların çoğunu alan partiler için avantajlı bir ortam yaratmıştır. Çünkü artık kalan bu oylar, meclise girebilen partiler arasında oranları doğrultusunda artı milletvekili

⁸⁷ 10 Haziran 1983 tarih ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu Madde 2 – Milletvekili seçimi tek derecedir. Seçim nispi temsil sistemine göre, genel, eşit ve gizli oyla, bütün yurttaki aynı günde yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Seçmen, oyunu tam bir serbestlikle kendisi kullanır. Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması, açık olarak yapılır. Madde 33 — Genel seçimlerde ülke genelinde, ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde, geçerli oyların % 10’unu geçmeyen partiler milletvekili çıkaramazlar. Bir siyasi parti listesinde yer almış bağımsız adayların seçilebilmesi de listesinde yer aldığı siyasi partinin ülke genelinde ve ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde yüzde onluk barajı aşması ile mümkündür. İl seçim kurulları, yukarıdaki maddeye göre, birleştirme tutanağını düzenledikten sonra sonuçları en seri şekilde telgrafla, ayrıca telefon veya telsizle Yüksek Seçim Kuruluna bildirirler. Yüksek Seçim Kurulu, bütün illerden bu şekilde alınan bilgilere göre, Türkiye genelinde geçerli oyların toplamını yapar ve her siyasi partinin aldığı geçerli oy toplamını genel geçerli oy toplamına bölerek, siyasi partilerin ülke genelinde aldığı oy yüzdesini hesaplar ve yüzde onluk barajı aşan siyasi partilerin isimlerini il seçim kurullarına bildirir ve ilan eder. Bu ilandan sonra, bir veya bir kaç seçim çevresinde, seçimin iptaline karar verilmesi ülke genelinde alınan oy yüzdesinin yeniden tespitini gerektirmez.

olarak dağıtılmıştır (2839 Sayılı Kanun, md. 34)⁸⁸. Bu durum baraj takviyeli Nispi Temsil Seçim Sistemini Çoğunluk Seçim Sistemine yaklaştıran bir uygulama olmuştur. Çünkü partilerin almış oldukları oy oranlarıyla kazanmış oldukları temsilci sayıları arasında adaletsiz bir dağılım gerçekleşmiştir. 2002 ve 2015 yılları arasında yapılan her seçim döneminde bu adaletsiz dağılım yaşansa da, en adil olmayan seçim 2002 yılında gerçekleşmiştir. 2002 yılında % 34,3 oy oranı ile AK Parti, meclisteki sandalyelerin % 66'sına sahip olmuştur. Bu durum AK Parti için, % 31,7 fazla milletvekili anlamına gelmiştir. Aynı adaletsiz durum mecliste ikinci parti olarak yer alan CHP içinde yaşanmıştır. CHP % 19,4'lük oy oranıyla meclisteki sandalyelerin % 32,3'üne sahip olmuştur. Söz konusu yıllardaki temsil edilmeyen oy oranları irdelendiğinde ise yine 2002 yılındaki oran (% 45,2) en fazla oran olarak ortaya çıkmaktadır. Bu oran oy kullanan 14 milyondan fazla seçmen tercihinin meclise yansımaması veya oy vermedikleri partilere milletvekili olarak yansımaması demektir. Adaletli temsil açısından ise bu % 45,2'lik oran temsilde adaletsizlik anlamında yorumlanabilmektedir.

Temsil edilmeyen oy oranları 2007 yılından itibaren 2002 yılı ile kıyaslandığında gerilemiştir, ancak yine de % 13 civarında kalmıştır. 2011 yılında ise temsil edilmeyen oy oranı % 4 civarında olmuştur. Söz konusu yıllarda temsil edilmeyen oy oranının gerilemesinde, o yıllarda, bağımsız milletvekili adaylığı yönteminin etkili olduğu söylenebilir. Bağımsız milletvekili adaylığı sayesinde 2007 yılında 26, 2011 yılında ise 35 (bağımsız) milletvekili meclise girme şansını elde etmiştir. Bu açıdan ele alındığında 2007 ve 2011 yıllarında 2002 yılına göre temsil gücü daha yüksek bir meclisin oluştuğu söylenebilir (Tosun, 2015: 22). Ancak 2002-2015 yılları arası genel olarak değerlendirildiğinde yüzde on barajlı Nispi Temsil Seçim Sistemi uygulamasının devam etmesi nedeniyle, yapılan seçimlerin adil temsil düşüncesini yansıtmadığı ifade edilebilir.

⁸⁸ 10 Haziran 1983 tarih ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu Madde 34 – Bağımsız adaylar ile yukarıdaki maddede yazılı oranı aşan siyasi partilerin, bir seçim çevresinde elde edecekleri milletvekili sayısı aşağıdaki şekilde hesaplanır: Seçime katılmış siyasi partilerin ve bağımsız adayların aldıkları alt alta ve aldıkları geçerli oy sayıları da hizalarına yazılır. Siyasi partilerin oy sayıları, önce bire, sonra ikiye, sonra üçe... ile o çevrenin çıkaracağı milletvekili sayısına ulaşıncaya kadar bölünür. Elde edilen paylar ile bağımsız adayların aldıkları oylar ayırım yapılmaksızın en büyükten en küçüğe doğru sıralanır. Seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısı kadar bu payların sahibi olan partilere ve bağımsız adaylara rakamların büyüklük sırasına göre milletvekili tahsis olunur. Son kalan milletvekilliği için birbirine eşit rakamlar bulunduğu takdirde, bunlar arasında ad çekilmek suretiyle tahsis yapılır. Seçime katılan siyasi partilerden hiçbirisi yukarıdaki maddede yazılı oranı aşmamış ise milletvekilleri üçüncü ve dördüncü fıkra hükümlerine göre paylaşılır.

Tablo 7. Türkiye’de 2002-2015 Yılları Arasında Yapılan Seçimlerin Temsilde Adalet Açısından Değerlendirilmesi

		<u>2002</u>	<u>2007</u>	<u>2011</u>	<u>7 Haziran 2015</u>	<u>3 Kasım 2015</u>
Seçim sistemi		Nis. Tem. Seç. Sist. (barajlı)	Nis. Tem. Seç. Sist. (barajlı)	Nis. Tem. Seç. Sist. (barajlı)	Nis. Tem. Seç. Sist. (barajlı)	Nis. Tem. Seç. Sist. (barajlı)
T	Kayıtlı Seçmen Sayısı	41.407.027	42.799.303	52.806.322	56.608.817	56.949.009
	Oy Kull. Seçmen Sayısı	32.768.161	36.056.293	43.914.948	47.507.467	48.537.695
E	Seçiml. Katılım Oranı%	% 79,1	% 84,2	% 83,1	% 83,9	% 85,2
	Milletvekili Tam Sayısı	550	550	550	550	550
S İ L D E A D A L E T	Seçime Giren Partilerin Aldıkları Oy Oranları ve Kazandıkları Milletvekili Sayıları	1- AK Parti: % 34,3 (363) 2- CHP: % 19,4 (178) 3- MHP: % 8,4 (0) 4- ANAP: % 5,1 (0) 5- BBP: % 1 (0) 6- BTP: % 0,5 (0) 7- DEHAP: % 6,2 (0) 8- DSP: % 1,2 (0) 9- DYP: % 9,5 (0) 10- Genç P.: % 7,2 (0) 11- İP: % 0,5 (0) 12- LDP: % 0,3 (0) 13- MP: % 0,2 (0) 14- ÖDP: % 0,3 (0) 15- Saadet P.: % 2,5 (0) 16- TKP: % 0,2 (0) 17- YURT-P: % 0,9 (0) 18- YTP: % 1,2 (0) 19- Bağımszl.: % 1 (9)	1- AK Parti: % 46,6 (341) 2- CHP: % 20,9 (112) 3- MHP: % 14,3 (71) 4- ATP: % 0,3 (0) 5- BTP: % 0,5 (0) 6- DP: % 5,4 (0) 7- EMEP: % 0,1 (0) 8- HYP: % 0,5 (0) 9- Genç P.: % 3 (0 Mv.) 10- İP: % 0,4 (0) 11- LDP: % 0,1 (0) 12- ÖDP: % 0,2 (0) 13- Saadet P.: % 2,3 (0) 14- TKP: % 0,2 (0) 15- Bağımszl.: % 5,2 (26)	1- AK Parti: % 49,8 (327) 2- CHP: % 25,9 (135) 3- MHP: % 13 (53) 4- HEPAR: % 0,2 (0) 5- BBP: % 0,7 (0) 6- DP: % 0,6 (0) 7- EMEP: % 0,07 (0) 8- HAS P.: % 0,7 (0) 9- DSP: % 0,2 (0) 10- DYP: % 0,1 (0) 11- LDP: % 0,04 (0) 12- MP: % 0,1 (0) 13- Saadet P.: % 1,2 (0) 14- TKP: % 0,1 (0) 15- MMP: % 0,08 (0) 16-Bağımszl.: % 6,5 (35)	1- AK Parti: % 40,8 (258) 2- CHP: % 24,9 (132) 3- MHP: % 16,2 (80) 4- HDP: % 13,1 (80) 5- BTP: % 0,2 (0) 6- DP: % 0,1 (0) 7- Anadolu P.: % 0,06 (0) 8- HKP: % 0,1 (0) 9- DSP: % 0,1 (0) 10- DYP: % 0,06 (0) 11- LDP: % 0,06 (0) 12- MP: % 0,04 (0) 13- Saadet P.: % 2 (0) 14- KP: % 0,03 (0) 15- HAK-PAR: % 0,1 (0) 16- HAP: % 0,01 (0) 17- MEP: % 0,05 (0) 18- TURK P.: % 0,1 (0) 19- YURT-P: % 0,02 (0) 20- Vatan P.: % 0,3 (0) 21- Bağımszl.: % 1 (0)	1- AK Parti: % 49,5 (317) 2- CHP: % 25,3 (134) 3- MHP: % 11,9 (40) 4- HDP: % 10,7 (59) 5- BTP: % 0,1 (0) 6- DP: % 0,1 (0) 7- BBP: % 0,5 (0) 8- HKP: % 0,1 (0) 9- DSP: % 0,07 (0) 10- DYP: % 0,03 (0) 11- LDP: % 0,06 (0) 12- MP: % 0,04 (0) 13- Saadet P.: % 0,6 (0) 14- KP: % 0,1 (0) 15- HAK-PAR: % 0,2 (0) 16- Vatan P.: % 0,2 (0) 17- Bağımszl.: % 0,1 (0)
	Temsil Edilm. Oy %	14.292.951, % 45,2	4.567.237, % 13	1.981.279, % 4	2.199.198 % 4,3	1.204.272, % 2,2

-Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)	-Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	-Hak ve Adalet Partisi (HAP)	-İşçi Partisi (İP)	-Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP)
-Anavatan Partisi(ANAP)	-Demokratik Halk Partisi (DEHAP)	-Halkın Sesi Partisi (HAS P.)	-Komünist Parti (KP)	-Saadet Partisi (Saadet P.)
-Aydınlık Türkiye Partisi (ATP)	-Demokrat Parti (DP)	-Halkın Yükselişi Partisi (HYP)	-Liberal Demokrat Parti (LDP)	-Türkiye Komünist Partisi (TKP)
-Anadolu Partisi (Anadolu P.)	-Demokratik Sol Parti (DSP)	-Halkların Demokratik Partisi (HDP)	-Merkez Parti (MEP)	-Topl. Uzlaşma ve Kalkınma (TURK P.)
-Büyük Birlik Partisi (BBP)	-Doğru Yol Partisi (DYP)	-Halkın Kurtuluş Partisi (HKP)	-Millet Partisi (MP)	-Vatan Partisi (Vatan P.)
-Bağımsız Türkiye Partisi (BTP)	-Emek Partisi (EMEP)	-Hak ve Özgürlükler Partisi (HAK-PAR)	-Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	-Yeni Türkiye Partisi (YTP)
-Bağımsızlar (Bağımszl.)	-Genç Parti (Genç P.)	-Hak ve Eşitlik Partisi (HEPAR)	-Milliyetçi ve Muhafazakar Parti (MMP)	-Yurt Partisi (YURT-P)

Kaynak: www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/1983-2007-MVSecimleri/Turkiye.pdf, www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2011MilletvekiliSecimi/gumrukdahil/gumrukdahil.pdf, www.ysk.gov.tr/ysk/docs/2011MilletvekiliSecimi/turkiye/milletvekilisayisi.pdf, www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/2015MV/D.pdf, www.ysk.gov.tr/ysk/content/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/2015MVE.pdf, www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/2015MVES/96-D.pdf, www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/2015MVES/96-E.pdf adreslerinden alınan verilerle hazırlanmıştır.

Çalışmanın devamında yüzde on baraj uygulamalı Nispi Temsil Seçim Sistemine göre Türkiye’de 2002-2015 yılları arasında yapılan seçimler yönetimde istikrar açısından incelenmektedir.

Tablo 8. Türkiye’de 2002-2015 Yılları Arasında Yapılan Seçimlerin Yönetimde İstikrar Açısından Değerlendirilmesi

	<u>2002</u>	<u>2007</u>	<u>2011</u>	<u>2015</u>
Seçim Sistemi	Nispi Temsil Seçim Sist. (barajlı)	Nispi Temsil Seçim Sist. (barajlı)	Nispi Temsil Seçim Sist. (barajlı)	Nispi Temsil Seçim Sist. (barajlı)
YÖNETİM				
E T İ M				
D E				
Hükümet Türü	Tek parti	Tek parti	Tek parti	Tek parti
Hükümet Süreleri	Gül Hükümeti (19.11.2002) (12.03.2003)	II. Erdoğan Hükümeti (29.08.2007) (06.07.2011)	III. Erdoğan Hükümeti (06.07.2011) (29.08.2014)	III. Davutoğlu Hükümeti (25.11.2015) (24.05.2016)
İ S İ K R A R	I. Erdoğan Hükümeti (14.03.2003) (29.08.2007)		I. Davutoğlu Hükümeti (29.08.2014) (28.08.2015)	I. Yıldırım Hükümeti (24.05.2016) (19.07.2017)
			II. Davutoğlu Hükümeti (28.08.2015) (24.11.2015)	II. Yıldırım Hükümeti (19.07.2017) (halen devam etmekte)
Hükümet Sayısı ve Ömrü	2 hükümet: 1-113 gün 2-1629 gün	1 hükümet: 1-1407 gün	3 hükümet: 1-1150 gün 2-364 gün 3-88 gün	3 hükümet: 1-181 gün 2-421 gün 3-devam etmekte

Kaynak: Tablo https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_CabinetHistory.aspx adresinden alınan verilerle hazırlanmıştır.

2002 ve 2015 yılları arasında yüzde on barajlı Nispi Temsil Seçim Sistemiyle gerçekleştirilen seçimlerin sonucunda, Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), tek başına yönetime gelmiştir. 07 Haziran 2015 seçimlerinden sonra ise, AK Parti meclisteki çoğunluğunu yitirmiş ve herhangi bir hükümet kurulamamıştır. Bu durumun yaşanmasının nedeni bazı partilerin [Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Halkların Demokratik Partisi (HDP)] yüzde on barajını geçmiş olmalarıdır. Daha önce, yani 2002 yılında, yüzde on barajının bazı partilerce aşılabilmesi (2002 yılında

DYP: % 9,5, MHP: % 8,4, DEHAP: % 6,2, ANAP: % 5,1) nedeniyle kabaca % 35 gibi bir oy oranının çoğunluğu sağlayan tek parti olduğu için AK Parti'ye aktarılması, bu partiyi tek başına iktidara getirirken aynı şey 2015 yılında gerçekleşmemiştir. 07 Haziran 2015 seçimlerinde MHP % 16,2, HDP % 13,1 oranında oy almıştır ve seçim sonucunda Türkiye'de bir koalisyon tablosu ortaya çıkmıştır. Ancak AK Parti'nin ve MHP'nin koalisyon görüşmeleri sonucu, bir uzlaşmaya varılamaması başlamadan biten bir koalisyon dönemini oluşturmuştur. Sonuçta tekrar erken seçim kararı alınmış ve 01 Kasım 2015 tarihinde erken seçim yapılmıştır. Bu seçimde de HDP ve MHP azalan oy oranlarına rağmen yüzde on barajını geçmiş ancak AK Parti'nin oylarını artırması, AK Parti'yi tekrar tek başına iktidara getirmiştir.

2002-2015 yılları arası Türkiye'nin siyasi gündeminin ve ekonomisinin fazlasıyla değişken olduğu dönemlerden olmuştur. Bu süreçte yaşanan askeri darbe tehdidi (27 Nisan e-muhtırası), AK Parti'ye açılan kapatma davası ve erken seçim tartışmaları (Gürsel, 2013: 5) Türk siyasi hayatını zora sokan olumsuz gelişmeler arasındadır. Bununla birlikte çözüm süreci adı altında başlayan sürecin amacına ulaşamaması sonucu artan terör olayları ise, Türkiye'yi terörist faaliyetlerin yoğun olduğu ülkeler (The Institute for Economics and Peace, 2016a: 10)⁸⁹ sıralamasında gerilere itememiştir. Bu durum bazı bağımsız düşünce kuruluşları tarafından, Türkiye'nin ulusal barışı zayıflayan ülkeler arasında görülmesine neden olmuştur (The Institute for Economics and Peace, 2016: 20)⁹⁰. Yaşanan bu olumsuz gelişmeler ekonomiyi de olumsuz/negatif etkileyerek, dış yatırımcıların, Türkiye'de bir belirsizliğin hakim olduğunu düşünmesine yol açmış olabilir. Çünkü terörizm, ekonomik büyümeyi, sermayeyi, ticareti, yatırımcıların algıladıkları riskleri ve yaptıkları yatırımları olumsuz etkilemektedir (Bandyopadhyay, Sandler ve Younas, 2013; The Institute for Economics and Peace, 2016a: 66)⁹¹.

Bununla birlikte Türkiye'nin en saygın ülkeler sıralamasında yukarılara çıkamaması (Reputation Institute, 2016: 12, 16)⁹², bazı kredi derecelendirme kuruluşlarının Türkiye'nin yatırım yapılabilir ülke notunu durağana çevirmesi veya düşürmesi ise (www.bbc.com; www.bloomberght.com) yabancı ve yerel girişimcileri şüpheye

⁸⁹ Geniş bilgi için bkz. (economicsandpeace.org).

⁹⁰ Geniş bilgi için bkz. (economicsandpeace.org).

⁹¹ Geniş bilgi için bkz. (Araz Takay, Peren Arin ve Omay, 2009).

⁹² Geniş bilgi için bkz. (www.reputationinstitute.com).

düşürerek yabancı sermayenin ülke piyasasından çekilme eğilimi içine girmesine yol açabilecek gelişmelerden olmuştur.

Bütün bu yaşanan olaylarla birlikte gerçekleşen hükümet değişiklikleri ve erken seçim kararları neticesinde 2002, 2011 ve 2015 yıllarında tek parti yönetimi iktidarda olsa dahi, sanıldığı gibi aksine yönetimde istikrarın tam olarak sağlanamadığı söylenebilir. Diğer yandan 2007 - 2011 yılları arasında II. Erdoğan Hükümetinin dört yıl boyunca iktidarda kalması ve erken seçime gitmemesi gibi nedenlerle, bu yıllarda yönetimde istikrarın sağlandığı söylenebilir.

4.5. Bölümün Değerlendirilmesi

Bu bölümde, yönetimde istikrar ve temsilde adalet konusu Türkiye örneği üzerinden tekrar analiz edilmiştir. Bu amaçla Türkiye’de 1950 yılından 2015 yılına kadar gerçekleştirilen seçimler sırasıyla ele alınmıştır. Her seçim döneminde, yönetimde istikrarın ve temsilde adaletin sağlanıp, sağlanmadığı üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede “Seçim Sistemlerinin Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Üzerinde Belirleyiciliği Var mı?” hipotezi dolaylı olarak Türkiye üzerinde de irdelenmiştir.

Yapılan analizler doğrultusunda, Türkiye örneğinde de, yönetimde istikrarı ve temsilde adaleti birlikte sağlayan bir seçim sistemine rastlanmamıştır.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmanın hipotezini oluşturan “*Seçim Sistemlerinin Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Üzerinde Belirleyiciliği Var mı?*” sorusu çalışma boyunca irdelenmiştir. Bir sonuca ulaşmak amacıyla da, farklı ülkelerdeki ‘siyasi istikrarı’ ve ‘temsilde adaleti’ sağlama yöntemleri ele alınmıştır. Çalışmaya referans olan ülkelerin seçiminde ise gelişmiş demokratik yönetimler tercih edilmiştir.

Çalışma kapsamında, hipotezi oluşturan “seçim sistemlerinin yönetimde istikrar üzerindeki belirleyiciliği” konusu ikinci bölümde analiz edilmiştir. Bu bağlamda öncelikle siyasi istikrarın önemi irdelenmiş ve siyasi istikrarın olası ekonomi, sosyal politikalar, dış politika ve yönetim üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın devamında, farklı ülkelerdeki (İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve İsviçre) siyasi istikrarı sağlama yöntemleri araştırılmıştır. Bu kapsamda İngiltere’nin siyasi istikrara özellikle önem vermesinden dolayı Tek Turlu Çoğunluk Seçim Sistemini benimsediği, Amerika Birleşik Devletleri’nin ise (ABD) siyasi istikrarı sağlama yöntemi olarak Kesin Kuvvetler Ayrılığı uygulamasını benimsediği görülmüştür. İsviçre’nin ise siyasi istikrarı sağlama adına Konkordanz Yönetim Sistemini hayata geçirdiği ve ayrıca temsilde adaletle de önem verdiği görülmüştür.

Siyasi istikrarı sağlayabilmek için birbirinden farklı bu üç yöntem modeli, konuyla sınırlı kalmak şartıyla, çalışmada detaylı irdelenmiştir. Bu bağlamda, öncelikle İngiltere’de, siyasi istikrarı sağlamak için tercih edilen Çoğunluk Seçim Sistemi incelenmiştir. Bu seçim sistemi sayesinde seçimlerde en çok oyu alan iki veya üç partinin meclise girebildiği ve genellikle bir partinin çoğunluğu oluşturduğu ve hükümeti kurduğu görülmüştür. Muhalefet etme görevi ise zorunlu olarak azınlık konumunda olan diğer iki partiye verilmiştir. Seçimlerde en fazla oyu alan partinin Çoğunluk Seçim Sistemi sayesinde almış olduğu oy oranından fazla oranda mecliste temsil edildiği ve yasama dönemi boyunca görevde kalmasının sağlandığı anlaşılmıştır. Ancak Çoğunluk Seçim Sisteminin temsilde adaleti oldukça olumsuz etkileyen bir sistem olduğu gözlemlenmiştir.

Siyasi istikrarı sağlamanın diğer bir yöntemi olarak, ABD’de uygulanan ve kesin kuvvetler ayrılığına dayanan Başkanlık Yönetim Sistemi ele alınmıştır. Başkanlık Yönetim Sisteminde hükümetin ve Kongrenin doğrudan halk tarafından seçilmesi ve

anayasal olarak bu iki organın birbirlerini gensoru veya güvensizlik oylarıyla düşürememeleri siyasi istikrarı sağlayan bir yöntem olarak ortaya çıkmıştır. Siyasi istikrarı sağlayan diğer bir yöntem olarak, İsviçre'deki Konkordanz Yönetim Sistemi incelenmiştir. Konkordanz Yönetim Sisteminde halkın meclisi seçmesi ve meclise giren dört büyük partinin de anayasal bir zorunluluk olarak hükümeti ortak oluşturması ve hükümet üyelerinin yemin edip göreve başladıktan sonra da anayasal olarak meclisçe istifa ettirilememelerinin siyasi istikrarı garantilediği görülmüştür. Böylece ilk bölümün sonunda, siyasi istikrarı sağlayabilmenin seçim sistemi gibi tek bir yöntemle gerçekleşmediği ve birbirlerinden farklı yöntemlerle de sağlanabildiği anlaşılmıştır.

Çalışmanın devamında hipotezi oluşturan “seçim sistemlerinin temsilde adalet üzerindeki belirleyiciliği” konusu ele alınmıştır. Bu kapsamda, üçüncü bölümde öncelikle temsilde adaletin önemi üzerinde durulmuş, temsilde adaletin seçmenler, meclis çalışmaları, üretilecek politikalar ve toplum üzerindeki etkisi irdelenmiştir. Bölümün devamında ise, farklı ülkelerde (Hollanda ve İsviçre) temsilde adaletin nasıl sağlandığı ve bu yöntemlerin ne olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda örneğin Hollanda'da temsilde adaleti sağlama yöntemi olarak Tam Nispi Temsil Seçim Sisteminin uygulandığı, İsviçre'de ise temsilde adaleti sağlama yöntemi olarak barajsız Nispi Temsil Seçim Sisteminin benimsendiği görülmüştür.

Temsilde adaleti sağlamanın yöntemi olarak Hollanda'da tercih edilen Tam Nispi Temsil Seçim Sisteminin, azınlıkta kalan en küçük grup temsilcilerinin dahi aldıkları oy oranları ölçüsünde mecliste yer alabilmesini sağladığı görülmüştür. Bununla birlikte adil temsilin sadece alınan oy oranıyla orantılı mecliste yer alabilmek demek olmadığı aynı zamanda azınlıkta olan her parti üyesinin, kanunlar yapma ve politika oluşturma aşamalarında da rol alması anlamına geldiği vurgulanmıştır. Aynı şekilde İsviçre'de Konkordanz Yönetim Sisteminde uygulanan barajsız Nispi Temsil Seçim Sisteminin farklı gruplardan çok sayıda siyasi partinin meclise girebilmesini sağladığı ve bununla birlikte hükümetin, en fazla oyu almış dört büyük parti tarafından ortaklaşa oluşturulduğu görülmüştür. Bu yöntemle İsviçre'de, toplumdaki her kesimin özgür iradesiyle temsilcilerini seçmesine ve bu seçilen temsilcilerin, mecliste ve yasal düzenlemelerde etkin olmalarına imkân tanındığı anlaşılmıştır.

Çalışmanın devamında yönetimde istikrar ve temsilde adalet konusu Türkiye’de 1950 yılından 2015 yılına kadar gerçekleştirilen seçimlerde (tablolar yardımıyla) analiz edilmiştir. Bu çerçevede “Seçim Sistemlerinin Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Üzerindeki Belirleyiciliği Var mı?” hipotezi dolaylı olarak Türkiye üzerinde de irdelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, Türkiye örneğinde de, yönetimde istikrarı ve temsilde adaleti birlikte sağlayan bir seçim sistemine rastlanmamıştır.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda, seçim sistemlerinin hem yönetimde istikrar ve hem de temsilde adalet üzerinde tek başına belirleyici olmadığı kanaatine varılmıştır. Hem siyasi istikrarı ve hem de temsilde adaleti aynı anda sağlayabilen bir seçim sistemine ulaşamaması nedeniyle çalışmanın hipotezi olan “*Seçim Sistemlerinin Yönetimde İstikrar ve Temsilde Adalet Üzerindeki Belirleyiciliği Var mı?*” sorusunun cevabı olumsuz sonuçlanmıştır.

Ancak çalışma boyunca edinilen bilgiler ışığında, siyasi istikrarın ve temsilde adaletin aynı anda anayasal düzenlemelerle sağlanabileceği kanaatine varılmıştır. Bu düşüncenin oluşmasında İsviçre’de uygulanan Konkordanz Yönetim Sistemi etkili olmuştur. Referans olarak alınan diğer demokratik yönetim sistemlerinde bu olguya rastlanmamıştır. Sadece İsviçre’de hem temsilde adaletin ve hem de siyasi istikrarın, diğer yönetim sistemleriyle kıyaslandığında, birlikte sağlanabildiği tek ülke olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle de çalışmanın sonucunda, İsviçre’deki Konkordanz Yönetim Sistemi, temsilde adaleti ve siyasi istikrarı birlikte sağlayabilen “sihirli formül” olarak görülmüştür.

Unutulmamalıdır ki İsviçre’de dört farklı etnik kimlik ve dört farklı dil resmi olarak tanınmaktadır. Bu yönüyle de azınlıkları olan ülkelere temsilde adaletin siyasi istikrarla birlikte nasıl sağlanabileceği konusunda İsviçre, bir alternatif yönetim modeli olarak önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Aisen, A. ve Veiga, F. J. (2013). How Does Political Instability Affect Economic Growth?. *European Journal of Political Economy*, 29, 151-167. Web:<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0176268012000675> adresinden 08/04/2016'da alınmıştır.
- Alesina, A., Özler, S., Roubini, N. ve Swagel, P. (1996). Political Instability And Economic Growth. *Journal of Economic Growth*, 1 (2), 189-211. Web:<http://link.springer.com/article/10.1007/BF00138862> adresinden 13/04/2016'da alınmıştır.
- Alesina, A. ve Perotti, R. (1996). Income Distribution, Political Instability, And Investment. *European Economic Review*, 40, 1203-1228. Web:http://files.spazioweb.it/aruba20508/file/paper_eer_1996_incomedistributonpoliticalinstabilityandinvestment.pdf adresinden 15/04/2016'da alınmıştır.
- Araz Takay, B., Peren Arin K. ve Omay T. (2009). The Endogenous And Non Linear Relationship Between Terrorism And Economic Performance: Turkish Evidence. *Defence and Peace Economics*, 20 (1), 1-10. Web: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10242690701775509?needAccess=true> adresinden 25.03.2016'da alınmıştır.
- Aristoteles. (2000). *Politika*. (5. Baskı). (Çev. M. Tunçay). Remzi Kitabevi.
- Arslan, Rıza. (2009). Parlamenter Yönetim Sisteminde Gölge Kabine'li Muhalefet. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 1-16. Web:http://www.zaferozdemir.org/FileUpload/bs578888/File/parlamenter_yonetim_sisteminde_golge_kabineli_muhaletet.pdf adresinden 04.01.2016'da alınmıştır.
- Arslan, Rıza. (2013). *Demokratik Yönetim Sistemleri*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Arslan, Rıza. (2016). *Siyaset Bilimine Giriş*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Arslan R. ve Sürekçi D. (2009). *Adnan Menderes Hükümeti'nin İmf'ye Sunduğu İlk Ekonomik İstikrar Programı*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Arslan, Ünal. (2011). Siyasi İstikrarsızlık ve Ekonomik Performans: Türkiye Örneği. *Ege Akademik Bakış*, 11 (1), 73-80. Web:<http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423876901.pdf> adresinden 09/03/2016'da alınmıştır.
- Asteriou, D. ve Price, S. (2001). Political Instability and Economic Growth: UK Time Series Evidence, *Scottish Journal of Political Economy*, 48 (4), 383-399. Web:<http://onlineibrary.wiley.com> adresinden 13/04/2016'da alınmıştır.
- Avrupa Konseyi. (1999). *Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi ve Açıklayıcı Rapor*. Strasbourg: Avrupa Konseyi. Web:<http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/06turkish/TConventionProtectionNationalMinority.pdf> adresinden 01.12.2016'da alınmıştır.

- Aytaç, A. Murat. (2014). Temsil, Adalet ve İstikrar. *Mülkiye Dergisi*, 35 (1), 11-34. Web:<http://mulkiyederigi.org/article/view/5000033670/0> adresinden 28.09.2015'te alınmıştır.
- Bandyopadhyay, S., Sandler T. ve Younas, J. (2014). Foreign Direct Investment, Aid, And Terrorism. *Oxford Economic Papers*, 66 (1), 25-50. Web:<https://academic.oup.com/oep/article/66/1/25/2362815/Foreign-direct-investment-aid-and-terrorism> adresinden 25.03.2016'da alınmıştır.
- Başbakanlık. (2013). *Geçmiş Hükümetler*. Web:https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_CabinetHistory.aspx adresinden 25.03.2016'da alınmıştır.
- Blais, A., Labbé-St-Vincent, S., Laslier, J.-F., Sauger, N. ve Straeten, K. V. (2011). Strategic Vote Choice in One-round and Two-round Elections: An Experimental Study. *Political Research Quarterly*, 64 (3), 637-645. Web:<http://prq.sagepub.com/content/64/3/637.full.pdf+html> adresinden 24.11.2016'da alınmıştır.
- Borensztein, E., Gregorio, J. D. ve Lee, J. W. (1998). How Does Foreign Direct Investment Affect Economic Growth?. *Journal of International Economics*, 45 (1), 115-135. Web:<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022199697000330> adresinden 15/04/2016'da alınmıştır.
- Bulut, Nihat. (2015). Temsilde Adalet Yönetimde İstikrar Paneli. 2-8. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi. Web:<http://acikerisim.fsm.edu.tr> adresinden 31/03/2016'da alınmıştır.
- Cotteret, J. M. ve Emeri, C. (1975). *Seçim Sistemleri*. (Çev. T. Gökçel). İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Çam, Esat. (2002). *Siyaset Bilimine Giriş*. İstanbul: Der Yayınları.
- Çinko, Levent. (2009). Doğrudan Yabancı Sermaye Hareketlerinin Makroekonomik Etkileri. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, XXVI (1), 117-131. Web:<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/3679> adresinden 31/03/2016'da alınmıştır.
- Demirgil, Hakan. (2011). Politik İstikrarsızlık, Belirsizlik Ve Makroekonomi: Türkiye Örneği (1970-2006). *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, XXXI (2), 123-144. Web:http://www.academia.edu/3132025/POL%C4%B0T%C4%B0K_%C4%B0ST%C4%B0KRARSIZLIK_BEL%C4%B0RS%C4%B0ZL%C4%B0K_VE_MAKROEKONOM%C4%B0_T%C3%9CRK%C4%B0YE_%C3%96RNE%C4%9E%C4%B0_1970-2006 adresinden 31/03/2016'da alınmıştır.
- Devereux, M. B. ve Wen, J. (1997). Political Instability, Capital Taxation and Growth. *European Economic Review*, 42, 1635-1651. Web:<http://econ.arts.ubc.ca/mdevereux/eeer1998-political.pdf> adresinden 15/04/2016'da alınmıştır.
- Duverger, Maurice. (1986). *Siyasal Rejimler*. (Çev. T. Tunçdoğan). İstanbul: Sosyal Yayınları.

- Federal Chancellery. (2017). *The Swiss Confederation A Brief Guide*. Bern: Federal Chancellery. Web:<https://www.bk.admin.ch/dokumentation/02070/index.html?lang=en> adresinden 03/04/2017'de alınmıştır.
- Federal Constitution. (18 April 1999). *Federal Constitution of the Swiss Confederation*. 1-80. Web:<https://www.admin.ch/opc/en/classifiedcompilation/19995395/201601010000/101.pdf> adresinden 28.04.2017'de alınmıştır.
- Feng, Yi. (1997). Democracy, Political Stability and Economic Growth. *British Journal of Political Science*, 27 (3), 391-418. Web:<http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=1255&fileId=S0007123497000197> adresinden 15/04/2016'da alınmıştır.
- Finifter, W. Ada. (1970). Dimensions of Political Alienation. *The American Political Science Review*, 64 (2), 389-410. Web:<https://www.jstor.org/stable/pdf/1953840.pdf> adresinden 02.12.2016'da alınmıştır.
- Galinato, G. I. ve Galinato, S. P. (2013). The Short-Run And Long-Run Effects Of Corruption Control And Political Stability On Forest Cover. *Ecological Economics*, 89, 153-161. Web:<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S092180091300075X> adresinden 12.04.2016'da alınmıştır.
- Goodrich, S. (1992). *Political Instability as a Determinant of U.S. Foreign Direct Investments*. Harvard University Senior Thesis.
- Gürsel, Seyfettin. (2013). Türkiye İçin Yeni Seçim Sistemi Önerisi: Temsil, Meşruiyet Ve Koalisyon Sorunları Işığında Alternatif Seçim Sistemlerinin Analizi. *Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi*. 1-42. Web:<http://betam.bahcesehir.edu.tr/wpcontent/uploads/2013/01/T%C3%9CRK%C4%B0YE%C4%B0%C3%87%C4%B0N-YEN%C4%B0SE%C3%87%C4%B0MS%C4%B0STEM%C4%B0-%C3%96NER%C4%B0S%C4%B0.pdf> adresinden 02.09.2015'te alınmıştır.
- Heywood, Andrew. (2007). *Siyaset*. (Çev. B. Berat Özipek ve diğerleri). Ankara: Adres Yayınları.
- Jong-A-Pin, Richard. (2009). On The Measurement Of Political Instability And Its Impact On Economic Growth. *European Journal of Political Economy*, 25 (1), 15-29. Web:<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0176268008000803> adresinden 08/04/2016'da alınmıştır.
- Karahan, H. ve Karagöl, E. T. (2014). Ekonomik Performansın Temel Taşı: Siyasi İstikrar. *Seta Perspektif* (41), 1-5. Web:http://file.setav.org/Files/Pdf/20140325190707_ekonomik-performansin-temel-tasi-siyasi-istikrar-pdf.pdf adresinden 24.03.2017'de alınmıştır.
- Kaya, İlhan. (2015). Temsilde Adalet Yönetimde İstikrar Paneli. 8-15. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi. Web:<http://acikerisim.fsm.edu.tr> adresinden 31/03/2016'da alınmıştır.
- Kongar, Emre. (2004). *21. Yüzyılda Türkiye 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*. (35. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Kselman, D. ve Niou, E. (2010). Strategic Voting in Plurality Elections. *Political Analysis*, 227-244. Web:<https://sites.duke.edu/niou/files/2014/06/Kselman-Niou-Strategic-Voting-in-Plurality-Elections.pdf> adresinden 07/12/2016'da alınmıştır.
- Levine, R. ve Renelt, D. (1992). A Sensitivity Analysis of Cross-Country Growth Regression. *The American Economic Review*, 82 (4), 942-963. Web:http://www.jstor.org/stable/pdf/2117352.pdf?_=1462354837553 adresinden 21/03/2016'da alınmıştır.
- Lijphart, Arend. (1986). *Çağdaş Demokrasiler Yirmibir Ülkede Çoğunlukçu ve Oydaşmacı Yönetim Örüntüleri*. (Çev. E. Özbudun ve E. Onulduran). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Miljkovic, D. ve Rimal, A. (2008). The Impact Of Socio-Economic Factors On Political Instability: A Cross-Country Analysis. *The Journal of Socio-Economics*, 37, 2454-2463. Web:<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1053535708000528> adresinden 22/03/2016'da alınmıştır.
- Montesquieu, Charles-Luis De Secondat. (1998). *Kanunların Ruhu Üzerine 1*. (2. Basım). (Çev. Fehmi Baldaş). İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Muller, E. N., Jukam, T. O. ve Seligson, M. A. (1982). Diffuse Political Support and Antisystem Political Behavior: A Comparative Analysis. *American Journal of Political Science*, 26 (2), 240-264. Web:<http://www.vanderbilt.edu/lapop/cr/1980-diffusepoliticalsupport.pdf> adresinden 02.12.2016'da alınmıştır.
- Öztekin, Ali. (2003). *Siyaset Bilimine Giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Pantoja, A. D. ve Segura, G. M. (2003, June). Does Ethnicity Matter? Descriptive Representation in Legislatures and Political Alienation Among Latinos. *Social Science Quarterly*, 84 (2), 441-460. Web:<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1540-6237.8402014/epdf> adresinden 02/12/2016'da alınmıştır.
- Pelizzo, R. ve Cooper, J. (2002). Stability in Parliamentary Regimes: The Italian Case. *Legislative Studies Quarterly*, 27 (2), 163-190. Web:<https://www.jstor.org/stable/3598527> adresinden 03.03.2016'da alınmıştır.
- Pitkin, H. F. (1972). *The Concept of Representation*. Berkeley, CA.: Berkeley: University of California Press.
- Platon. (2015). *Devlet*. (XXVIII. Basım). (Çev. S. Eyüboğlu ve M. Cimcoz). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Preuhs, R. Robert. (2007, June). Descriptive Representation as a Mechanism to Mitigate Policy Backlash. *Political Research Quarterly*, 60 (2), 277-292. Web:<http://prq.sagepub.com/content/60/2/277.full.pdf+html> adresinden 01.12.2016'da alınmıştır.

- Radu, Mădălina. (2015). Political Stability - A Condition For Sustainable Growth In Romania?. *Procedia Economics and Finance* (30), 751-757. Web:<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567115013246> adresinden 21/03/2016'da alınmıştır.
- Rawls, John. (2007). *Siyasal Liberalizm (Political Liberalizm)*. (Çev. M. Fevzi Bilgin). 1. Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Reputation Institute. (2016). *2016 Country RepTrak: The Most Reputable Countries In The World*. Reputation Institute: Top Countries Rep Trak. Web:<https://www.reputationinstitute.com/CMSPages/GetAzureFile.aspx?path=~%5Cmedia%5Cmedia%5Cdocuments%5Ccountryreptrak2016.pdf&hash=5a4232c6bfda0af12fca90660d5f8d18a657ac230d062e34e0bb589c0d3c1538&ext=.pdf> adresinden 15.03.2017'de alınmıştır.
- Rodrik, Dani. (1991). Policy Uncertainty and Private Investment in Developing Countries. *Journal of Development Economics* 36, 227-249.
- Sartori, Giovanni. (1997). *Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği Yapılar, Özendiriciler Ve Sonuçlar Üzerine Bir İnceleme*. (Çev. E. Özbudun). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Sezen, Saim. (2000). *Seçim ve Demokrasi*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Swiss Federal Chancellery. (2017). *Switzerland's Constitution of 1999 Amendments with through 2002*. 1-64. Web:https://www.constituteproject.org/constitution/Switzerland_2014.pdf?lang=en adresinden 03.04.2017'de alınmıştır.
- Şahin, Hüseyin. (2014). *Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişimi – Bugünkü Durumu*. (14. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. (1993). *Ulusal veya Etnik, Dinsel veya Dilsel Azınlıklara Mensup Olan Kişilerin Haklarına Dair Bildiri*. 209-213. Web:<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/209-213.pdf> adresinden 01.12.2016'da alınmıştır.
- Teziç, Erdoğan. (1976). *100 Soruda Siyasi Partiler*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Teziç, Erdoğan. (2003). *Anayasa Hukuku*. Kırklareli: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- The Institute for Economics and Peace. (2016). *Global Peace Indeks 2016: Ten Years Of Measuring Peace*. The Institute for Economics and Peace. Web:http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/06/GPI-2016-Report_2.pdf adresinden 09.03.2017'de alınmıştır.
- The Institute for Economics and Peace. (2016a). *Global Terrorism Indeks 2016: Measuring And Understanding The Impact Of Terrorism*. The Institute for Economics and Peace. Web:<http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/11/Global-Terrorism-Index-2016.2.pdf> adresinden 09.03.2017'de alınmıştır.

- Tuncer, Erol. (2006). Türkiye’de Seçim Uygulamaları/Sorunları Işığında Temsilde Adalet-Yönetimde İstikrar İlkelerinin İşlevselliği. *Anayasa Yargısı* (23), 167-182. Web:http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg23/tuncer.pdf adresinden 25.08.2015’te alınmıştır.
- Türk, H. Sami. (2006). Seçim, Seçim Sistemleri ve Anayasal Tercih. *Anayasa Yargısı* (23), 75-113. Web:http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg23/turk.pdf adresinden 25.08.2015’te alınmıştır.
- Tosun, Tanju. (2015). *Türkiye’de Seçim Sistemleri ve Seçimlere Etkisi: Siyasal Özgürlükler Perspektifinden Öneriler*. Ankara: Özgürlük Araştırmaları Derneği. Web:http://ozgurlukarastirmalari.com/pdf/rapor/OAD_kDuRUO2.pdf adresinden 27.08.2015’te alınmıştır.
- Uhlmann, B. ve Braun, D. (2009). Explaining Policy Stability and Change in Swiss Health Care Reforms. *Swiss Political Science Review*. 15 (2). 205-40. Web:<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/j.16626370.2009.tb00128.x/pdf> adresinden 03.03.2016’da alınmıştır.
- UNDP. (2016). *Human Development Report 2016: Human Development for Everyone*. New York. Web:http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf adresinden 15.03.2017’de alınmıştır.
- ÜNDÜCÜ-ARIKOĞLU, Cemile. (2011). *Seçim Ve Seçim Sistemleri*. Ed: Baran DURAL. *Siyaset Biliminde Kuram– Yöntem- Güncel Yaklaşımlar*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- YSK. (2011). *2011 Gümrük Oyları Dahil Türkiye Geneli Seçim Sonuçları*. Web:<http://www.yzk.gov.tr/ysk/docs/2011MilletvekiliSecimi/gumrukdahil/gumrukdahil.pdf> adresinden 03.03.2016’da alınmıştır.
- YSK. (2011). *XXIV. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Sonucu; Siyasi Partilerin Çıkarıdıkları Milletvekili İle Bağımsızların Sayısı*. Web:<http://www.yzk.gov.tr/ysk/docs/2011MilletvekiliSecimi/turkiye/milletvekilisayisi.pdf> adresinden 03.03.2016’da alınmıştır.
- YSK. (2015). *1950 - 1977 Yılları Arası Seçim Çevresine Göre Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları*. Web: <http://www.yzk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/1950-1977-MVSecimleri/Turkiye.pdf> adresinden 03.03.2016’da alınmıştır.
- YSK. (2015). *1983 - 2007 Yılları Arası Seçim Çevresine Göre Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları*. Web:<http://www.yzk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/1983-2007-MVSecimleri/Turkiye.pdf> adresinden 03.03.2016’da alınmıştır.
- YSK. (2015). *7 Haziran 2015 Yurt İçi, Yurt Dışı Ve Gümrük Sandıkları Dahil Milletvekili Genel Seçimi Sonucu*. Web:<http://www.yzk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/2015MVD.pdf> adresinden 03.03.2016’da alınmıştır.

YSK. (2015). 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Sonucu; Siyasi Partilerin Çıkarıdıkları Milletvekili İle Bağımsızların Sayısı. Web:<http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/2015MV/E.pdf> adresinden 03.03.2016'da alınmıştır.

YSK. (2015). 1 Kasım 2015 Yurt İçi, Yurt Dışı Ve Gümrük Sandıkları Dahil Milletvekili Genel Seçimi Sonucu. Web:<http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/2015MVES/96-D.pdf> adresinden 03.03.2016'da alınmıştır.

YSK. (2015). 26. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Sonucu; Siyasi Partilerin Çıkarıdıkları Milletvekili İle Bağımsızların Sayısı. Web:<http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/2015MVES/96-E.pdf> adresinden 03.03.2016'da alınmıştır.

Yücel, M. Serhan. (2001). *Demokrat Parti*. İstanbul: Ülke Kitapları.

Zhanarstanova, M. ve Nechayeva, E. L. (2016). Contemporary Principles of Political Representation of Ethnic Groups. *Procedia Economics and Finance*, 39, 76-82. Web:<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S221256711630243X> adresinden 11/10/2016'da alınmıştır.

Zingher, J. N. ve Farrer, B. (2016). The Electoral Effects Of The Descriptive Representation Of Ethnic Minority Groups In Australia And The UK. *Party Politics*, 22 (6), 691-704. Web:<http://ppq.sagepub.com/content/22/6/691.full.pdf+html> adresinden 02.12.2016'da alınmıştır.

306 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu. (25 Mayıs 1961). Web:<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10815.pdf> adresinden 24.02.2017'de alınmıştır.

2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu. (10 Haziran 1983). Web:<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18076.pdf> adresinden 03.03.2017'de alınmıştır.

5545 Sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu. (16 Şubat 1950). Web:<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7438.pdf> adresinden 15.02.2017'de alınmıştır.

İNTERNET SİTESİ KAYNAKLARI

Web:<https://www.congress.gov/resources/display/content/The+Federalist+Papers#TheFederalistPapers-35>, son erişim: 13/10/2016

Web:<http://www.theguardian.com/politics/ng-interactive/2015/may/07/live-uk-election-results-in-full>, son erişim: 17.12.2015

Web:<http://www.cnnturk.com/turkiye/iste-turkiyede-bugune-kadar-kurulan-koalisyon-hukumetleri?page=16>, son erişim: 03.03.2017

Web:<http://www.electoral-reform.org.uk/first-past-the-post>, son erişim: 28.03.2016

Web:<https://prezi.com/wycq8emoqkjp/descriptive-vs-substantive-representation>, son erişim: 01.12.2016

Web:<https://www.houseofrepresentatives.nl/elections>, son erişim: 23.12.2016

Web:<http://www.nationsonline.org/oneworld/netherlands.htm>, son erişim: 25.12.2016

Web:<https://www.gov.uk/elections-in-the-uk>, son erişim: 28.03.2016

Web:<http://www.aboutmyvote.co.uk/frequently-asked-questions/election-counts-and-results>, son erişim: 28.03.2016

Web:<http://www.parliament.uk/about/how/elections-and-voting/voting-systems>, son erişim: 24.03.2016

Web:<http://www.parliament.uk/about/how/elections-and-voting/general>, son erişim: 24.03.2016

Web:<http://www.parliament.uk/business/lords/whos-in-the-house-of-lords/members-and-their-roles/how-members-are-appointed>, son erişim: 29.03.2016

Web:<http://www.aboutmyvote.co.uk/what-can-i-vote-for/ukparliament>, son erişim: 28.03.2016

Web:http://www.electoralcommission.org.uk/__data/assets/pdf_file/0019/173017/UKPGE-Part-1-Can-you-stand-for-election.pdf, son erişim: 28.03.2016

Web:<http://www.parliament.uk/get-involved/elections/standing>, son erişim: 28.03.2016

Web:<http://votingcounts.org.uk/first-past-the-post.html>, son erişim: 28.03.2016

Web:<https://www.usa.gov/branches-of-government>, son erişim: 31.03.2016

Web:<https://www.usa.gov/branches-of-government#item-37562>, son erişim: 31.03.2016

Web:<https://www.whitehouse.gov/1600/elections-and-voting>, son erişim: 28.03.2016

Web:<https://www.whitehouse.gov/1600/executive-branch>, son erişim: 28.03.2016

Web:<http://www.swissinfo.ch/eng/languages/29177618>, son erişim: 01.04.2016

Web:<https://www.admin.ch/gov/en/start/federal-chancellery/tasks.html>, son erişim: 01.04.2016

Web:<https://www.admin.ch/gov/en/start/documentation/studies.html>, son erişim: 01.04.2016

Web:<https://www.admin.ch/gov/en/start/federal-council/political-system-of-switzerland/swiss-federalism.html>, son erişim: 01.04.2016

Web:<https://www.congress.gov/resources/display/content/The+Federalist+Papers#TheFederalistPapers-35>, son erişim: 13/10/2016

Web:<https://www.admin.ch/gov/en/start/federal-council/tasks/governing.html>, son erişim: 01.04.2016

Web:<https://www.sem.admin.ch/dam/data/sem/publiservice/publikationen/willkommen/willkommen-tr.pdf>, son erişim: 15.12.2015

Web:<https://www.admin.ch/gov/en/start/federalcouncil/politicalsystemofswitzerland/swiss-federalism.html>, son erişim: 01.04.2016

Web:<https://www.admin.ch/gov/en/start/federal-council/political-systemofswitzerland.html>, son erişim: 01.04.2016

Web:<https://www.admin.ch/gov/en/start/federalcouncil/politicalsystemofswitzerland/swiss-parliament.html>, son erişim: 01.04.2016

Web:<https://www.admin.ch/gov/en/start/federalcouncil/politicalsystemofswitzerland/swiss-government.html>, son erişim: 01.04.2016

Web:<https://www.ch.ch/en/federal-council-election>, son erişim: 01.04.2016

Web:<https://www.admin.ch/gov/en/start/federal-council/members-ofthefederalcouncil.html>, son erişim: 01.04.2016

Web:<https://www.admin.ch/gov/en/start/federalcouncil/politicalsystemofswitzerland/politicalparties.html>, son erişim: 01.04.2016

Web:<https://www.admin.ch/gov/en/start/federal-council/historyofthefederalcouncil/federal-councillors-and-their-parties.html>, son erişim: 01.04.2016

Web:http://evds.tcmb.gov.tr/yeni/esk_fiy_end/endeksSeri_TUFE.pdf, son erişim: 09/03/2017

Web:<http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38775811>, son erişim: 09/03/2017

Web:<http://www.bloomberght.com/haberler/haber/1922415-turkiyenin-kredi-notu-karnesi>, son erişim: 09/03/2017